INBJUDNINGSSKRIFT

TILL ÅHÖRANDE AF DE OFFENTLIGA FÖRELÄSNINGAR,

MED HVILKA

PROFESSOR REGIUS ET SKYTTEANUS

JOHAN RUDOLF KJELLÉN

SAMT

PROFESSORN I TEOLOGISKA PRENOTIONER
OCH TEOLOGISK ENCYKLOPEDI

EDGAR HANS CASIMIR REUTERSKIÖLD

TILLTRÄDA SINA ÄMBETEN

AF

HENRIK SCHÜCK
KUNGL. UNIVERSITETETS I UPSALA REKTOR

MED DENNA INBJUDNINGSSKRIFT FÖLJER:
INAUGURALIS ACTUS
CELEBRATUS IN REGIA & INCLUTA ACADEMIA UBSALIENSI
A. D. 5 DECEMBR. ANNO 1625

UPPSALA 1916
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

68713.

INBJUDNINGSSKRIFT

TILL ÅHÖRANDE AF DE OFFENTLIGA FÖRELÄSNINGAR,

MED HVILKA

PROFESSOR REGIUS ET SKYTTEANUS

JOHAN RUDOLF KJELLÉN

SAMT

PROFESSORN I TEOLOGISKA PRENOTIONER
OCH TEOLOGISK ENCYKLOPEDI

EDGAR HANS CASIMIR REUTERSKIÖLD

TILLTRÄDA SINA ÄMBETEN

R. UNIV.
BIBLIOTHEEK
LEIDEN

AF

HENRIK SCHÜCK
KUNGL. UNIVERSITETETS I UPSALA REKTOR

MED DENNA INBJUDNINGSSKRIFT FÖLJER:
INAUGURALIS ACTUS
CELEBRATUS IN REGIA & INCLUTA ACADEMIA UBSALIENSI
A. D. 5 DECEMBR. ANNO 1625

UPPSALA 1916
ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.-B.

Det universitet, som genom Upsala mötes beslut återupprättades, var under den första tiden föga mer än ett prestseminarium, och detta var äfven naturligt, då dess närmaste uppgift var att skapa ett motvärn mot den särskildt på undervisningens område kraftigt aggressiva katolska propagandan. Men de nya politiska uppgifter, som framstodo för Gustaf Adolfs Sverige, röjde snart organisationens svaghet, och genom Gustaf Adolfs reform 1620 afhjälptes de värsta bristerna. Den juridiska och den medicinska fakulteten erhöllo nu två professurer hvar och den filosofiska sex: i grekiska och hebräiska, i historia, i astronomi, i matematik, i logik och i vältalighet. För utbildandet af blifvande statsmän hade dock endast fyra lärostolar någon egentlig betydelse, nämligen professurerna i historia och vältalighet samt den juridiska fakultetens båda lärostolar. Och faktiskt hade icke så mycket vunnits. Några dugliga jurister stodo ej att få, professuren i historia öfvertogs af filosofen Jonas Magni, och Andreas Johannis Prytz, som 1621 blef professor i vältalighet, var icke någon vidare betydande personlighet.

Kort därefter, 1622 — när på året, vet man ej — utnämdes Johan Skytte till universitetets förste kansler, och möjligen skedde denna utnämning just med hänsyn till det storartade intresse, han visat universitetet. Såsom Annerstedt påpekat (I, 195), var han ännu den 12 febr. 1622 icke kansler, men redan den 1 jan. s. å. utfärdade han sitt bekanta gåfvobref till universitetet (Bih. I, 183 f.).

I själfva värket torde detta dock snarare böra betraktas såsom en genom starka garantier tryggad »utfästelse af gåfva», ty brefvet innehåller blott ett löfte att skänka universitetet några ej närmare bestämda gods till aflönandet af en »professor Eloquentiæ et Politices», hvars uppgifter dock ej i detalj angifvas.

Emellertid måste Skytte enskildt hafva konfererat med konungen rörande denna sak och visat honom åtminstone utkastet till det följande donationsbrefvet, ty den 2 juni 1622 utfärdade Gustaf Adolf en konfirmation för den ännu ej fullbordade donationen. Konungen nämner där, att Skytte till »ett ewerdeligit nederlagh skienckt och gifuit till Oratorisk och Politisk professions vppehälle vthi Upsala academia een ahnseenlig och berömmeligh summa». Denna gåfva ville konungen nu gifva en »oryggelig confirmation, at den vthi sitt wälbestelte esse medh effterschrefne wilckor nu och i tillkommende tijdher skall wedh macht hållin och handhafdh bliffwa». Först tillförsäkras de skänkta gårdarna, som nu angifvas, evärdelig skattefrihet. »Män der så hände (som wij doch aldrig wele förmoda:) att denna fundation igenom een heller annan olägenheet förstördh och annihilerad bleffwe, af hwem det och hälst och vthi hwadh måtto det skedde, dåå skole wälb:te herr Johan Skyttes såsom primi fundatoris arfuingar oemotseijeligen och vthan någon widlöftig proces eller denne wår confirmations hinder eller ytermeere respect, hafwa macht och tilståndh, deres nederlag i alt dedh deres fadher och de der til köpt, förbygdt och elliest inlagdt hafwa, såsom deres fasta och wälfångne arff och egendom, wederkennas, igentaga och effter deres eigen wälbehagh sigh sielfwom till godhe ahnvända och behålla. Till det sidsta wele wij och af konungslig macht och myndigheet haffwa befaled, så wäl på wåre egne som wåre effterkommandes wegner, academiae cancellario, archiepiscopo, magnifico rectori, så och alle professoribus hwar

vthi sitt wärde och grad, som nu för denne tidh wedh Upsala achademia ähre, eller och framdeles kunne wahlde och kalladhe bliffwa, att de dem, som i lijke måtto nu eller framdeles professionem oratoriam eller politicam beklädande warde, och af offta och wälb:te herr Johan Skytt eller hans arfuinger der till nämpde, kalledhe och ahntagne bliffwa, vthi senatu academico, professione, promotionibus, rectoratu, decanatu, sessionibus och andre wärdigheeter fleere, för academiens incorporerede ledemöter och deres lagligen tilkallede och af oss confirmerede colleger erkänne och achte, och medh wåre för någon tidh sedan academien gifne privilegia handhaffwa och förswara.»

Häraf synes framgå, att bland de villkor, som Gustaf Adolf uppställt för donationens giltighet, är ock, att professor Skytteanus skall af Skytte eller hans arfvingar »nämnas, kallas och antagas», och — för den händelse donationen i denna eller andra punkter blefve annihilerad — tillförsäkras de Skytteanska arfvingarna rätt att återtaga de donerade godsen. Så fattas ock konfirmationen af Skytte i det egentliga donationsbrefvet af den 1 oktober 1622: »Och effter thet hög:te min nådigste konung och herre til denne fundation vthi sitt konungzlige confirmations breff migh och mijne effterkommande medh jure patronatus haffwer försedt och benådet, effter låthandes oss jus nominandi, eligendi och realiter investiendi een professorem politicum eller oratorium, . . .» Likaså framhåller han familjens rätt att återtaga godsen: »Doch lijkwäl migh och mijnom effterkommandom detta altijdh och vthan geensägn förbehållitt, att der denne min fundation igenom ehn eller annor olägenheet förstördh och annihilered bleffue, af huem det och hälst och vthi huadh måtto det skiedde, dåå skall mijnom såsom primi fundatoris arffwingom oemotseijeligen och vthan någon widlöftigh process eller denn konungzlige confirmations ahnseende eller hinder fritt och tillåthitt wara,

dette mitt nederlag, i alt det iagh der till köpt förbygdt och elliest inlagdt haffwer, såsom deres faste och wälfångne arff och ägendom wederkennes, igentaga och effter deres egedt wälbehagd sigh sielfuom till godo ahnwända och behålla, alldeles såsom der om vthi för:te konungzlige confirmation expresligen ähr caverat.»

I det nämda donationsbrefvet af den 1 okt. 1622 tilläggas ytterligare bestämmelser rörande den nya professuren. För det första gör Skytte där ärkebiskopen och biskoparna i Strängnäs och Västerås till ett slags kuratorer för stiftelsen, i det att de »ett flijtigt och noga opseende haffwa, att mijne effterkommande arfwingar, för den professionens vacantz, hwarken sielffue donationen låtha förfalla eller ödeleggia, eij heller att den studerende vngdoms frequentz i någon måtto igenom professorernes oflijt måtte besueken eller retarderat bliffwa.»

I en annan punkt lämnas föreskrifter rörande patronatsrätten. Denna skall »odisputerligen migh vthi min lifztijdh wara reserveret och sedan successive till min äldste son och till hans manlige affödho, så längie någon af den linien qwar ähr och leffwer, och såå sedan consequenter in på de andre mijne sönner och deres manlighe effterkommande, efter som de till födzel och af åhrom ähre, devolveres.» Sedan därefter stadgats, huru förfaras skulle, om patronus vore omyndig, fortsätter Skytte: »Wore och någon af mijne sönner, sedan de förmyndares tutel befrijede ähre, vthi saken allerede impatroneret och doch ickie så skickelig befunnes, att han detta tilbörligen föreståå kunnde; då skole de andre mijne arffwingar, hwilkom jus patronatus på een händelsse tillfalla kan, wara förobligerede, såsom och dee högwyrdige för:te herrar biscopar, som om inspection tillförende vthi denne saak bedne ähre, sigh obesuärede finna låtha, patrono een wänligh handräckningh och bijståndh att giöra, doch altijdh såå att vnder detta bijståndz skeen do-

nationen och jus patronatus ickie mijnom effterkommandom höfligen af handom tages och tillewentyrs till academien eller någon annan emot primi fundatoris meningh och willie hinderlisteligen devolveres.»

Af särskild vikt är den nästa bestämmelsen, då den berör ett fall, som ganska snart inträffade. »Hände det sigh och såå, att mijne döttrar alle mijne sönner och deres mansarffwinger öffuerleffde, dåå skole deres män, så frampt de ähre adels och frelsse män, och ickie elliest, macht haffwa sigh att impatronera medh lijka wilkor och rättigheet, som iagh och mijne sönner hafft haffwe, och såå framgeent deres sönner effter dem; doch alltijdh achtandes det, att döttrerne medh deres sönner der till komma måge efter som de ållderen för hwar annan haffwa, och såsom om sönnerne allereda sagdt ähr, desslijkest och att deres döttrar (om ickie sönner till ähre) måge niuthe samma rätt, emedan någon af dem til wore.» För den händelse Skyttes hela afkomma utginge, skulle patronatsrätten öfvergå till Johan Skyttes broder Lars och dennes efterkommande.

Vidare ålägges patronus att vid professorsvakans inom sex månader utnämna ny innehafvare af platsen. Försummade sig patronus »andra resan» i detta afseende, skulle patronatsrätten öfvergå till näste man. Ytterligare stadgas, att professorn icke får vara af en villfarande religion, och »för all tingh» är viktigt, att han är »en politicus, historicus och en god orator och att han vthi allt detta förnembda ähr besynnerligen methodo Rameus.» Om hans »officia» bestämmes, att han hvarje månad skall hålla en oration, hvars innehåll i allmänhet angifves, att han skall celebrera och upphöja framfarne Sweriges konungar samt att han dessa »konungars historier ordentligen och sanfärdeligen beschriffwer och i liuset komma låther». Årligen skulle han hålla ett tal öfver stiftaren och dennes familj, ära och vörda patronus o. s. v.

Kort därefter erhöll professuren äfven en annan uppgift. Med den stipendiedonation, som Carl Carlsson Gyllenhjelm 1629 gjorde till universitetet, afsåg han ungefär det samma som Skytte med sin. Stipendierna voro för adelsmän; »sedan säger iagh skola the sigh til oratoriske och politiske öfningar och studier begifwa och icke såssom en part pertinaciter hærera in studiis theologicis allena och mordicus vela blifwa präster till at födha sin buuk mera än til at tiena församblingen.» Och sedan fortsätter han: »Efter thet och nu till sådana oratoriske och politiske studier och öfningar en godh grundh och fundament af välborne Herre Her Johan Skytte, Frijherre til Duderoff, Herre till Grönssöö, Strömssrum och Elfsiöö, Sverigis Rijkes Rådh, Riddare och Academiæ Vpsaliensis Cancellario och genom ther till bequemligh Huus och Ränters Dedikation och samma artium professorum installation här i Vbsala Academia är lagdh: Vil iagh at våre alumnj icke allena be:de välförordnade professorum flijtige Auditores och Discipulj vara skole, Vthan och efter som in Domo Skyttiana boningar och tiänlige Camrar till hyra för them finnes, at the ther och inge annorstädes sit Hospitium och Hemvist, så länge the här studera, hafwa skole. Och hälst thesslikest vidh et bordh (om så skee kan) medh professore sit dagelige oppehälle och vmgänge hafwa, till att mindre tijdh försumma noget godt at lähra, såsom iag och samma professores successive här medh fullmächtig gör, efter såssom the af sin fundatoris Välb:te Her Johan Skyttes ther på gifne bref äre förobligeradhe, at the be:de alumnos flijtigt examinera skole och theras inspectores vara, therföre och samma studiosij af then inkompst them till deputeret är, professores åhrligen et tilbörligit honorarium skyldige vara skole til at gifua, och professor theremot skyllig vara at svara till studenternas försummelse, om han i tijdh icke tilkänna gifuer theres dygdh heller odygdh, flijt eller oflijt. Dess-

lijkest och alt hvad som till theres kost och vppehälle tarffuas efter then ordning som ther opå giordh och medhgifvin är, skal be:de professor hafua vthöfwer at rådha och efter nödtorften uthspijsa, och thet som af samma ränta eller inkompst öfuer blifwer til studenternes nödtorftige kläder och böoker meddela, alt efter Välb:ne och välbe:de Cancellariorum Academiæ order, rådh och vetskap, doch så at böökerna blifua till inventarium vthi huset och samma Camar för the studenter som succedera varda, man efter man.»

Genom ett den 5 dec. 1629 utfärdadt bref bekräftade Johan Skytte dessa bestämmelser. Härigenom skapades, redan före nationsindelningen, en societas nobilium, som stod under inspektorat af professor Skytteanus. Att döma af en praktfullt inbunden, på universitetsbiblioteket förvarad »Matrickel öfver Studerande af Noblessen vid Kongliga Academien i Upsala 1768» tyckes denna Societas dock formligen hafva konstituerats först 1768. Den börjar med att berätta, att 36 namngifna adliga studenter den 13 april kl. 11 förmiddagen sammanträdt hos kanslirådet Ihre, som därvid meddelade, att kronprinsen pröfvat nödigt, »at de härstädes adeliga studerande borde utgöra ett särskildt samhälle». Därefter valdes tvänne kuratorer att besörja samhällets angelägenheter och beslöts, att vid sammankomsterna skulle hållas disputationer och orationer på latin. Den i matrikeln sist inskrifne inskrefs den 8 maj 1779. Men att döma af studentkatalogerna fortbestod dock denna societas nobilium ända in på 1800-talet.

Skytte afled 1645. Men redan några decennier därefter började Karl XI:s reduktion, och af denna fick icke blott universitetet i allmänhet en känning, utan ock den Skytteanska donationen. Till en början föreföll det, som om några faror ej hotade. Den 11 febr. 1682 utfärdade nämligen Karl XI:s en fullmakt för den nye professor

Skytteanus Obrecht, hvilken fullmakt på sätt och vis innehöll en bekräftelse på Gustaf Adolfs donation; genom ett nytt konungabref den 31 aug. 1682 förklarades, att universitetet skulle vara alldeles frikalladt från reduktionen och »at alt hwad som Academien till dess publique tarfwer är gifwit och der till anwändes skal blij derwid behållit och orubbat». Men icke dess mindre utfärdades den 2 aug. 1683 ett nytt konungabref, genom hvilket den Skytteanska donationen — som uppgifves vara af Gustaf Adolf skänkt till Skytte — förklarades vara reducerad till kronan. Såsom ett förmildrande tillägg meddelades dock, att Kungl. Maj:t icke ville beröfva universitetet de ifrågavarande hemmanen, och universitetet anmodades därför att inkomma med förslag om medlens användning antingen till Eloquentiæ professionens bibehållande, »dock under titel af Prof. Regio och icke Skyttiano» eller till exercitiernas underhåll.

Den 5 sept. började öfverläggningarna i konsistoriet, i hvilka äfven ärkebiskopen på särskild begäran deltog. Han meddelade då, att han från Skyttes arfvingar mottagit bref med underrättelse, att de eftersökte originaldokumenten, som skulle bevisa, att godsen i fråga voro köpta frälsegods, och med anledning häraf tyckte ärkebiskopen det vara klokast att något dröja med svaret. Dock beslöt man att diskutera de båda alternativen. Emellertid hade Kungl. Maj:t i sitt bref ganska tydligt angifvit det svar, som han förväntade, i det att brefvet påpekade, att universitetet utom den Skytteanska professuren äfven ägde en annan i vältalighet. Inom konsistorium var det också blott få, som vågade förorda platsens behållande. De flesta anslöto sig till räntmästarens yttrande:

»Jagh önskar at saken woro af den beskaffenhet at Professionen kunde blifwa behållen för den stora nyttan hon kastar uthaf sigh, i det hon tillijka medh Professione Regia

Eloquentiæ har bracht literas humaniores, särdeles Studia Eloquentiæ i det flor som de tilförende aldrigh warit, ey heller än äre på många orter, och säkerligen kunde ännu widare här effter samma Studier i sitt flor conservera, det som elliest icke torde så wigt skee, effter som hela Rijkzens ungdom kommer här tillhopa, och sätter dhem nogh giöra som, dhe Studierne profitera, så at om dhe ännu woro flere hade dhe nog att giöra. Men när iag seer uppå Sal. Skyttens testamente sampt den deruppå erhåldne Kongl. Confirmation och finner at Sal. Skyttens arfwingar till föllie deraf ofelbart lära igentaga alt hwad hans S. Excell:ce der till kiöpt eller allodialt frälst der till gifwit, wij och hörer at hans Excell:ce skall säkert der till gifwit till det ringaste 1 ½ hemman och dessuthan huset, kan wij intet just weta, om en Professor skall kunna subsistera af de öfriga, hälst sedan godzen mist sin förra frijhet och derföre hädan effter icke kunna obligeras till at gifwa något öfwer jordeboken, tycker migh på sådan händelse at samma räntor anslåås till dhe nödige exercitier, så långt dhe kunna hinna, nembl. till en dantzmästare, Språkmästare, Fächtmästare, men till något wijdare lärer det intet räckia fast dhe anslogos alle tillhopa.»

Särskildt starkt framhölls nödvändigheten att för den unga adelns skull hafva exercitiemästare, enär denna eljes skulle söka sig till utländska universitet, och man beslöt att skicka en deputation till Wenngarn för att med kansleren vidare öfverlägga i denna sak. Denne var emellertid redan preparerad på ärendet. Konsistoriesammanträdet — i hvilket Olaus Rudbeck såsom vanligt ej deltog — hade hållits den 5 sept. Men redan den 27 aug. hade han afskickat ett bref till De la Gardie om denna sak. Exercitiestaten låg honom synnerligen varmt om hjärtat, och han lade sig därför kraftigt ut för professurens indragning till fördel för exercitierna, hvarjämte han hoppades, att

tryckeriet och musiken också kunde få någon hjälp från den indragna donationen.

Men medan tvisten om björnens hud pågick, visade det sig, att denna ännu ej var fäld. De Skytteanska arfvingarna styrkte nämligen, att godsen i fråga ej donerats till Skytte, utan voro köpta frälsegods, och redan den 10 nov. 1683 utfärdades ett nytt konungabref, hvarigenom det förra upphäfdes:

»Öpet Bref angående det testamenterade Skyttianiske godzet till Upsala Academia. Dat: Stockholm d. 10 November 1683.

Wij Carl etc. etc. etc. Görom witterligit at ehuruwäl Wij månde för nogon tijdh sedan i anledning af de Oss då wid handen gifne skähl och motiver göra en annan disposition och förordning om de gods fordom Kongl. Rådet Präsidenten och Upsala Academiae Canceller Sahl. Hr. Johan Skytte har igenom upprättadt Testamente lagt till ewärdelige tider under Upsala Academia till en Professoris underhåld, än för detta warit, i mening, at godzen woro pur donation, och således Wårt nådige behag understälte; likwäl som sedermera är befunnit, at desse gods, som äro till Skytteaniska Professionen gifne, äro allodial och intet kunna komma under Reductionen; ty förklarom Wij härmed, och i krafft af dette Wårt öpne Bref nådeligen, at de skole blij, äfwen som de förr warit, till samma usus Academiae, och den Skytteaniske Professionen förbehåldne, willjandes Wij ännu skänkja och gje Academien äfwen så stor räntta af andre Oss och Cronan förbehåldne gods, till Exercitie Mästarens underhåld, som desse godzen importera, hwar till desse woro ärnade. Det alle som wederbör etc.

CAROLUS

E. Lindskiöld.»

Genom detta bref var således donationen tryggad, men det oaktadt kom reduktionen att beröra detsamma.

Utom de i donationsbrefvet nämnda godsen hade Skytte i sitt testamente till professorslönens förbättring skänkt 150 tunnor spannmål från sitt friherrskap Duderhoff i Ingermanland. Då emellertid Duderhoff såsom förläning indrogs af reduktionen, minskades lönen med den därifrån utgångna spannmålen. Men i stället fick Obrecht af Kungl. Maj:t 150 tunnor spannmål, som genom Kungl. bref af den 16 januari 1699 också tillförsäkrades hans efterträdare Upmarck »i vederlag för det bemelte Profession genom Reductionen har kommit att mista uti dess anslagne underhåld af frijherrskapet Duderhoff i Ingermanland». Ersättning för dessa 150 tunnor spannmål utgår fortfarande till den Skytteanska professuren med 1,785 kr. om året.

Donationen bekräftades ytterligare af Karl XI i ett i den Skytteanska professurens arkiv förvaradt bref, hvars årtal dock ej tydligt kan läsas, men i hvilket det heter: »dy hafwom Wij her medh och i krafft af detta wårt öppne bref mehrbem:te Donation och förlähning, såsom den uthi alle sine Clausulis lyder, för Oss och Wåre effterkommande Sweriges Konungar och Regienter till Ewerdelige tijder confirmera och stadfästa wehlat; förbindandes och allwarligen befallandes hwar och en i sin Stadh, som detta i någon måtto angår och oss medh lydno och hörsamheet förplichtadt ähr, att icke giöra her emoth widh hårdt straff och onådhe tillgiörandes, uthan låtha Erfwingerne oturberade exercera den disposition och frijheet, som dhem i krafft deraf bådhe öfr godzet och underhållet sampt Professionens ersättian- och bestellande hwar gång hon vacant blif:r medh rätta tillkommer.»

1698 upprepade Karl XII i anledning af en tillsättningstvist, hvartill vi skola återkomma, denna konfirmation, och därvid har det sedan förblifvit. Regeringens försök

1682 att indraga den Skytteanska donationen besvarades emellertid kort därefter med ett försök i samma riktning från några Skytteanska arfvingars sida. I ett bref till kansleren på sommaren 1689 berättar nämligen konsistorium, att det mottagit en skrifvelse från Fru Gunilla Skytte, dotter till Johan Skyttes yngre son Jacob, i hvilken skrifvelse hon å egna och sina systrars vägnar notificerade konsistorium, att de voro sinnade att återkalla donationen, »grundandes dhe sig, jämpte andra skiähl tagne utur dhen helige skrifft och dhen naturlige lagen, uppå Konung Gustaff Adolphz högstlofl. i åminnelse Privilegium huar utaff dhe förmena sig utan någon widlöflig process eller Kongl. Confirmations hinder hafwa macht och tillstånd dheras wederlag att igentaga och sig sielfwom till godo anwända och behålla». Samtidigt meddelade dock konsistorium, att »Fru Anna Skyttes arfwingar igenom Professorem Skytteanum Consistorio tillkänna gifwit, att dhe emot detta förehafwande högeligen protestera och sig låta wara angelägit att dhenna Professio Skyttiana må altijd blifwa conserveradt».

Brefvet besvarades af kansleren, Bengt Oxenstierna, den 5 nov:

»Hwad Hans Kongl. Maij:t hafwer nådigst behagat mig till skrifteligit swaar meddela uppå den underdåniga notification jag Hans Maij:t giordt hafwer om Fru Gunilla Skyttes upsåth att återkalla Sahl. Kongl. Rådetz Hr. Johan Skyttes donation till en professions underhållande i Upsala, det behagade Eder samtel. gode herrar af hoosgående Copia förnimma och besynnerl. där uthaf see Kongl. Maij:tz nådiga mening wara, att Academien eller Professor Skyttianus icke böör på slijka anmodningar något af de donerade medlen afträda med mindre sådant blifwer via juris decreterat.»

Det kungl. brefvet, dateradt den 25 okt. 1689, börjar med en relation af Fru Gunilla Skyttes anspråk och fort-

sätter därefter: »hwarföre och såsom wij ännu intet så egenteligen hafwa sedt hwad foog hon med sine systrar till sådan revocation hafwa kan, hälst om så befinnes som Academien å sin sijda håller det före, nembl. at det eij wore eenigt med fundatoris willia, iembwäl at Konung Gustaf Adolphs glorwürdigt i åminnelse Confirmations bref icke häller skall kunna dijthän som Fru Gunnila och hennes systrars mening gåå, uthydas, förutan det at och flere interessenter än ofwanbe:te fru och hennes systrar äre uti den Skyttianiske familien, hwilka hafwa emot sådant hennes förehafwande protesterat. Altså blifwer Academien wijd så beskaffade saker intet uppå den anmodan som en dehl af ofwanbe:te Erfwingar giör, affträda denne till henne skiedde donation, utan der dhe, som om des revocation sigh uthlåtit hafwa, den samma ytterligare skulle willia yrkia och påstå, måge dhe det via juris utföra och see till om dhe kunna winna Academien utur den till henne skiedde donationen, hafwandes be:te Academie uti det måhlet ex possessorio och intet ex petitorio att agera, hwilket länder Eder till effterrättelse och nådigt swar». Efter detta kungabref synas arfvingarna hafva insett det lönlösa i att fortsätta tvisten, och vi höra ej häller vidare af den.

Frågan om donationens giltighet har således sedan 1698 varit obestridd. Den enda ändring, som vidtagits, skedde 1915. Genom ett kungligt bref af den 5 febr. detta år ålades kansleren att inkomma med underdånigt utlåtande rörande »möjligheten af berörda patronatsrätts upphörande eller i hvarje fall af sådan ändring i formen för dess utöfvande, att vid uppkommande ledighet vederbörande professors utseende i tillämpliga delar komme att ske efter de beträffande tillsättning af universitetprofessorer i allmänhet gällande bestämmelser». Af tjänstförrättande kansleren, ärkebiskop Söderblom, remitterades

ärendet till universitetets rektor och professor Skytteanus, hvilka bestämdt afstyrkte patronatsrättens upphäfvande. Sedan kansleren delgifvit det kungliga brefvet åt stiftelsens patronus, som däröfver afgaf särskildt till konungen ställdt yttrande, aflämnade kansleren den 9 mars 1915 sitt svar, som mynnade ut i följande afslutning:

»På grund af hvad här ofvan blifvit anfördt får jag med anledning af förberörda nådiga bref den 5 februari 1915 i underdånighet

dels meddela, att vederbörande patronus icke är villig afstå från den vid Skytteanska professuren fästa patronatsrätten;

dels på grund af nu föreliggande utredning såsom min åsikt uttala, att samma patronatsrätt hvarken kan eller bör afhändas Johan Skyttes arfvingar;

dels ock hemställa, att, sedan tilläfventyrs för aflöning af professor Skytteanus må komma att erfordras ytterligare tillskott af statsmedel, bestämmelser måtte af Eders Kungl. Maj:t utfärdas därom, *att* det vid inträffad ledighet vid Skytteanska professuren alltid skall åligga patronus att hos Filosofiska fakultetens vid universitetet i Upsala humanistiska sektion göra framställning om utseende af sakkunniga i de läroämnen, som det lediga ämbetet omfattar; *att* sektionen därefter skall snarast möjligt utse sådana sakkunniga till ett antal af högst tre, hvilka hafva att till patronus afgifva utlåtande angående deras vetenskapliga skicklighet, hvilka antingen hos patronus anmält sig vilja komma i åtanke vid professurens återbesättande eller eljest af patronus anses böra därvid ifrågakomma; *samt att* det skall stå sektionen fritt att till patronus afgifva det yttrande i befordringsfrågan, som af sektionen må finnas påkalladt, dock i så god tid, att den för patronus stadgade skyldighet att inom sex månader efter det professuren blifvit ledig utnämna efterträdare må kunna behörigen fullgöras.»

Med anledning häraf utarbetades inom Ecklesiastikdepartementet »Förslag till vissa bestämmelser rörande tillsättning af Skytteanska professuren vid universitetet i Upsala». Detta förslag remitterades dels till justitiekansleren, dels till universitetet. Den förre förklarade, att de föreslagna bestämmelserna enligt hans åsikt icke voro i strid med donationsurkunderna. Inom den humanistiska sektionen gjorde sig olika meningar gällande. Prof. Hägerström ifrågasatte starkt den oinskränkta patronatsrättens förenlighet med modern rättsåskådning och ansåg, att om denna rätt bibehölles, tillsättande af professor borde ske enligt universitetsstatuterna med den skillnaden, att Kungl. Maj:ts befogenhet utöfvades af patronus. Prof. Hägerström framställde dock intet yrkande. Prof. Lundell afstyrkte däremot hvarje ändring i hittills gällande procedur för tillsättningen af professor Skytteanus. Prof. Stavenow afstyrkte visserligen också departementets förslag, men förordade i stället följande grunder för bestämmelserna i frågan:

att, omedelbart efter det ledighet i professuren uppstått, rektor, efter att hafva underrättat patronus, skyndsamt anslår professuren ledig till ansökan;

att ansökningarna, ställda till patronus och åtföljda af meritförteckningar jämte andra erforderliga handlingar, skola ingifvas till rektor senast å trettionde dagen efter kungörandet;

att, så fort dessa ansökningar inkommit, sektionen omedelbart eller, därest ansökningstiden utgått under ferier, senast i början af påföljande termin utser högst trenne sakkunniga, helst svenska vetenskapsidkare, hvilka hafva att så snart ske kan till rektorsämbetet inkomma med sina yttranden, samt

att rektor, sedan dessa yttranden till rektorsämbetet inkommit, ofördröjligen öfversänder desamma jämte ansökningshandlingarna till patronus, som sedan har att i ärendet

besluta i öfverensstämmelse med donationsbrefvet och däråfgifven kunglig bekräftelse.»

Detta blef också sektionens förslag, och då ärendet den 19 maj förekom i konsistoriet, beslöt detta att förorda sektionens hemställan. Med anledning häraf utfärdades ett så lydande kungligt bref:

»Gustaf o. s. v. Vår ynnest o. s. v. Skytteanska professuren i vältalighet och statskunskap vid universitetet i Uppsala är instiftad enligt riksrådet Johan Skyttes donationsbrev den 1 januari 1622. Genom kungl. brev den 2 juni 1622 konfirmerades denna donation och anbefalldes vederbörande att erkänna och akta dem, som av Johan Skytte eller hans arvingar komme att nämnas, kallas och antagas till professuren, såsom inkorporerade ledamöter av akademien. Närmare bestämmelser om berörda patronatsrätt, professorns skyldigheter m. m. återfinnas i Johan Skyttes brev den 1 oktober 1622. Detta brev innehåller föreskrifter till betryggande af donationens orubbade bestånd ävensom förordnande om patronatsrättens succession, varjämte särskilda föreskrifter lämnades därom, att vid ledighet patronus icke fick dröja med annan skicklig persons nämnande och insättande över sex månaders tid.

Alltsedan år 1682 har Kungl. Maj:t på anmälan av patronus utfärdat fullmakt för professurens innehavare.

För vinnande av önskvärd utredning rörande möjligheten av berörda patronatsrätts upphörande eller i varje fall av sådan ändring i formen för dess utövande, att vid uppkommande ledighet vederbörande professors utseende i tillämpliga delar komme att ske efter de beträffande tillsättning af universitetsprofessorer i allmänhet gällande bestämmelser, anbefalldes kanslersämbetet för rikets universitet genom nådigt beslut den 5 februari 1915 att i sagda spörsmål meddela sig med Eder och därefter avgiva det under-

dåniga utlåtande och förslag i ämnet, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Med anledning härav har universitetskanslersämbetet med underdånigt utlåtande den 9 mars 1915 överlämnat yttrandet i ärendet av såväl Eder som rektor vid universitetet i Uppsala och nuvarande innehavaren af Skytteanska professuren professorn Simon Johannes Boëthius.

Sedan härefter inom Vårt ecklesiastikdepartement utarbetats ett förslag till vissa bestämmelser rörande tillsättandet af omförmälda professur, har justitiekanslersämbetet den 26 april 1915 över berörda förslag avgivit infordrat underdånigt utlåtande och därvid anfört följande.

Ifrågavarande förslag hade utarbetats efter det de akademiska myndigheterna inkommit med infordrad utredning rörande möjligheten av att upphäva rätten för Johan Skyttes arvingar att tillsätta ifrågavarande professur eller av att i varje fall åstadkomma viss ändring i formen för denna rätts utövande.

Ämbetet syntes hava att yttra sig allenast i den frågan, huruvida ovannämnda donationsurkunder innehölle någon bestämmelse, som utgjorde hinder för att tillförbinda patronus och de akademiska myndigheterna att iaktta de föreslagna bestämmelserna.

Efter att hava granskat donationsurkunderna funne ämbetet för sin del något dylikt hinder icke föreligga.

Samma mening omfattades antagligen även av Eder och de akademiska myndigheterna, vilka i de avgivna yttrandena redan ifrågasatt meddelandet av bestämmelser om utlåtandes avgivande av sakkunniga till ledning för patronus vid professors tillsättande, eller således bestämmelser i samma syfte, som förslaget avsåge; och hade de akademiska myndigheterna fäst uppmärksamheten på, att för en dylik anordning kunde åberopas den i Johan Skyttes brev den 1 oktober 1622 uttalade önskan att i visst förutsatt fall

arvingar efter honom ävensom ärkebiskopen i Uppsala och biskoparna i Strängnäs och i Västerås skulle lämna patronus vänlig handräckning och bistånd.

Ni och de akademiska myndigheterna hade emellertid erinrat om föreskriften i samma brev, att patronus icke finge dröja med professors tillsättande mer än sex månader. Nu vore det möjligt, att vid tillämpning av de föreslagna bestämmelserna professuren kunde komma att stå ledig mer än sex månader, men berörda föreskrift borde så mycket mindre hindra de föreslagna bestämmelsernas meddelande, som det framginge av Johan Skyttes brev, att han själv förutsatt, att »redeligh och skäligh orsaak» kunde förefinnas att överskrida den stadgade tiden. Därest längre tid än sex månader behövdes för prövning av föreliggande fråga om professors tillsättande, borde för övrigt ifrågavarande föreskrift lika litet upprätthållas som till exempel bestämmelserna i samma brev, att den skytteanska professorns verksamhet skulle äga rum »methodo Rameus» eller om att han skulle Johan Skytte och hans efterkommande till ära och beröm årligen »medh herlige orationer perorera» den skytteanska familjens liberalitet.

Ämbetet antoge, att Ni och de akademiska myndigheterna komme att erhålla tillfälle att avgiva yttranden över förslaget. Innan dessa yttranden avgivits, saknade ämbetet anledning att i vidare mån än nu skett uttala sig över detsamma.

Universitetskanslersämbetet har härefter erhållit befallning att över omförmälda förslag infordra yttranden av filosofiska fakultetens vid universitetet i Uppsala humanistiska sektion och det större akademiska konsistoriet därstädes samt, efter att hava satt Eder i tillfälle att yttra Eder över förslaget, för egen del avgiva underdånigt utlåtande i ärendet.

Med överlämnande av yttranden från Eder, sektionen

och konsistoriet har universitetskanslersämbetet den 25 juni 1915 avgivit dylikt utlåtande, innehållande förslag till bestämmelser rörande tillsättning av ifrågavarande professur.

Slutligen har justitiekanslersämbetet den 17 juli 1915 avgivit förnyat underdånigt utlåtande i ärendet och därvid, under åberopande av vad ämbetet anfört i sitt förutnämnda utlåtande den 26 april 1915, tillkännagivit, att sedan numera patronus och vederbörande akademiska myndigheter enats angående vissa grunder för bestämmelser, avsedda att tjäna till efterrättelse vid tillsättande av Skytteanska professuren, justitiekanslersämbetet ånyo granskat donationsurkunderna samt övriga handlingar i ärendet och därvid funnit de föreslagna grunderna icke stå i strid mot bestämmelserna i samma urkunder. Vad anginge det av universitetskanslersämbetet i huvudsaklig överensstämmelse med samma grunder upprättade förslag till bestämmelser ifrågasatte justitiekanslersämbetet ändring av vissa i förslaget förekommande uttryck.

Vid föredragning av detta ärende hava Vi funnit gott fastställa följande

Bestämmelser rörande tillsättning av Skytteanska professuren vid universitetet i Uppsala.

1. Omedelbart efter det ledighet vid professuren uppstått, skall universitetets rektor därom underrätta patronus och skyndsamt låta i allmänna tidningarna tre gånger kungöra ledigheten med tillkännagivande, att till patronus ställda ansökningar till befattningen skola till rektor ingivas före klockan tolv å trettionde dagen efter den dag, då kungörelsen första gången varit införd i tidningarna, eller, om nämnda tid infaller å helgdag, nästföljande söckendag. Ansökningarna skola vara åtföljda av såväl meritförteckning som övriga erforderliga handlingar i tre exemplar, i den mån sådant är möjligt.

2. Anmäler sig ej någon sökande inom utsatt tid, inberätte rektor förhållandet till patronus för den åtgärd, patronus finner lämpligt vidtaga.

3. Om sökande inom föreskriven tid anmält sig, skall rektor omedelbart efter ansökningstidens utgång överlämna inkomna ansökningshandlingar till filosofiska fakultetens humanistiska sektion, som har att ofördröjligen eller, därest ansökningstiden gått till ända under ferier, skyndsamligen vid näst därpå följande lästermins början utse högst tre sakkunniga, helst svenska vetenskapsidkare; och överlämnar sektionen så snart ske kan ansökningshandlingarna till de sakkunniga.

4. I fråga om skyldighet att mottaga sakkunniguppdraget, om rätt till ersättning för tjänstgöringspenningar, som gått förlorade under ledighet för uppdragets fullgörande, samt om de sakkunnigas utlåtanden skall vad i universitetsstatuterna i motsvarande fall stadgas äga tillämplighet, dock med iakttagande att sakkunnigs utlåtande bör vara inlämnat till rektor senast tre månader efter det den sakkunnige blivit utsedd.

5. Rektor översänder ofördröjligen de sakkunnigas utlåtanden jämte ansökningshandlingarna till patronus, som har att inom två månader efter handlingarnas mottagande hos Kungl. Maj:t anmäla den vetenskapsidkare, som patronus utser att nämnas och insättas i professorsbefattningen. Genom fullmakts utfärdande stadfäster Kungl. Maj:t patroni val.

Detta meddela Vi Eder för kännedom och efterrättelse i vad på Eder ankommer.

Stockholms slott den 27 augusti 1915.

GUSTAF

K. G. Westman.»

Frågan om patronatsrättens upphäfvande blef således blott en fråga om patronatsrättens utöfning. Men redan förut hade denna fråga stått på dagordningen, liksom ock frågan om hvilken denna patronatsrätt tillkom. Då Skytte 1645 afled, efterlämnade han blott två söner, Bengt och Jacob. Bengt hade ingen son, utan vid sin död (1683) blott en dotter, som var gift med den bekante Dulle Banér och icke hade några barn. Jacob Skytte († 1654) hade visserligen söner, men dessa hade redan före Bengt Skyttes död aflidit barnlösa. Då denne 1683 dog, hade således ätten utgått på manssidan, och man hade då att tillämpa Johan Skyttes bestämmelser för detta fall.

Johan Skytte hade efterlämnat flera barn, af hvilka de, som för patronatsrätten hade betydelse, voro döttrarna Vendela och Anna. Den äldsta, den lärda Vendela Skytte, hade gift sig med landshöfdingen Hans Kyle och aflidit redan 1629. I sitt äktenskap hade de ingen son, som lefde 1683, häller icke någon sonson, men den äldsta dottern Maria († 1697) lefde ännu och var enka efter landshöfdingen Ture Ribbing, och de hade en son Sven Ribbing, som var lagman.

Den yngre dottern Maria, som aflidit 1680 såsom enka efter landshöfdingen Göran Gyllenstierna, hade en son Göran Gyllenstierna, som var en mäkta hög herre, grefve, riksråd m. m., och detta torde hafva invärkat på ärendets behandling. Redan under sin lifstid öfverlämnade Bengt Skytte patronatsrättens utöfning åt systersonen Göran Gyllenstierna, och detta var naturligtvis hans rättighet, enär han kunde anlita hvilket biträde som hälst, men å den andra sidan prejudicerade detta intet rörande patronatsrätten efter hans död. Då han 1683 afled, inträdde emellertid Göran Gyllenstierna utan vidare såsom patronus, och efter hans död 1686 öfvergick den till hans son Göran

d. y. Men huruvida detta var riktigt, synes åtminstone tvifvelaktigt.[1]

Bestämmelserna äro ytterst orediga. Först heter det: »Hände det sigh och såå, att mijne döttrar alle mijne sönner och deres mansarffwingar öffuerleffde, dåå skole deres män, så frampt de ähre adels och frelsse män, och ickie elliest, macht haffwa sigh att impatronera medh lijka wilkor och rättigheet, som iagh och mijne sönner hafft haffwe, och så framgeent deres sönner effter dem». Detta fall hade emellertid *icke* inträffat, ty då den manliga linien utdog, lefde ingen af Johan Skyttes döttrar. Men därefter heter det: »doch alltijd achtandes det, att döttrerne medh deres sönner der till komma måge efter som de ållderen för hwar annan hafwa, och såsom om sönnerne allereda sagdt ähr». Häraf kunde man draga den slutsatsen, att endast de döttrar, som hade söner, voro berättigade till patronatet. Men att detta icke är meningen, synes framgå af fortsättningen: »desslijkest och att deres döttrar (om ickie sönner till ähre) måge niutha samma rätt, emedan någon af dem til wore». Enligt denna bestämmelse förefaller således den äldres, Vendela Skyttes, dotter Maria haft samma rätt, som om hon varit son, och att således patronatsrätten efter Bengt Skyttes död 1683 bort hafva öfvergått till henne. Men såsom vi sett trädde Gyllenstierna utan motstånd i utöfning af rätten. Och så länge han lefde, ansåg sig Sven Ribbing ej böra framställa några anspråk. Då Göran Gyllenstierna emellertid 1686 aflidit, ansåg Ribbing tidpunkten

[1] Stamtaflan för de i detta ärende intresserade arfvingarna är:

Johan Skytte † 1645

Vendela † 1629	Anna † 1680
g. m. Hans Kyle	g. m. Göran Gyllenstierna
Maria † 1697	Göran Gyllenstierna
g. m. Ture Ribbing	† 1686
Sven Ribbing	Göran Gyllenstierna.

vara inne att göra sin rätt gällande. Han afskickade då följande bref till konsistoriet i Upsala:

Edhle och Höghwyrdige H. Erkie Biskop och Upsala Academiæ Procancellario så och Ehrewyrdige och höglärde herrar, H. Rector Magnifice och samtel. professores.

Såsom Eders Högwyrdigheet och heela den loffliga Senatus Academicus förr wäll wette och af inneslutne extract utaf fordom Kongl. Rådetz Sahl. Högwälborne H. Johan Skyttes Testamente kunna förnimma, det jus, glorwyrdigst i åmminnelse, Konung Gustave Adolph i nådigste regard til den anseenlige Donation, som han åth Upsala Academiæ skiänkt, honom och hans effterkommande förundt hafwer, till att wedh bem:te Academie nominera, eligera och realiter investiera en Professorem Politicum et oratorium iembwäll hwad ordningh Sahl. Kongl. Rådet welat medelst sitt Testamente och yttersta willia förskrifwa, effter hwilken hwar och en af arfwingarna den ena effter den andra ofwan talte jus skall tillträda, altså och emedan Sal. Kongl. Rådet Högwälborne H. Bengt Skytte, som den sidsta af sönerne och mansarfwingarna warit, i afseende till dett han ingen son hade, sitt jus in på sin yngste Systers Sahl. Högwelborne Fruu Anna Skyttes Sohn Sahl. Kongl. Rådet och Præsidenten Högwälborne H. Baron Gyllestierna transporterat, hwilken transport, icke längre kunde hafwa sin effect och vigeur om förbemelte Sahl. Kongl. Rådet H. Bengt Skytte lefde, uthan måste i krafft af ofwan berörde testaments klara lydelse strax effter hans dödh expirera och samma ius in på migh, som ähr Testatoris och Primi fundatoris äldsta dotters Sahl. Högwälborne Fruu Wendela Skyttes dottres sohn, devolveras, då iagh fuller hafft foogh tillträdet af denne migh competerade rättigheet hoos wederbörande straxt att sökia, och Sahl. Kongl. Rådet

H. Giöran Gyllenstierna bordt migh dett cedera och öfwerlåta, men för den respect iagh till den Sahl. Herren billigt drog, har iagh icke welat Hans Excell:ce sådant disputera: ty åligger migh nu effter dess dödelige frånfälle min rätt att invigilera och återkalla dett iagh Eders Högwyrdigheet sampt den lofl. Senatui Academico genom detta welat gifwa till kiänna medh tienstwenlig begiäran dem behagade i föllie af sielfwa testamentet innehold och dess rätta förstånd mig inpatronera och mehrbem:te ius forderligast updraga sampt framdeles, enär något kunde förfalla denne förbemelte profession angående, som wore nödigt medh migh som dess patrono att communiceras sådant notificera, då iagh städze skall finnas willig och bereddh medh dem icke allenast deröfwer correspondera och rådgiöra uthan ock draga enn flitig omsorg för att den altid må blifwa wäll conserverad. Emedlertidh näst Guds beskyd anönskande förblifwer iagh Eders Högwyrdigheet och den lofl. Senatus academici tienstberedwilligste

Sven Ribbingh Thuresson.

Stocholm den 11 Martij A:o 1687.

Men konsistoriet svarade med rätta, att det i detta fall icke hade någon befogenhet:

Högwällborne Herre H. Baron gunstige gynnare.

Uthaf H. Baronens bref af d. 11 martii sidstledne hafwer Consistorium inhämptat, huru såsom dhen Högsahl. Herre Högwällborne H. Bengdt Skytte i affseende af dhet, att han ingen manlig brystarfwinge hafft, transporteradt dhen rättigheet honom competerade öfwer dhet till dhenne Kongl. Academien högdt berömligast donerade Skyttianiske testamente in uppå dhen Högsahl. Herren Kongl. Rådet och Præsidenten H. Georg Güllenstierna. Men så som Hans Excell:ce nu sedermera är dödh och H. Baronen

samma Rättigheet till mig såsom testatoris äldsta dotterdotterson vill retrahera dhet H. Baronen tillförende i respect till dhen Högb:te Högsahl. Herren H. Georg Güllenstierna i hans Lijfstidh icke welat giordt: altså ärfahr man och dhet H. Baronen desidererar att blifwa inpatronerad till dispensationen öfwer ofwan högb:te testamente, och sedermehra att medh H. Baronen måtte communiceras enär något kunde förfalla dhet samma angående. Öfwer sådan H. Baronens högdtberömlige försorg och verksamhet om mehrb:te testamentes uprätt och wijdmachthållande hafwer Consistorium icke ringa orsak att fägna sigh, som och Consistorium dhenne H. Baronens zele medh skyldigste veneration uptager och ärkänner, warandes alldeles försäkradd dher om, att som dhetta icke allenast skier till dhen Skyttianiske högförnämme Families ewärdeliga honneur och beröm, uthan och till Kongl. Maij:ts och Fädernes-landetz tienst och ungdoms här wijdh Academien märkeliga nytta, så lärer och sådan intention Gudh dhen Högste wara behageligh. Men såsom uthi Sahl. Hans Excell. H. Johan Skyttes testament til Executorer och Inspectorer beordnade ähre dheras Högw:ter Ärchebiskop så och Biskop i Strengnäs och Westerås så kan Consistorium intet updraga H. Baronen jus patronatus, helst emedan dhen Högwällb:ne H. Baron Georg Guldenstierna allaredan samma jus effter sin Sahl. Fader i possession hafwer. Och dherföre täcktes H. Baron correspondera här om medh wällbem:te Biskoparne, hwilkom dhetta att decidera eenkannerligen tillkommer. Recommenderandes för dhet öfriga dhetta hoos H. Baronen och näst Gudhs trogne anbefallande förbl.

Upsala d. 18 Martii 1687.

Med anledning häraf vände sig Ribbing till stiftelsens tre kuratorer, ärkebiskopen samt biskoparna i Västerås och Strängnäs, men mottog äfven från dem ett afböjande svar:

Wälborne H:r Baron och Lagman.

Wälborne H:r Baronens högdtärade skrifwelse är oss något före detta wähl tillhanda kommen, hwar uti wälb:e H:r Baronen begierer, det wille wij undertecknade gifwa wårt betenckiande om det fång och nämbne rättigheet, som H:r Baron förmenar sig fram för någon annan competera, att äga jus patronatus öfwer professionem Skyttianam här wid Kongl. Academien i Upsala och det effter Kongl. Rådetz Sahl. H:r Johan Skyttes giorda och uprättade testamente; alt så hafwe wij om detta ärendet effter H:r Baronens begieran med hwar andra confererat och öfwerlagt, stadnandes i dhe tancka och mening, att oss intet tillägnas bör den myndighet att gifwa något decisivum i denna quæstion, som hörer till forum civile, befinnandes deriemte, att den ofördnögda parten i så måtto wårt uthslag intet stoort attendera lärer, hälst emedan oss allena är anförtrodt hafwa inseende dher öfwer, att donationen eij någon meen lijda må. Wälb:ne H:r Baron täcktes wähl uptaga detta wårt wählmente swar och drögsmåhl, som aff åtskilliga Embetes förhinder kommit är, ursechta, wij förblifwa altijd

Wählb:ne H:r Baronens

tienstwilligste

Olaus Swebilius. Ericus Benzelius. Carl Carlson.

Upsala d. 27 januar 1687.

Längre förefaller Ribbing denna gång ej hafva gått, men då professionen efter Obrecht 1697 blef ledig, upptog han frågan ånyo och i en (odaterad) skrifvelse till universitetskanslern framstälde han sina anspråk:

Höghwälborna Grefwe Kongl. Maij:tz Råd och Upsala Academiæ Cantzler.

Såsom den Skytianske professionen wid Academien i Upsala är nyligen vacant blifwin, och så wäll i anledning

af Testatoris om bem:te profession giorde förordning, som och till befordring af det allmänna bästa och ungdomens förkofring nödigt är att till det lediga ställetz ersättiande ett skickeligit Subiectum innan sex månaders förlopp uthwälljas och constitueras må. Så har med Eders Grefl. Excellences gunstige tillstiädielse iag funnit mig föranlåten Eders Grefl. Excell:ce sådant ährende med skyldig wyrdnad att föredraga samt hoosfölliande Extract af Sahl. Kongl. Rådetz Höghwälborne H:r Johan Skyttes Testamente här jämte att insinuera, hwar af Eders Excell:ce täcktes gunstigt förnimma, huruledes wälbem:te Testatoris ord och förordning klarligen lyda, att der des manlige arfwingar skulle uthdöö och ingen mehr där af öfrig wara, Jus Patronatus wid sådan händelse uppå »Systrarne efter såsom dee i åldren föllia skulle». Och alldenstund sedermehra genom Sahl. Rådetz Höghwälborne Hr. Bengt Skyttes aflidande den manlige linien uthslåcknad är, och således Jus Patronatus effter Testamentets tydeliga innehold på dess älsta syster Fru Wendela Skytte och så widare uppå hennes rätta arfwingar och nu omsider uppå mig såsom hennes doter son och Testatoris älsta doterdoterson devolveras bör, så lefwer iag uti den hörsamme och wisse tillförsicht, att Eders Grefl. Excell:ce af högberömlig och wijda bekant rättsinnighet, lärer säkerl. finna min Rätt till Jus Patronatus wara så wäll grundad, att ingen med skäll lärer kunna mig densamma disputerlig giöra. Det lärer och förmodl. icke kunna dragas mig till præjudice, att iag wid senaste vocation och ersättiande af sådan profession, då Hr. Obrecht där till kallades, hafwer lembnat Sahl. Kongl. Rådetz och Præsidentens Högwälborne H:r Jöran Gyllenstiernas där wid giorde disposition den gången opåtalt, ehuruwäll honom som af den yngre Systren Sahl. Höghwälborna Fru Anna Skytte härkommen, sådan Rättighet inthet kunde wijdare competera, om iag af skyldig deference för en så

höghförnäm Herre, med hwilken iag såsom min Sahl. K. Fru Mors Syskonebarn uti så nära förwandskap war, den samma honom då odisputerat låta willa, hafwandes iag lijkwäll wid hemkomsten af min uthrijkes resa förbehållit mig min rätt och strax effter Hans Excell:ces dödeliga frånfälle på behörigt sätt där uthinnan vigilerat såsom bifogade wäxlade bref med Ven. Consistorio i Upsala och dheras Högwyrdigheter H:r Biskoparne, som Inspectionen öfwer samma Testamente anförtrodt är, med mehra uthwijsa; altså som Eders Grefl. Excellence altijd har dragit högstberömlig omsorg för Academiens bästa, och låtit des wällgång wara sig om hjertat, hwarigenom Eders Grefl. Excell:ce jämte dess andra höga förtienster och många wichtige förrättningar till Kongl. Maij:ts tienst och Fäderneslandets nytta hafwer länge sedan förwärfwat sig ett odödeligit nampn, så lärer och Eders Grefl. Excell. gunstigt behaga att låta denne angelägenheten wara sig recommanderat och jämte det att Eders Grefl. Excell:ce gunstigast täcktes föredraga Hans Kongl. Maij:t min underdånigste troohet och zele för alt det, som Hans Kongl. Maij:ts tienst angår, begära hans Kongl. Maij:ts allernådigste samtyckie för mig till detta ofwannämbde Jus Patronatus af de skiäll, som iag i ödmiukhet andragit hafwer, hwilket iag i inthet annat afseende åstundar än allena att kunna effter min ringa förmögo hielpa, befordra det allmänna bästa och igenom Eders Grefl. Excell:ces behageliga anledning sökia förskaffa en sådan man till ofwannämbde profession, som kunde efter sine lärde och nampnkunnige Antecessores berömlige exempel giöra wid Academien en märkelig nytta och upbyggelse, näst hwilken försäkran iag in till min död med största respect skall förblifwa

Eders Grefl. Excellences
ödmiukt hörsamste tiänare
Sven Ribbing.

I en annan skrifvelse till Kungl. Maj:t rekommenderade han såsom laglig patronus direkt jur. professorn Ol. Hermelin till platsens erhållande.

Stormechtigste Allernådigste Konungh.

Såsom Eders Kongl. Maij:ttz Glorwyrdigste förfäder sig låtit angelägit wara att i Nåder handhafwa och mintinera(!) dhen berömliga disposition och förordning, som Sahl. Kongl. Rådet H:r Johan Skytte till dhet allmänna bästa i dess Testamente giordt och stadgat hafwer, angående een Professor Eloquentie och Politicæ, som han af wisse tillslagne godz sitt subsistencæ och underhålldh gifwa welat, altså böra och dess effterlembnade öfrige arfwingar, till Eders Kongl. Maij:tt i lijka måtto bem:te till Fädernes-landetz nytta giorde Testamenterlige disposition och förordning i Nåder låter sig behaga att confirmera, och effter Testamentets lydelse förfrämja och wid macht hålla. Som nu af ber:de Testamente, hwilket här extractive bijfogas, klar:n är att see, det wählbem:te Sahl. H:r Testatoris yttersta willja warit att disposition och vocation till samma Skyttianiske Profession fuller först hoos dess manlige bröstarfwingar, doch effter förmåhn af Linien, förblif:a skulle; men wid dheras dödelige frånfälle på dhess döttrar, effter samma Rätt och ordning, falla borde; altså och emedan min Sahl. Mormoder Fru Wendla Skytte warit Kongl. Rådetz H:r Johan Skyttes äldsta dotter, hwilken jembte dess arfwingar så länge bem:te Linie warar, berörde disposition öfwer Profession, nu sedan manlige bröstarf:na uthgångne i Krafft af Testamentets klara och tydeliga innehåldh tillkomma bör. Fördenskull förmodar iag i diupste underdånigheet, dhet Eders Kongl. Maij:t intet med onåde uptaga lärer, det iag nu sedan bem:te profession effter Sahl. H:r Obrects död är blifwin vacant, innom den i Testamentet föreskrefne tijdh mig som närmast effter

offtabem:te Testamente till nämbnande af een behörig sucessore i underdånigheet angifwer, som iag och för några månader sedan genom een annan Supplique mig underdånigst præsenterat och ehuruwähl iagh förnummit, dhet Sahl. Kongl. Rådet H:r Jöran Gyllenstiernas äldsta son prætenderar att betiena sig af dhen interims fullmacht hans Sahl. Herr fader af Sahl. Kongl. Rådet H:r Bengt Skytte skall undfått, som berättas, men ännu icke mig witterl:n på något ställe upwijst ähr, och så mycket mehra twiflas om som dhet förspordtz att wählbem:te H:r Kongl. Rådet sielf installerat framl:ne professoren Obrect, men intet hans Excell:ce Sahl. H:r Jöran Güllenstierna. Så lärer och förmodl:n effter all billigheet och Rättwijsa een slijk interims Fullmacht om han än wore till, mig som effter Testamentet den närmaste, så mycket mindre kunna præjudicera som mehrbemt:e Kongl. Rådet H:r Bengt Skytte ju intet kunnat på H:r Kongl. Rådetz Gyllenstierna bättre Rätt transportera än han sielf hade, nembl:n till slutet af sin lifstijdh der öfwer att disponera, som och effter all lagh slijka mandata med mandantis död expirera, warandes offtabem:te Kongl. Rådet Bengt Skytte, som een arfwinge, intet tillåtit Testatoris disposition, som af högstsahl. Konung Gustaf Adolph och alla dhess glorwyrdigste successorer i Nåder är confirmerat worden, att förändra eller till någon annan att transportera, än till dhen som dhet effter Testamentets lydelse devolveras borde, hafwandes iag eij häller min Rätt förtegat, uthan dhen så wähl hoos hans Excellence Kongl. Rådet och Academiæ Cantzleren, H:r Grefwe Bengt Oxenstierna, som och hoos H:r Biskoparne som Inspectores der öfwer, demonstrerat, ehuruwähl der i ingen resolution fallit, twifwelsuthan af dhen orsaak att professionen då redan skall warit besatt. Fördenskull i anledning af alt detta förhoppas iagh så som och i underdånigheet beder, att såsom offta bem:te Testator i underdånigheet sökt Eders

Kongl. Maij:tt att nådigst majntinera och handhafwa dhess yttersta willja och Testamente, Eders Kongl. Maij:tt altså lärer icke allenast i nåder finna, att effter samma Testamente mig jus nominandi främ för alle andre competerar, uthan och aller nådigst effter låter, att iag i krafft af samma mig competerande rättigheet må få här med i diupaste underdånigheet till Eders Kongl. Maij:ttz allernådigste wijdare confirmation föreslå till bem:te profession H:r Olaum Hermelin, hwilken icke allenast wid Academien i Dorpt rum tijdh warit Professor Eloquentie och Poeseos, uthan nu sedermehra professionem juris beröml:n förestådt, warandes han oförgripeligen så mycket mehra dertill meriterad som han icke allenast i Eders Kongl. Maij:tts tienst dess flijth och dexteritet nogsampt ehrwijst, uthan och genom dess lärde skriffter wärfwatt sig ett wählförtient beröm och estime, så att iag förmodar dhet Kongl. Academien i Upsala icke allenast af sådan man skall hafwa heder, uthan och ungdommen genom dess information märkel:n upbygd blifwa. Afwachtar i underdånigheet här öfwer Eders Kongl. Maij:ttz allernådigste approbation och förblifwer in till min dödsstundh medh diupaste devotion och zele

Stormechtigste Allernådiste Konungs
Eders Kongl. Maij:tz

Allerunderdånigste och troplichtigste undersåthare och
ödmiukaste tienare

Sven Ribbing.

Då det aldrig kom till några förhandlingar inför rätta, fingo parterna ej skriftligen utveckla sina skäl, och förmodligen afgjordes saken på privat väg. Gyllenstiernas skäl torde emellertid återfinnas i en konceptanteckning i den Skytteanska professurens arkiv och lyder:

»Jahan Skytte hade en son Bent Scytte och trenne(!) döttrar Vendela och Anna Schytte;

1) Fruu Vendela döhr uthan någon manligh arfwinge, allenast en dåtter, medan ännu broderen Bent Schytte lefde, kunde hon altså intett tillmäta sig någon rättigheet för en brodern war dödh;

2) Fruu Anna Schytte war ändå i lifvet och hade manlig bröstarfwinge som war min fader, på hvilken brodernn Bent Schytte transporterade sin rätt som till sin systerson och dett ännu i sin systers lifstijdh, ehuruwähl dett ändok efter hans dödh och efter testaments lydelse hade fulljt på Anna Schytte som efterlefde den andra systern och hade manligh bröstarfwinge;

3) ähr altså Sven Ribbing testoris dåtter dåtterson och iag dess dåtters sonson.

4) dett min salige fader suttit i så många åhr i possession för migh, och iag nu efter hans dödh uthi 13 åhr;

5) den som altså sin rätt en gång bona voluntate cederar som han sielf tillståår uthi sit breef eij kan han hafva fogh den sedan att retractera efter sitt godtycke, enär man i så lång tijdh den possiderat, och så lång häfd derpå haft hafver.

6) Eij heller ähr någon tijdh eller precautjoner någonstandz till wijssa, när Sven Ribbing åstundade att den cession skulle uphöra, tviflar altså intett att icke son lärer fåå niuta dess prerogativer som då faderen för honom haft hafver och nu i så många åhr besuttit och så mycket mehr

7) som hans salige Maj:ts confirmatjon 1682 d. 21 feb. bleef i nåder fader min på hans begiäran accorderet, för samma professions ähnhållande;

8) Och till dett sista twiflar iag ingalunda att så frampt dett H. Ribbing hade haft några sufficiante skiäll att han sig när han samma ansökning giorde der medh så snardt

hade acquiescerat då han sigh dett lätt wara så högt angelägit ej heller så facil att cedera något åth fader min som han med fogh hade kunnat maintenera, Dett han dok will föregifwa i sin skrift men wijdare eij någon cession wijssa kan.

Kanslern, den gamle Bengt Oxenstierna, ansåg saken tvistig och höll före, att ingen ny innehafvare af platsen borde utnämnas, förr än patronatsrätten först »cognoscerats efter testamentets innehåll». Men härpå erhöll han, utan att domstol fått yttra sig i ärendet, ett ytterst onådigt svar (den 26 okt. 1698) af den sextonårige konungen, som redan nu röjde sina självhärskarlater. Han fann det alldeles onödigt, att »ofwan förmälte twist wijdare cognosceras, som den samma af sig sielf faller, då man considererar, att förbemelte framledne Kongl. Rådh Johan Skytte med tydelige ord har förklarat sig, att jus nominandi, elegendi et realiter investiendi Professorem Skyttianum bör deriveras och förplantas, först på dess äldste son och dess manlige afföde, så länge någon af manlige linien qwar är, och sedan i mangell däraf på döttrarne och deras manlige arfwingar, hwarpå är händt, att bemelte Kongl. Rådh lämbnat effter sig twenne söner, Bengt och Jacob samt twenne döttrar, Wendela och Anna benämnde, af hwilcke sönerne med alle deras manlige arfwingar äre uthdödde; och hwad döttrarne widkommer; så har den äldsta Fru Wendela Skytte ingen manlig arfwinge hafft, kunnandes hon altså intet inducera testamentet på dess barn, uthan som hennes yngre syster Fru Anna Skytte har hafft manlige ärfwingar, nembligen framledne Kongl. Rådet Georg Gyllenstierna; Så är ju ofwanbemelte rättighet effter testatoris tydelige ordh på henne och dess manlige arfwingar fallen, i föllie hwaraf den samme jämwähl alt sedan hafwer warit under deras disposition som klarligen kan bewijsas.»

Göran Gyllenstierna d. y. fortfor således att till sin död 1736 utöfva patronatsrätten, och från honom öfvergick den till hans yngre broder Nils' enka Ulrica Juliana Brahe såsom förmyndare för sonen Göran, hvilken afled barnlös 1799, efter att under sin myndighetsålder hafva varit stiftelsens patronus. Då den grefliga ätten Gyllenstierna af Björkesund och Helgö med honom utgick på manssidan, ansågs patronatet böra öfvergå till den grefliga ätten Mörner af Morlanda. Den siste Göran Gyllenstiernas enda till mogen ålder komna syster Eva Margareta († 1753) hade nämligen gift sig med friherre Gustaf Jacob Horn af Ranzien. I sitt äktenskap hade de två barn, sonen Karl Gustaf, hvilken barnlös aflidit 1775, och dottern Lovisa Ulrica, som var gift med hofmarskalken grefve Carl Gabriel Mörner af Morlanda, till hvilken patronatet nu öfvergick. Egendomligt nog skedde öfvergången i rak strid mot Karl XII:s tolkning af det Skytteska testamentet, hvarigenom patronatsrätten fråntagits Ribbing och tillerkänts Gyllenstierna: »så har den äldsta Fru Wendela Skytte ingen manlig arfwinge hafft, kunnandes altså intet inducera testamentet på dess barn». Liksom Wendela Skytte hade också Eva Margareta Gyllenstierna blott en dotter, och borde i enlighet härmed ej häller hafva kunnat »inducera testamentet» på dotterns barn. Men så skedde faktiskt. Året efter Gyllenstiernas död uppträdde emellertid en annan pretendent, nämligen majoren Erik Gustaf Queckfelt, hvilken var sonsons son till Gustaf Queckfelt och Anna Maria Slatte. Men som Anna Maria Slatte var dotter till en bland de yngre dötrarna till Jacob Skytte (Johan Skyttes yngre son) och tre äldre döttrar funnos (gifta in i ätterna Ribbing, Mörner af Tuna och Drake af Hagelsrum), var det klart, att *han* i hvarje fall ej kunde göra Mörner rätten stridig. 1802 afskrefs också målet, som anhängiggjorts inför Svea Hofrätt,

sedan Queckfelt i en ingifven skrift återkallat stämningen, dock med reservation för sina efterkommandes rätt.

Från hofmarskalken Carl Gabriel Mörner öfvergick därför patronatet utan motsägelse först till hans son Excellensen Adolf Göran Mörner, därpå till dennes son presidenten Karl Göran Detlof Mörner och innehafves nu af dennes son expeditionschefen Karl Axel Göran Mörner.

Vi vända oss nu till professurens historia. Innan denna ännu blifvit besatt med ordinarie innehafvare, sköttes platsen af Jonas Magni, som var professor i praktisk filosofi och historia. Den 16 aug. 1624 utnämdes han till tredje teologie professor, men tyckes icke hafva tillträdt detta ämbete förr än i juli 1625, ty först då kallas han theol. professor publicus; förut, ännu i juni 1625, är däremot hans titel Phil. Practicæ et Hist. prof. publicus. Det är därför antagligt, att han ända till slutet af vårterminen 1625 skött den Skytteanska professuren, och med höstterminen inträdde den ordinarie innehafvaren. Efter åtskilligt letande hade Skytte slutligen bestämt sig för att kalla den nära sextioårige professorn i Rostock Johannes Simonius. Han hade där efterträdt den ryktbare Nathan Chytræus — broder till den ännu ryktbarare David Chytræus — såsom Eloquentiæ et Poeseos professor, och Rostock var det universitet, som i Sverige åtnjöt det högsta anseendet och kunde — med hänsyn till mängden af svenskar, som där studerat — nästan betraktas såsom ett svenskt universitet. Simonius kom på hösten 1625 till Upsala och synes redan från början hafva med kraft gripit sig an med sitt nya ämbetes många plikter. Själfva invigningen skedde med stor solennitet, och Skytte hade själf kommit till Upsala för att installera den första Skytteanske professorn.

Till den högtidliga akten, som försiggick den 5 dec. 1625, hade universitetets rektor, Sveno Jonæ Vestrogotus,

utfärdat ett program, hvari han börjar med att påpeka det beröm, som Sparta i forntiden förvärfvat, för den vördnad man där visade ålderdomen. Samma vördnad visade man ock i Upsala den åldrige och frejdade Joh. Simonius, som nu af universitetets kansler skulle installeras i den nya professur, som genom hans frikostighet skapats. Till denna fest inbjödos till sist alla »cives et alumni». Själfva högtidligheten tyckes hafva börjat med ett långt latinskt tal af Skytte, hvilket finnes tryckt i den utgifna beskrifningen på festen, Inauguralis Actus. Och efter detta tal höll den nye professorn en, likaledes tryckt, längre »Oratio», fylld af de retoriska blommor, som denna tid älskade. Ytterligare hade Joh. Loccenius och Ericus Johannis strängat sina lyror och i latinska dikter firat Simonius och Skytte. I ett den 8 dec. utfärdadt program inbjöd slutligen Simonius den studerande ungdomen att dagen därpå »in collegio novo» åhöra ett nytt tal med anledning af den stundande julen.

De till själfva installationsakten hörande talen och dikterna meddelas såsom bihang till detta program.

Simonius' värksamhet blef dock ganska kort, ty redan i maj 1627 afled han; begrafningstalet öfver honom hölls den 29 maj af hans blifvande efterträdare Johannes Loccenius. Men ehuru Simonius varit professor i föga mer än ett och ett halft år, utvecklade han under denna tid en mycket liflig värksamhet såsom »vältalare». Utom den förut nämda installationsföreläsningen trycktes 1626 också »De auctoritate Regia et de Regni Svetici dignitate atque felicitate Oratio . . . in Regia Sveciæ Salana a. d. 12 Aprilis anni 1626 publice recitata», »Ad Regem Gustavum Adolphum in Sveciam ex Livonia reducem acclamatio metrica» och »Ad Reginam Mariam Eleonoram ex Livonia Upsaliam reducem Carmen gratulatorium». 1627 tryckte han en handbok i retorik. Och dessutom lät han sina lärjungar

ofta hålla tal, hvilka befordrades till trycket. Den 6 febr. höllo Johan Skyttes tre söner under Simonius' presidium tre tal De persona domini nostri Jesu Christi, hvartill Simonius utfärdat ett särskildt inbjudningsprogram. Öfverhufvud gör Simonius halft intryck af familjen Skyttes privata informator, och 1626 utgafs ytterligare sex tal af Johan Skyttes tre söner: Dissertatiunculæ sex, in quarum tribus primis, num femina legati officio fungi possit: tribus postremis, num in administratione Reipubl. interdum a justitia ad utilitatem deflectere liceat, disputatur ab Illustris et Generosi Dn. Johannis Skytte, Liberi Baronis in Duderof etc. filiis, generosis nobilissimisq. adolescentibus, Johanne, Benedicto et Jacobo Skytte ex Johannis Simonii Skytteani in Regia Ubsaliensi Academia Oratoriæ P. P. et Ordinarij, informatione scriptæ; et publice, Illæ postridie Kal. Sept. in veteri Collegio; Hæ ultimo Septemb. in novo Collegio Skyttiano, ex memoria recitatæ. Ett annat inbjudningsprogram utfärdades till det tal, som Simonius' lärjunge Schering Rosenhane den 10 dec. 1626 höll, De variis hominum studiis. En tredje dylik inbjudan utfärdades för det tal, som Olaus Petri Gevaliensis den 1 april 1627 höll In Calumniam. Den 6 maj s. å. höll vidare Olaus Martini en Oratio de Calamitatibus generis humani . . . Approbante M. Joh. Simonio. 1627 trycktes för öfrigt ganska många orationes, hvilka visserligen ej angifvas som inspirerade af Simonius, men som dock tydligen skrifvits af hans lärjungar. Och häraf framgår — ty några prælectionskataloger från denna tid finnas icke — att han tydligen betraktat sin professur såsom en lärostol i retorik, under det att han däremot icke tyckes hafva mycket sysslat med politik och historia.

Efter honom stod platsen länge obesatt, och Skytte själf bröt först mot den af honom gifna bestämmelsen, att patronus inom sex månader skulle utnämna professor. Först den 29 okt. 1628 upplästes i konsistorium Can-

cellarii bref, »S. Loccenio tilskrifwitt de professione Skyttiana extraordinaria capessenda till thess någon offererades som der till aptior wore» — ett ej vidare smickrande omdöme om den högt förtjänte Loccenius' duglighet.

Loccenius var då redan professor ordinarius, men blef det oaktadt af rektor installerad såsom Skytteanus extraordinarius med bibehållande af sin professur i historia.[1] Loccenius var utan tvifvel universitetets mest betydande lärde, men man tyckes hafva lagt väl mycket på hans skuldror. Utom den historiska och den Skytteanska professuren, tyckes han från 1631 (prot. 2 nov.) äfven hafva fått sköta den juridiska undervisningen. Då han 1634 utnämdes till juris professor, lämnade han väl den historiska lärostolen, men fortfor att därjämte vara e. o. professor Skytteanus ända till 1642, då den berömde Johannes Freinshemius utnämdes till ordinarie innehafvare af platsen. Huru Loccenius fattat professurens uppgift, veta vi icke, då några prælectionskataloger från denna tid ej finnas.[1] Men sannolikt betraktade också han professuren såsom företrädesvis en lärostol i vältalighet, och från åren 1627—1641 hafva vi en stor mängd tryckta orationer af honom.

Hans efterträdare Freinshemius var i hvarje fall berömd såsom en af samtidens mest eleganta latinska vältalare, och den enda prælectionskatalog, vi hafva från hans tid (1645), visar, att han, då åtminstone, blott föreläst i denna disciplin: Dn. Johannes Freinshemius, Eloq. et Pol. Prof. Skyttianus, Civilem Eloquentiam exemplo docere perget,

[1] I det nyss anförda konsistorieprotokollet heter det: »Beslötz så att Magn. Rector måtte die solis publico programmate significera, att studiosa juventus komme ad horam 9 diei Martis tillstädes ad ipsius introductionem». Detta program finnes emellertid ej kvar.

Loccenius' inträdesföreläsning — De recta ad Eloquentiam via — trycktes 1629.

[2] Den enda, som finnes, är från 1636; och enligt denna föreläste Loccenius öfver Tacitus' Agricola och Cornelius Nepos.

componendis epistoles et habendis orationibus, quibus argumenta, vel ex Gustavianis temporibus, vel ex præsentibus petentur. In præceptis autem tradendis partitiones Vossianas adhibebit». Enligt en anteckning i den Skytteanska professurens arkiv skall han den 25 aug. 1642 hafva blifvit högtidligen installerad i sitt ämbete af Johan Skytte. Men något program finnes ej utfärdadt. Datum synes emellertid vara säkert, ty den 14 sept. aflade han ed såsom professor och bisittare i konsistorium. Universitetet fick emellertid icke länge behålla honom, ty redan 1647 kallades han (4 sept.) till Stockholm, där han blef drottningens bibliotekarie och historiograf. Platsen som Skytteanus var således ledig, och det ålåg den nye patronus Bengt Skytte att inom sex månader fylla den, hvilket han ock gjorde både med berömvärd hastighet och klok urskiljning. Fullt riktigt vände han sig till Freinshemius och bad denne gifva anvisning på lämplig person, och Freinshemius, som själf drifvit sina studier i Strassburg, föreslog, att man skulle erbjuda platsen åt den främste Strassburger-filologen Boeclerus. Denne afböjde emellertid anbudet och föreslog i stället Johannes Schefferus, som mottog det, och sedan han fått 300 »imperiales» i resepenningar af Bengt Skytte, begaf ha sig till Sverige samt inträffade i Stockholm den 2 juli 1648. Drottningen skulle då just begifva sig till Upsala, och Schefferus fick följa med på hennes jakt. Den 12 juli aflade han sin ed såsom professor och tillträdde sitt ämbete med ett tal »de vocatione et munere suo», och på detta svarade Bengt Skytte likaledes med en oration, i hvilken han åt drottningens ynnest anbefallde familjens nye professor. Samma dag utfärdade rektor, Isak Istmenius, ett program med inbjudan till installationen.

Under Schefferus' tid tyckes dock professuren i viss mån hafva ändrat karaktär. Visserligen höll Schefferus fortfarande upp dess karaktär af lärostol i vältalighet; vi

hafva massor af tryckta orationer, för hvilka han presiderat och som författats af hans lärjungar, och han utgaf äfven ett arbete De Stylo (1653), men hans intresse låg tydligen mindre åt detta håll. Själf egnade han sig, som vi veta, företrädesvis åt historiska och arkeologiska forskningar, och rent vetenskapligt sedt är han väl i dessa ämnen det svenska 1600-talets mest betydande forskare. Men detta intresse kommer icke fram i hans undervisning, och ser man på hans föreläsningskurser, visa dessa, att han uppfattat professuren företrädesvis såsom en lärostol i latin. Själf har han i sin autobiografi redogjort för dessa kurser:

1648 och 1649. Plinii bref.
1650. Livius' första och andra bok.
1651. Pacati Panegyricus.
1652. Cicero: De officiis.
1653. Senecas Apocolocyntosis.
1654. Fortsättning häraf och Terentius' Phormio.
1655 och 1656. Suetonius.
1657 och 1658. Tacitus' Agricola.
1659 och 1660. Cornelius Nepos.
1661. Curtius.
1662. Phædrus.
1663 och 1664. Cicero: De Legibus.
1665. Petronius.
1666 och 1667. Sallustius.
1668 och 1669. Cæsar.
1670. Valerius Maximus.
1671 och 1672. Velejus Paterculus.

»Under dessa år» läste han ock »Sciagraphiam Juris Naturæ a se concinnatam» samt äfven Hugo Grotius' arbete »De jure belli et pacis», hvarigenom han visade sig sentera professurens innebörd af en lärostol i »politik». Men detta val af föreläsningsämnen kan dock förklaras

däraf, att Schefferus sedan 1665 också var professor i natur- och folkrätt inom den juridiska fakulteten.

Hans självbiografi fortsätter ej längre än t. o. m. 1672, men af prælectionskatalogerna framgår, att han läst:

1673 och 1674 Hugo Grotius: De jure belli et pacis (såsom jurist) och Justinus (såsom Skytteanus).

1675 Naturrätt (såsom jurist) och Florus (såsom Skytteanus).

1678 Naturrätt och Plinius.

Samma uppfattning af professurens uppgift hade ock Schefferus efterträdare, Obrecht, som enligt prælectionskatalogen föreläste öfver Cicero, Tacitus, Plinius, Suetonius, Curtius och Velejus Paterculus samt endast ett år öfver Justus Lipsius: Politicorum libri.

Professorns uppgift att vara ett slags inspektor och informator för den i Upsala studerande högadeln visade sig den — trots alla sina förtjänster — icke så litet fåfänge Schefferus lifligt uppskatta, och i sin självbiografi uppräknar han sorgfälligt alla de grefvar och baroner, som åtnjutit hans undervisning. Denna tyckes också hafva varit mycket populär, och själf berättar han, att hans åhörare stundom varit två à trehundra. Likaså höll han de årliga minnestal, som voro föreskrifna i Johan Skyttes testamente. Men alldeles utan törnen var icke hans professur. Visserligen berättar han, att Karl XI på Magnus Gabriel de la Gardies förslag gifvit honom ett årligt lönetillskott af femtio »imperiales», och under åren 1666—1678 uppbar han tilllika lön som professor juris honorarius i natur- och folkrätt, men å den andra sidan gick han förlustig en del af den inkomst, som han med rätta skulle hafva haft. I sitt testamente hade Johan Skytte till löneförbättring åt den Skytteanska professorn skänkt 150 tunnor spannmål om året från sitt friherreskap Duderhoff, men 1676 klagade Schefferus för kansleren öfver, att han aldrig utbekommit

dem; de tyckas således hafva innehållits af Skyttes arfvingar. Detta obehag var ej det enda. Bengt Skytte förefaller, att vid denna tid hafva varit tämligen decrepitus, och han hade öfverlämnat skötseln af den Skytteanska stiftelsen åt sin måg, den hel- eller halfgalne Dulle Banér, son till den store fältherren, och denne ställde till ett väldigt bråk. Först sände han till stiftelsens bönder och frågade, om de hade något klagomål mot professorn, och därpå hotade han att afsätta Schefferus och att vräka honom från professorsbostaden. Denna, Skytteanum, hade — efter hvad både Schefferus och konsistorieprotokollen upplysa — i följd af Bengt Skyttes försumlighet alldeles fått förfalla, och Freinshemius hade icke ens kunnat bo där, utan hade fått taga in i ett hus, som Gyllenstiernas mor (Johan Skyttes dotter Anna) upplåtit åt honom. Ännu i mars 1677 fortsatte Schefferus sina klagomål hos kanslern öfver Banérs öfvergrepp. Troligen var det för att rädda sig emot dessa, som han 1677 sökte och erhöll platsen såsom bibliotekarie vid universitetet. Han lämnade då sin juridiska professur, men bibehöll den Skytteanska lärostolen, ehuru det är tvifvelaktigt, om hans antagonist Dulle Banér lät honom utbekomma någon lön. Praktiskt slets denna tvistefråga genom Schefferus' död den 26 mars 1679.

Rektor och konsistorium skref då den 11 april till Bengt Skytte, hans måg Gustaf Banér och hans systersöner Göran och Johan Gyllenstierna med underrättelse om dödsfallet, rekommenderande »dhe g. herrar att draga försorg det någon tiänlig man til det rummet igen komma måtte, påmintes att den saken borde och i anledning af Testamentet communiceras med några Biskopar.[1] Item klagades, att huset

[1] Detta är från konsistorieprotokollets referat (den 16 april), men i själfva skrifvelsen till Skytte står, karaktäristiskt nog, intet om »biskoparna», utan blott en allmän hänvisning till stiftelseurkunden. Men däremot skref konsistoriet den 28 till de tre biskoparna med begäran, att de täcktes »derhänn bearbeta, at wälb:t Profession åter måtte tienligst ersättias med een skickelig och der till capabel man och icke längre vacera med Acad:s och Ungdomens märkeliga afsaknad».

illa faret är och att der om bordt förr dragas någon försorg.» På brefvet svarade Bengt Skytte den 24 april 1679:

Jag underskrefwen giör här medh wetterliget, at emedan Skyttianske profession i Upsala är genom dess fordom Professoris Sahlige Johan Scheffers dödhliga affgång vacant blifwit och så wäl dess tillydande huus som godz i stadh och landh belägne igenom den förra Professoris wållande eller försummelse till en stor deel fördärfwat. Så på det at sådant måtte kunna repareras och i godt skick igen sättias, hafwer iag aff min Högtährадhe K. syster-son, den Höghwälborne Herre Rijks-Rådhet och Öfwer-Ståthållaren Hr Jöran Gyllenstierna begärat, som iag och här medh begärar och honom fullmäcktig giör, at så wäl i egen person som genom sin till fullmäcktig förordnat wisse person förbe:te huus och godz administration och reparation uppå sig taga och alla räntor till det samma och intedh annat anwända eller anwända låta in till dess så wäl huus som godz äro uthi sitt fullkommeliga wählståndh igen är satte. Till yttermerha visso etc.

Med anledning häraf inventerades »Skytt-huset» den 3 aug. af Göran Gyllenstiernas fullmäktige. Men däremot gjorde hvarken Skytte och Gyllenstierna någon min af att vilja tillsätta professuren. Slutligen ansåg sig konsistoriet skyldigt att inskrida, och vid ett sammanträde, som hölls hos kansleren på Wenngarn den 27 jan. 1682, togs frågan upp: »discourerades om Professione Skyttiana som på 3 åhr legat öde, att hon åter måtte blifwa upprättad, och slötz af H:s Höggrefl. Excell:ce, at Consistorium först skrifwer wederbörande af familien, antingen Hr. Göran Gyllenstierna eller Hr. Bengt Skött ett höfligit breff till, at de låta sig om bem:te Profession wårda. Skulle de der på wäl och önskel. swara, så kunde Consistorium förslå till den profession Rubenium, som är ännu utom landz och säges wara solide doctus in his studiis. Men skulle de och icke willia

låta sig der om wårda, så måtte Consistorium i underdånigheet sökia H:s Kongl. M:tt der om, som effter donations Instrumentet här öfwer jämwäl är förmyndare.»

Konsistoriets afsikt var tydligen den bästa. Rubenius, som redan 1662 lämnat Sverige och således knapt kan hafva haft några personliga vänskapsförbindelser med professorerna i Upsala, var utan tvifvel en bland vårt lands främste lärde, och att förvärfva honom för universitetet skulle otvifvelaktigen hafva varit en stor vinst. Men konsistorium hade troligen också en baktanke: att tillvälla universitetet ett ord med i laget vid professurens tillsättande. Detta häntydes såväl af hänvändelsen till de tre biskoparna som af talet om att »föreslå» Rubenius. I och för sig var ju detta fullkomligt berättigadt. Familjen Skytte hade visat sig vanvårda stiftelsen med afseende både på godsen och på platsens tillsättande, och det innebar ju ingen inskränkning i patronatsrätten, att patronus, som ej kunde anses äga de nödiga förutsättningarna att ensam afgöra saken, rådförde sig med de tre biskoparna och anhöll om ett förslag från konsistorium — liksom Kungl. Maj:t i dylika fall gjorde. Så hade Bengt Skytte förfarit i sin krafts dagar, då han låtit Freinshemius drifva underhandlingarna i ärendet, men så förfor icke Göran Gyllenstierna, som nu med en mycket tvifvelaktig rätt betraktade sig såsom patronus, ehuru Bengt Skytte, som ännu lefde, strängt taget blott gifvit honom fullmakt att administrera godsen.

Konsistoriets bref till Skytte och Gyllenstierna afgick den 21 febr. 1682 och var onekligen mycket höfligt. Men Gyllenstierna måtte, redan innan han mottog detta, hafva känt det hotande i situationen, ty nu handlade han raskt och utnämde till professor Skytteanus — sina söners informator Elias Obrecht. Denna utnämning var onekligen en värklig oförsynthet. Obrecht, som visserligen var en

begåfvad och kunnig man, hade ännu icke tryckt en enda rad och var för öfrigt ej mer än 29 år gammal. Han var Strassburgare och hade förut varit informator för riksrådet Ehrenstens söner, hade med dem kommit till Sverige, där Gyllenstierna anställde honom som informator för sina. För att belöna honom och möjligen minska arvodet begagnade han nu sin patronatsrätt till att göra honom till professor. Men han måtte hafva känt, att åtminstone den moraliska rätten var tvifvelaktig, och för att hindra möjliga efterräkningar vände han sig till Karl XI med anhållan om kunglig fullmakt för sin skyddsling. Och detta lyckades värkligen. Den 21 februari 1682 — således samma dag konsistoriet afskickade sitt bref — utfärdades denna fullmakt:

Wij Carl med Guds nåde, Sweriges, Giöthes och Wendes Konung giörom witterligit, att efftersom fordom Richz Rådet Salig Hr. Johan Skyttes arfwingar hafva till föllie af den macht ock friheet, som Sal. Konung Gustaf Adolph af wichtige skjähl och motiver genom ett öppet underskrifwit bref de dato Stockholm d. 2 junij 1622 har lembnat wählbem:te Salig Hr. Rijkzrådet ock alla dess Erfwingar, nyligen vocerat wählärde Eliam Obrecht till professionem Eloquentiæ et politices Skyttianam wid wårt universitet utj Upsala i frambledne Joannis Schefferi ställe, ock Wij nu underdånigst ansöchte blifwa om wår nådige confirmation och stadfästelse der å till så mycken större bem:te professors heder, styrkio och säkerheet; hwarföre hafwom Wij sådant nådigst aggreerat ock bijfallit ock alltså härmed ock i krafft aff detta wårt öpna bref bem:te Professor Obrecht denne sin undfångne beställning confirmere ock bekräffta, skolandes han i krafft ock förmågo dher aff hafwa att åthniuta samma wilckohr, heder ock förmåhn, som det embetet widhengia, ock alla dhe andra hans antecessorer wärckeligen åthniutit hafwa, så länge han derwid låter sig bruuka

ock sig som een trogen ock redelig Undersåte egnar ock wähl anstår, förhåller, iemwähl sin profession med den flith ock dexteritet föreståår ock förwaltar, som hans plicht fordrar. Hwilcket hwar ock een etc.

Genom utfärdandet af denna kungl. fullmakt skedde onekligen en ändring i professurens karaktär. Obrechts föregångare hade blott i konsistoriet uppvisat patronus' vocation och därefter blifvit installerade. Att Gyllenstierna nu ansåg sig behöfva en dylik bekräftelse, kan hafva haft många orsaker: fruktan för motstånd från kansleren och konsistorium, hans egen tvifvelaktiga patronusrätt, den hotande reduktionen och — troligen framför allt — det kungliga enväldet, som utan betänkande annullerade alla gamla privilegier. Hvarje senare innehafvare af platsen har också erhållit kunglig fullmakt samt med anledning däraf titulerats Professor Regius et Skytteanus.

Den 15 mars fick konsistorium underrättelse om utnämningen, som tyckes hafva väckt blandade känslor: »Uplästes deras Excellentiers H. Bengt Skyttes och H. Georg Gyllenstiernas swar till Consistorium på latin, af d. 14 hujus, angående Skyttianiske Profession; och at de ther till förordnat en ung karl, Eliam Obrecht Argentoratensem. Res. det Communiceras med H. Rijkzdrottzens Ex:ce och en copie af samma bref öfwersändes. Skall och tacksäijelse swar afgå till deras Excell:er för den omsorg de hafft att igen ersätta det vacante stället.»

Obrechts fullmakt upplästes i konsistorium den 26 april, och den 2 maj aflade han sin ed, sedan han installerats af rektor Claudius Arrhenius, som därtill utfärdat ett program. Men den mäktiga Gyllenstiernska släkten hade icke allenast kunnat genomdrifva, att dess huslärare erhöll en professur i Upsala, utan kunde t. o. m. få kungligt tillstånd för honom att *icke* sköta denna plats. Den 13 maj förmälte nämligen »Rector novum Professorem

Skyttianum warit hoos sigh och upwist Kongl. M:tz honom nådigt gifne bref och skrifteliga permission at få wara borta från Acad. i tu åhr widh peregrination medh H. Gyllenstiernas son.» För denna nya oförsynthet, som stöddes af den enväldige konungen, hade konsistoriet naturligtvis blott att böja sig, och Obrecht reste ut med den unge Gyllenstierna till Danmark, Tyskland, Italien, Frankrike och England, »hvarifrån — skrifver en antecknare — han efter flere års frånvaro återkom till Sverige, riktad med mångfaldiga kunskaper och med ett bibliotek, det största enskilda till hans tid». Platsen fick under tiden skötas af Johan Columbus.

Under Obrechts angenäma utrikesresa indrogs såsom vi minnas professuren, och med hänsyn till det sätt, på hvilket konsistorium behandlats, kan man förstå, att man där ej var vidare hågad för platsens bibehållande. Men Gyllenstiernorna voro för mäktiga, och donationen räddades — jämte informatorslönen. Under mellantiden passade emellertid konsistoriet på att visa tänderna. Donationen indrogs den 2 aug. 1683 och skänktes till universitetet, men redan den 15 samma månad beslöt konsistorium att hemkalla Obrecht: »Men i fall professio blefwe conserverad, så måste Hr. Obrecht tillsäijas at där han tänker vid Professionen förblifwa, då begifwa sigh hem innan detta åhretz ände och be:te Profession förwalta». Detta hade emellertid alls ingen effekt. Gyllenstierna fick tillbaka patronatsrätten och Obrecht förblef borta; först på hösten 1685 kunde Obrecht i konsistorieprotokollet antecknas såsom närvarande. Kansleren hade han emellertid ej brytt sig om att uppvakta, och den 18 nov. meddelades, att Hans Höggrefl. Excell. bad att få »weta, om Prof. Obrecht är wijd Acad., efter han hwarken då han Professionen tillträdde eller sedan sigh hoos Hans Höggrefl. Excell. infunnit. Rector sade sigh strax swaradt Hans Höggrefl. Excell:ces uthskickade, dhet

fuller Prof. Obrecht uthan tvifwell ärnadt inställa sig hoos Hans Höggrefl. Excell:ce, men till dhetta lärer han warit hindrett af flyttande och annat slijkt, innan han sine saker kunnat stält i positeur, tilläggandes och Hr. Obrecht att han een och annan gång upwachtat Hans Höggrefl. Excell:ce genom bref och notificeradt honom om sin ankomst, ursächtandes sig, att han intet ännu kunnat personligen infinna sigh hoos Hans Höggrefl. Excell:ce.»

Kanslern, den olycklige Magnus Gabriel de la Gardie, var då emellertid en fallen storhet, särskildt utsatt för Gyllenstiernornas hat, och den uppenbara missaktning, som denna mäktiga släkts gunstling visade den fallne statsmannen, var med all sannolikhet afsiktlig. I hvarje fall lyckades Obrecht ställa sig förträffligt med de nya maktinnehafvarna, och detta visade sig ock i den afsevärda löneförhöjning, som han erhöll 1692. Såsom vi minnas hade Johan Skytte i sitt testamente anslagit 150 tunnor spannmål från Duderhoff till professuren. Dessa tyckas hafva innehållits af arfvingarna, men indrogos nu under reduktionen till kronan. 1692 utvärkade emellertid Obrecht följande till statskontoret riktade kungl. bref:

»Såsom Professoren wid wårt universitet uti Upsala Elias Obrecht nu på någon tijd har kommit at umbära de 150 t. spanmål, som denne professionen hafwer warit anslagne at undfå af godzet Duderhoff uti Ingermanland, nl. 50 t. råg, 50 t. korn och 50 t. hafra; och wij nu finne skiäligt wara, det han uti anseende så wähl til dess trägne arbete som ock at wij honom anförtrodt hafwe et serskilt angelägit wärck för Oss at förferdiga, skall niuta ärsättning för samma spanmåls afgång; altså är til Eder her med wår nådige willie och befalning, at I den anstalt giöre, det be:de Professor Obrecht i stället för be:te afgång må åhrligen niuta och bekomma 150 t. spanmål, nl. 50 t. af hwarie slagit råg, korn och hafra utaf någon annan ort,

som kan wara i neiden wid Upsala belägen, tagandes detta sin begynnelse med ingången af innewarande åhr.»

Brefvet är onekligen otydligt skrifvet, så att det kan vara tvifvelaktigt, huruvida lönetillägget var personligt för Obrecht eller gällde den Skytteanska professuren. Det senare är sannolikare, ehuru Obrecht dref den förra meningen.

1694 fick Obrecht, liksom förut Schefferus, med den Skytteanska professuren förena platsen (och lönen) som bibliotekarie, men 1697 kallades han till Stockholm, där han blef sekreterare i kansliet för de tyska provinserna. Därmed hade han naturligtvis afgått från sin professur, men i ett bref till kanslern (af den 28 sept. 1697) utvecklade han, att de 150 tunnorna spannmål icke skulle gå till hans eventuelle efterträdare, utan till honom personligen. Emellertid afled han strax därefter, och nu inträffade det egendomliga, att ehuru han redan lämnat professuren, fick enkan det oaktadt af patronus icke blott ett nådår, utan t. o. m. dubbla nådår.

Platsen skulle nu tillsättas, men samtidigt uppstod, såsom vi minnas, tvist om patronatsrätten, i det att Sven Ribbing framträdde med anspråk på denna. Och äfven konsistorium sökte nu att få något inflytande på tillsättningen. Spekulanterna på platsen voro denna gång synnerligen många. Direkt hos Kungl. Maj:t hade anmält sig professorn i Åbo Thorsten Rudeen. Konsistoriets kandidat var adjunkten Johan Upmarck, Obrecht synes, såsom vi strax skola se, hafva velat befordra en tysk magister Haferung, Ribbing ville hafva professorn i Dorpat Olof Hermelin utnämd, och från sin fränka Maria Skytte, Bengt Skyttes dotter och Dulle Banérs enka, mottog denne en rekommendation för en doktor Petrus Omberg. Den andra pretendenten på patronatet, Obrechts lärjunge öfverste Göran Gyllenstierna, befann sig för tillfället i Flandern.

Den, som först anmälde sig, var Rudeen, och i ett

bref af den 7 sept. 1697 underrättades kanslern härom samt om förmyndarregeringens önskan, att Rudeen skulle komma i fråga vid endera af de två lediga professurerna vid universitetet, antingen den Skytteanska och den i etik och politik. Denna önskan hade tydligen kommit till Obrechts öron, ty den 28 i samma månad afsände han en ganska märklig skrifvelse till kanslern, Bengt Oxenstierna, i denna sak. De skäl, han anför, synas hafva öfvertygat denne, ty flera af Obrechts meningar gå sedan igen i Oxenstiernas yttranden. I samma bref upplyser Obrecht också, att han skrifvit till öfverste Gyllenstierna, och »såsom han är en herre af förnähme qualiteter och studier, altså lärer han ock kunna uthwällia till detta embetet een skickelig Persohn till academiens heder och den studerande ungdomens gagn och nytto.» Detta senare bref innehöll ock med all sannolikhet Obrechts egen rekommendation för den ifrågavarande lämpliga personen.

Obrechts skrifvelse till Oxenstierna börjar: »Alldenstund dhet berättas, att Hans Kongl. Maj:t nyligen ett nådigt bref till Eders Höggrefl. Excell. skall wara afgången af inneholld, att emedan Professio Skyttiana ock professio Ethices et Politices här wid academien wore ledige och Professoren ifrån Åbo Hr. Rudeen anhollit att med endera benådas, altså wore Kongl. Maj:tz. nådiga willie, att supplicanten skulle komma i behörig consideration wid Consistorii academici underdåniga præsentation till bemelte professioners besättiande. Ty hafwer iag i anseende af den obligation med hwilken iag Skyttianæ professionis Patrono här till hafwer warit förbunden, eij bordt underlåta, emedan nu warande Patronus är frånwarande, att inkomma hoos Eders Höggrefl. Excell. med en kort berettelse om det som i krafft af Kongl. Privilegier här till hafwer warit i acht tagit ock hållit med Skyttiani Professoris wälliande och insättiande.» Han visar därefter utförligt upp, att rät-

ten att tillsätta professor tillkommer patronus. Men han tillägger därefter: »Alt fördenskull hafwer Consistorium academicum allt här till intet kunnat befatta sig med votering till Skyttianæ professionis ersättiande, uthan Sal. Hr. Johan Skytte hafwer sielff dher till uthwald ock insatt Simonium, Loccenium och Freinshemium ock Hr. Bengt Skytte Schefferum ock mig. Hafwandes dhe förige Professores eij heller framtedt uti Consistorio någon special Kongl. Confirmation, uthan allenast Patroni kallelse. Ock såsom alla desse Professores hafwa warit aff dhen Tyska nation, så synes så wähl med Testatoris willie wara enigt såsom ock academien till ingen ringa nytto lända att iembwäll hädaneffter af samma nation skickelige Professores igenom Patronum uthwällias.»

Denna af mycket svaga skäl motiverade idé om tyskarnes företrädesrätt till den Skytteanska professuren gör afgjordt det intrycket, att Obrecht haft någon speciell kandidat, hvars kompetens behöfde stödjas af hans nationalitet, och man sammanställer då gärna denna argumentation med det faktum, att en tämligen obskyr tysk magister Haferung kort därefter infann sig i Upsala såsom sökande till Obrechts professur. Antagligen hade Obrecht redan rekommenderat honom hos Gyllenstierna. Haferung hade emellertid otur. Dels dog Obrecht just samtidigt med att han anlände till Upsala, dels lyckades man att hos Haferung påvisa icke blott religiöst kätteri, utan äfven — hvad som var värre — kätteri rörande suveräniteten, och därmed var Haferung ur sagan.

På regeringens skrifvelse svarade kanslern den 6 okt., något mer än en vecka efter mottagandet af Obrechts bref, och därvid påpekade han, i enlighet med Obrecht och delvis med användande af hans ord, att någon suffragation om den Skytteanska professuren ej kunde förekomma i konsistoriet, enär denna var patronell, hvarjämte han, fort-

farande efter Obrecht, ansåg, att de 150 tunnorna spannmål tillkommo Obrecht personligen och ej professor Skytteanus. I ett blott två dagar senare skrifvet bref erkände förmyndarregeringen det berättigade i kanslerns framställning och tog således tillbaka Rudeens kandidatur: »Nu som wij wid så beskaffade omständigheeter i nåder för skiähligit finne, att med Professoris Skyttiani wahl och tillsättiande förhålles effter ofwanbemelte Konung Gustavi Adolphi Privilegium och Högstsahl. Hans Kungl. May:tz Wår Högtärade K. H. Faders därå meddehllte Confirmation; så hafwe I att låta wederbörande sådant wetta till deras underdåniga rättelse.»

Därmed var frågan afgjord, så till vida att regeringen erkänt patronus' rätt. Men hvilken var patronus? Den, som löste denna hufvudfråga, var Karl XII, som under tiden förklarats myndig.

Då Rudeen nu blifvit afförd, Haferung gjort sig omöjlig och ej vidare understöddes af Obrecht samt Omberg väl aldrig varit ifrågasatt, återstodo blott två kandidater: Hermelin, som var Ribbings och väl redan därför var omöjlig i Gyllenstiernas ögon, och Upmarck, som var konsistoriets kandidat. Dennes kandidatur understöddes äfven med det enda maktmedel, som konsistoriet hade till sitt förfogande. Den 11 maj 1698 skrifves nämligen i konsistorieprotokollet: »Hr. Rector berättade, dhet Adjunctus Hr. Joh. Upmark sagdt sig fått recommendation af facultate Philosophica til wederbörande af Schyttianiske familien til successionen efter Sal. Prof. Obrecht, begiärandes jämwäl recommendation af Consistorio. Thetta biföll Consistorium i anledning af thess bekandte lärdom och wälförhållande.» Detta är onekligen viktigt, ty därigenom blef konsistoriets rekommendation en faktor vid platsens tillsättande, och som vi skola se erkändes också af regeringen samt af patronus lämpligheten af dylik rekommendation,

som lika litet inskränkte patronus' rätt som ett förslag med afseende på vanliga professurer inskränkte konungens utnämningsrätt.

Då emellertid patronatsfrågan ej var afgjord och det tyckes hafva dröjt med Gyllenstiernas hemkomst (troligen till juni 1698), blef platsen ej tillsatt inom de föreskrifna sex månaderna. Efter hemkomsten blef Gyllenstierna, som väl ej hade någon egen kandidat, uppvaktad med bref ej blott från Maria Skytte, som äfven nu anbefallde Omberg, utan ock af ärkebiskopen, konsistorium och den filosofiska fakulteten. Och dessa rekommendationer gjorde förmodligen, att han bestämde sig för Upmarck. Först den 15 okt. 1698 aflät kanslern ett nytt bref i detta ärende till den nu myndige konungen, och i detta var det till hans egen olycka Obrechts och äfven Ribbings idéer, som gingo igen. Brefvet börjar med ett meddelande, att Gyllenstierna kallat Upmarck till professor Skytteanus och att han begärde kungl. konfirmation för kallelsen. Därefter påpekar kanslern, att patronatsrätten var ganska tvistig och att Ribbing utnämt Hermelin.

För sin del var Oxenstierna dock böjd att tillmäta Hermelin större lärdom än den unge Upmarck. Men han inskränkte sig tyvärr ej därtill, utan upptog, egendomligt nog, Obrechts tes, att tyskar borde hafva företrädet till denna professur, som de hittills alltid innehaft: »Jag andrager detta ej till den ände, at jag icke troor lärde och capable swänske män kunna finnas, och at jag icke skulle hällre see en inländsk än en utländsk till ett stycke bröd befordrad. Men här är frågan om testatoris mening och de förra exempels effterföljande, hwar med den förste intentionen bewijses». Till sist påpekade han, att professionen numera aflönades äfven med kronans medel (de 150 tunnorna spannmål) och att således Skyttes arfvingar ej hade ensamrätt att i detta fall bestämma.

Karl XII:s svar (af den 26 okt. 1698) visar, att äfven Oxenstiernas inflytande var förbi. För det första förklarade konungen, såsom vi sett, Gyllenstiernas patronatsrätt ostridig, för det andra ansåg han ej Hermelins företräde klart och ville i hvarje fall ej taga honom från Dorpat, där han väl behöfdes. Till Upmarcks fördel talade i hvarje fall den rekommendation, som han fått af filosofiska fakulteten och konsistoriet i Upsala. Principen, att tyskar skulle hafva någon företrädesrätt, kunde konungen alls icke erkänna. Som det nya kanslersbrefvet dessutom stode i strid med det, som Oxenstierna inskickat för ett år sedan, ville Kungl. Maj:t stadfästa Gyllenstiernas utnämning. Konfirmation utfärdades också strax därefter, den 14 nov., och den 22 dec. företedde Upmarck denna fullmakt i konsistoriet, hvarefter han installerades den 4 maj 1699, efter det att rector illustris Karl Gyllenborg därtill utfärdat ett program. Konsistoriet hade således segrat: det hade fått sin kandidat igenom och genom sin rekommendation deltagit i tillsättandet. Denna rekommendation åberopas i konungens bref och af Gyllenstierna själf, hvars skrifvelse till ärkebiskopen och konsistorium (af den 30 dec. 1698) börjar: »Såsom jag uppå Eders Högwördigheetz och Venerandi Consistorij recommendation har vocerat och kallat till then vacante Skyttianiske Profession höglärde Hr. Johan Upmarck» etc.

Kort därefter afgjorde Kungl. Maj:t äfven en annan fråga. Genom ett bref af den 16 jan. 1699 tillades nu de tvifvelaktiga 150 tunnorna spannmål till den nye Skytteanska professorn. Det till statskontoret ställda brefvet lyder: ». . . Såsom wij wele hafwa benådat Professorem Skyttianum wid Upsala Academie Johan Upmarck med de 150 T. Spannmål åhrligen hwilka af Högtsal. H. K. Mt. wår högtärade käre H. Fader hafwa warit förlänte dess Antecessor framl. Prof. Obrecht i wederlag för det bemelte Profession genom Reductionen har kommit att mista uti dess anslagne underhåld

af Frijherskapet Duderhoff i Ingermanland; altså är härmed til Eder wår nådige willia och befalning, att I låten honom bemelte 150 T. Spanmål åhrligen alt framgent åtniuta, begynnandes att räkna ifrån den tiden att nådåhret expirerar för dess antecessoris Obrechts änkia.» Då emellertid Ingermanland kort därefter eröfrades af ryssarna, ersattes spannmålen med 9 daler silfvermynt per tunna.

Upmarck, den förste svenske innehafvaren af den Skytteanska lärostolen, var onekligen en betydande personlighet och ansågs såsom sin tids främste latinske vältalare i Sverige. Hans egen produktion bestod också företrädesvis af latinska orationer, och liksom sina föregångare fattade äfven han professurens innebörd hufvudsakligen såsom en professur i latin. Liksom dessa interpreterade han egentligen blott latinska auktorer, men valde mera än Schefferus och Obrecht de egentliga talarne, och därjämte tog han äfven hänsyn till professurens andra uppgift, i det att han dessutom föreläste öfver Lipsius' och Pufendorffs politiska arbeten.

1716 afgick han emellertid från sin professur, flyttade såsom censor librorum till Stockholm, adlades 1719 med namnet Rosenadler och afled först 1743.

Den 17 okt. 1716, innan utnämningen till censor librorum blifvit officiell, underrättade Upmarck patronus härom, enär i följd af »krigsbullret» Gyllenstiernas patronatsrätt möjligen råkat i förgätenhet och därför i tid borde bevakas. Som jag gissar — fortsätter han — »lärer fuller Consistorium i Upsala icke fehla att med någon sin rekommendation inkomma anten för vice-bibliotekarien Johan Malmström, som nu på sin utländske resa med den unge Hr. Grefve Carl Piper stadder är, eller och för Academiæ secreteraren Goenwald, som för några åhr sedan sin resa fullbordat». Den 20 okt. 1716 meddelades i Konsistoriet, att Upmarck afgått från sin plats såsom Skytteanus, och denna skulle nu således åter besättas; patronus var fort-

farande Göran Gyllenstierna, numera generalmajor. Redan den 26 okt. inskickade konsistorium sin rekommendation till honom:

Såsom Consistorium Academicum näst för detta förnummit, at Kongl. Maj:t i nåder behagat förordna för detta Professoren wid detta Kongl. Universitet Höglärde Hr. Johan Upmarck till Censor librorum i Cancellie Rådets Wälborne Hr. Brauners ställe; alt derföre och emedan den af wälbem:te Professor här til förwaltade profession således är ledig worden och andra sig här därtil anmält, ty har Högwälb. Hr. Baron och General Majoren såsom Patronus Testamenti Consistorium intet underlåta kunnat det samma ödmiukeligast wid handen gifwa. Den ene är nu ledamot af detta universitet, Secreteraren Hr. Andreas Grönwall, om hwilken Consistorium hafwer det at bifoga, at han ifrån de yngre åren sig wid detta universitet uppehållit och medelst dess myckit trägna flit och sorgfälliga åhoga wärfwat berömlig Erudition förutan i andra wetenskaper, besynnerligen i Studio Eloquentiæ Historico et Politico. Den samma hafwer han iämwäl wid flere utrikes universiteter och genom långlig peregrination yttermer så förökt, at han för detta af Kongl. Maj:t warit kallad och förordnad först at wara Adjunctus i Facultate philosophica här i Upsala och sedan Secreterare och bägge dessa beställningar förwaltat i 10 år til alla wederbörandernas fulla nöje och wälbehag och sig til wälförtient loford och beröm. Den andre, som til bem:te profession sig anmält, är utom denna academiska Societeten, Höglärde Hr. Johan Hermansson, Professor wid Kongl. universitetet i Lund, hwars berömmelige Erudition och Capacitet Consistorium så myckit mindre pröfwar nödigt at omröra, som han effter de flere här wid academien under adjunctura juris alle myckit berömmelige prof för detta sitter på Kongl. Maj:ts nådigste fullmacht wid ber:de universitet och för den skuld Högwälb. Hr. Baron och General Majoren såsom den

orten närmare förmodel. bekantare. Så emedan nu desse twänne, som bemält är, sig här anmält, så förwissar sig Consistorium i ödmiukhet, at Högwälb. Hr. Baron och General Majoren icke ogunstigt uptager, at deras ansökande härmedelst insinueras, underkastandes Consistorium, wid den händelse Högwälb. Hr. Baron och General Majoren der til täckes reflectera, dess gunstiga wilja och ompröfwande, hwad då Högwälborne Hr. Baron och General Majoren behagar sådant Kongl. Maj:t föredraga etc.

En tredje spekulant på platsen, prof. Nezelius, hade frivilligt dragit sig tillbaka, då han fått höra om de dåliga affärer, med hvilka stiftelsen laborerade, och han skref därför under konsistoriets rekommendation för de båda andra.

Något förord hade konsistorium ej gifvit någon af dessa, men hade tydligen förklarat sig anse bägge fullt kompetente. Tio dagar senare afskickade Upmarck ett privat bref till Gyllenstierna och yttrar sig i detta också om professorsfrågan. »Så snart — skrifver han — iag förnam, att Consistorium academicum å denne orten äskade inkomma med någon sin rekommendation, gaf iag wid handen, huruledes det Högwälborne Hr. Baron och General Majoren tillhörde att uthwälia och nämpna successorem, hwarföre det och fägnade(!) sig att få hoos Högwälborne Hr. Baron och General Majoren allena sin önskan yttra och dess behag hela ährendet underkasta. Jag will intet undra, om det wijsar någon särdeles god willia för Secreteraren Grönwall, fast än andra och anhållit om dess föreskrifft, alldenstund han allena är här wid academien nu wistandes, som Eloquentiæ et Politices studium ifrån unga åhren handterat och dess uthan igenom uthländske resor giordt sig the Europæiske språken såsom det franska, tyska och ängelske mächtig. Een, som brister på kundskap af dhe förnämste Europæiske språken och som icke warit uthom fädernes-

landet borde hafwa betänckiande att anmähla sig till denne functionen.[1] Hans anseende hoos ungdomen skulle ock wara mycket ringa effter dhe äro wahne wid andre.»

Grönwall hade således fått en mycket inflytelserik förespråkare; själf vände han sig också (i bref af den 24 okt.) till patronus, och fick äfven andra att därom skrifva till denne. Men Hermansson, som var måg till ärkebiskop Steuchius, hade dessutom den oskattbara förmånen, att han befann sig i Lund, där både konungen och Gyllenstierna vistades. Och han handlade raskt. Innan han ännu riktigt tagit reda på, hvem som var patronus — han trodde, att det var Göran Gyllenstiernas svåger, fältmarskalken Nils Gyllenstierna — uppvaktade han arfprinsen af Hessen och bad om dennes rekommendation, förmodligen äfven andra, och redan den 24 oktober — således innan Gyllenstierna kunnat mottaga något bref från Upsala, vare sig från konsistoriet eller från Upmarck — anmälde han Hermansson hos Kungl. Maj:t och anhöll om konfirmation på kallelsen. Denna konfirmation utfärdades den 11 febr. 1717. »till så mycken större bem:te Professors heder, styrckio och säkerhet». Mellantiden tyckes dock Grönwall hafva användt på att få patronatsrätten annullerad. I ett bref till Gyllenstierna härom skrifver Hermansson, att det berättades, »det Hans May:t sjelf låtit förmärka den mehning, att den Skytteanske familien nu mehra ej ägde något ius patronatus». Och den 22 jan. 1717 svarade värkligen konsistorium ombudsrådet baron S. Cronhielm på en fråga i denna riktning.

I ett bref af den 1 jan. 1717 skrifver Upmarck härom till Gyllenstierna:

»För Högwälborne Hr. Barons och General Majorens

[1] Förmodligen afser Upmarck härmed Hermansson, som, så vidt jag kunnat finna, icke varit utomlands. Sedermera betraktades dylika resor såsom ett nödvändigt kompetensvillkor.

gunstige skrifwelse dat. Lund d. 26 nov. sidstledne tackar iag ödmiukel. i synnerhet och för den gunsten Högwälb. Hr. Baron och General Majoren hafft att meddehla mig kundskap om dess wahl och tillordnande af min successor Hr. Hermanson, hafwandes man ordsak att hwad Hr. Baron och General Majoren i detta måhl behagadt för godt finna aldeles med beröm och loford uptaga och bemöta, och det så mycket mehra som ingen om bem:te Hr. Hermanson annat kan hafwa att säija och döma än det som fördehlachtigt är och om hans capacitet wittna må. Att för Sekreteraren Hr. Grönwall åthskilligas förespråk sig infunnit, det lärer wähl Högwählb:ne Hr. Baron och General Majoren erfahrit; sådant kan wähl och sin uhrsächt förtiäna, men att man sedermera will bearbeta och drifwa hans angelägenhet, sedan Högwäl:ne Hr. Baron och General Majoren der öfwer slutit, finner iag wara en sak, som intet bör tåhlas, och är res pessimi exempli. Sidsta post ankom till Consistorium skrifwelse ifrån Hr. Excell. Kongl. Ombudsrådet Cronhielm, som begärer wetta, om något Kongl. bref finnes, som ändring gjordt uthj Kongl. brefwet dat. 1683, hwarmedelst professionen förklaras att wara Regia och icke Skyttiana. Man finner fuller hwart uth det syftas, och bekänner iag, att wid begynnelsen af denna ändring iag något sådant föruth spådde, hwarföre iag och öfwerstyrde dhe documenter, som iag wid handen hade till Högwälb:ne Hr. Baron och General Majoren. Men innan Consistorium låter sitt swar afgå på den frågan, skall iag så fullkomligen fournera dem med alla bewijs af det jure Patronatus, som Högwälb:ne Hr. Baron och General Majoren i denna saak hafwer, att förmodel. intet skall mehra åstundas.»

Men möjligen hade Hermansson varit mindre angelägen att utbyta sin Lundaprofessur, om han känt de ekonomiska villkor, som väntade honom. Den klaraste och bästa exposéen af dessa får man i ett bref, som Upmarck

den 16 nov. 1716 afskickade till Gyllenstierna och ur hvilket därför några utdrag må göras: »Hwad anbelangar reparation af det Skyttianske huset, så har iag, innan iag tog mig den före, inhämtadt altstadigt Högwälb:ne Hr. Barons och General Majorens willia och behag så muntel. som genom skrifftel. upwachtning. Effter iag här på orten satt så godt som på en sentinelle och hörde förtretlige ord ifrån en och annan, i synnerhet af Hr. Landshöfdingen Hoghusen, i Stockholm af några konglige råd, huru huset, som effter Testamentet borde hållas wid macht, hotade alla dagar fall[a], så att ingen torde gå eller fahra der inunder, hwar af gambla gubben Olof Rudbeck de rieuse memoire giorde gläns och begabberier af framför andra. Effter i synnerhet och berättades, att ett fruentimber af den Skyttianiske familien lagt in i Kongl. Senaten och till föllie af Testamentet begärt att medlen måtte komma häldre henne som en fattig persohn till godo än genom wahnryckt småningom komma ifrån sitt rätta bruk; effter såsom och Stadz Magistraten knotade der på, att folcket icke uthan lifzfahra körde och gingo der under, begynnandes dhe uppå att citera sine politie och byggningz förordningar med mehra, nödgades iag att tänckia på, huru man kunde undgå sådane observationer.[1] Jag Communicerade med Hr. Hermelin här om, som då i Blonie war, menandes att han skulle så mycket häldre inventera något hoos Hans May:t till re-

[1] Den 6 april 1709 skref Upmarck till Gyllenstierna bl. a. »om det förfallne Skyttianiske husets reparation; alt kommer i dhe termer stå, att anten nu något skall wärkel. företagas eller kanskie aldrig. Hungeren drifwer folket hopentahls in i staden; det som eliest skulle stiga till 14 à 15,000 dal. kan nu wärckställas med hälfften. Om nu icke kalck, sand, träwärcke, timber- och murfolck tingas på, så får man sedan intet i denne sommar; lägger man handen något der wid och tager huset neder, så kommer det att stå sedan yppet öfwer näste höst och winter för sniö, slagg och rägn, hwaraf källare, muhren etc. sielf tager en obotelig skada.»

Tilläggas kan, att enligt ett konsistorieprotokoll d. 19 sept. 1705 var Skytteanum då uthyrd till ölkrog.

parations medel och byggningzhielp, som elliest hans fru torde på sin sal. förre mans Hr. Obrechtz wägnar råka i någon widlöfftighet och answar. Men denne min negotiation war fåfäng, särdeles sedan elden gick öfwer staden och brände af dhe förnämste stomarne på taklaget. Jag kan icke eller neka, att ju dhe twänne skählen för mine antecessorer gälla borde: 1) att huset af ålder bofälligt war och kunde icke af någon huushyra repareras, sedan det begynt att slå sig i remnor ifrån nedan ända up åth och wäggarne begynte att falla uth. 2) Sedan elden gick der öfwer och bräkte huset än mehra, hwilket ett fatale malum war och icke kunde komma på någons räkning. Enfin år 1710 om hösten blef det så tillredz, att iag flyttade der in. Huset drogz å nyo up ifrån grunden föruthan den gafwelen, som åth kyrkiogården wittar, hwalfwet lagades i lika motto, och på det posteriteten intet skulle hafwa att giöra på byggningen någon critique, så brukade iag Kongens muurmästare, mäster Jonas, och hans gesäller der till; äfwen och byggmästarens på slåttet, mäster Hanses, timberkarlar dertill. Jag lät bruka mehr järnankaren och stadigare biälkar dertill än elliest i andra stenhus wahnligit är, så att ingen twifwel är, att icke det huset många hundrade åhr skall bestå, om det för eld och fiende säkert blir, det gud gifwe. Den räkning, som iag åhr 1712 inlefwererade till Högwälb:ne Hr. Baron och General Majoren lydde på 4,000 dal. smt. wid pass; mehra har iag ännu bygdt der till, ja åhrligen, så att och den Skyttianiske tompten nu parerar med en trädgård så god som någon i staden wara kan, neml. deräst iag in emot 50 trään låtit plantera med sina divisioner och gångar — — — I anledning af Testamentets 3 § bör Professor Skyttianus först och främst hafwa sine nödige wåhningzrum, dhe öfrige hyras uth. Den förmåhnen har iag måst umbära uthi samfällte 12 åhr och i stället för den commoditet att

boo i huset, har iag måst annorstädes betahla dyr huushyra à 300, 400 dr. om åhret,[1] särdeles sedan branden gick öfwer staden, lämnande altså under Högwälborne Hr. Barons och General Majorens godtfinnande, om iag, som betalt annorstädes i staden huushyra till 4,000 dr. i 12 åhr, skall gifwa tillbaka den olika mindre penning, som iag af Skyttianske husets hyra har kunnat inhämta; doch är denne summa ganska liten, ty att många åhr altzingen wille der gästa, uthan måste iag hafwa der ett gammalt qwinfolk uppe i en kammare att achta huset. Een annan, Saxer, rymde bort uthan att betahla etc, som wid påfordran skall widare intygas. — — — 1) Jag har i 12 åhr måst umbära det logement, som elliest Testamentet mig tillägger och i medlertid hyrt mig dyra rum annorstädes. 2) När iag äntel. skulle få huus öfwer hufwudet, har iag sielf byggt det up med mine medel. 3) I 6 åhr allenast har iag nu fådt niuta det, men min successor får niuta det alt bort åth i sin lifztid, är han raisonable, så lärer han intet pretendera, at iag ett sådant kostsamt huus skall byggia up mehra för honom, än andra byggt det up åth mig. 4) Min förnämsta löhn, som skulle bestå i 150 t. spanmåhl åhrligen har iag intet bekommit mehr än för 3 åhr, som af Kongl. Statscontoirets assignationer skall wijsas, och har altså under mine 18 ämbetes åhr mist 2,250 t. spanmåhl, det är i pengr. åthminstone 20,000 Dr. kpt., ehuru iag och skulle afdraga, hwad iag effter cronowärderingen à 9 m. smt. tunnan af bem:te statscontoir i penningar bekommit, ty sombliga åhr har iag och altz-intet fådt, icke en halföre. Sal. Hr. Obrecht, som ingen halföre på huset kostade, fick lickwåhl 800 t. spanmåhl på en gång och nöt i all sin tid till godo både huset och

[1] Härmed menas utan tvifvel daler kopparmynt, hvaraf vid denna tid gick 4 ½ på dalern silfvermynt eller 9 på speciedalern. En professorsvåning betingade då således en årshyra af omkr. 40 kronor.

dhe 150 t. spmhl. 5) Huru bonderäntorne förminskats och desse åhren tagit af, är otroligit. Jag contesterar bona fide, att iag i några åhr af somlige hemman icke ett halförs wärde fådt, äfwen i detta åhr ligger en hoop af milicen och förtär alt som till fångz är på gårdarna 6) föruthom alt detta och detta oachtadt har iag, som ofwanföre nämdes, den Skyttianske grafchoren i Upsala doomkyrkia, som effter Kongl. May:tz bref dat. Altranstadt i Saxen d. 24 Sept. 1706 war just in extremo termino att blifwa förfallin ifrån den Skyttianiske familien och försällias till en annan, om bem:te grafkor icke innom föresatte åhr och dag blefwe reparerad, den samma tog iag mig före inter terminum att låta upbyggia och laga som och skedt är med en omkostnad af 5 à 600 d. kpt. Elliest förhoppas iag att hafwa min tienst så wähl giordt wid denna academien som någon annan. Huru ungdomen har sig till mig hullit, kan iag bewijsa med mehr än 150 trykte disputationer, för hwilka iag præsiderat, och kan iag wid detta tillfället i ödmiukt förtroende Högwälb:ne Hr. Baron och General Majoren försäkra, att om iag icke hulpit mig fram med desse och dylika accidentier, hade iag under desse förenämde uthgifter creverat. Hade iag och icke warit ogifft och uthan familie i så många åhr, hade iag aldrig stådt med denne depense uth.»

Brefvet slutar med en rekommendation för Grönwall, ty Upmarck tyckes, då brefvet skrefs, ännu icke hafva känt, att Gyllenstierna redan utnämt Hermansson, och det förefaller, som om Upmarck gjort upp med Grönwall, att denne till skuldens betalande skulle afstå halfva lönen, hvilket Grönwall såsom ungkarl kunde göra. Emellertid träffades — dock först efter en ytterst häftig tvist — den 29 jan. 1718 en öfverenskommelse mellan Upmarck och Hermansson. Den förre sade, att han måst »till grunden nederrifwa och ånyo upföra, täcka och inreda det

Skyttianiske huset» och att han därpå nedlagt en summa af 17,000 d. kpt., men af hänsyn till Hermanssons svärfar ärkebiskop Steuch nöjde han sig med 10,000 d. kpt., som han af ärkebiskopen kontant mottagit. Hermansson skulle få tillträda huset vid påsken och uppbära bonderäntorna äfven för föregående år, mot det att bönderna flyttade Upmarcks bohag och lösören till Stockholm.

Hvad beträffar uppfattningen af professurens läroområde förändrades denna tydligen under Hermanssons tid. Han interpreterade väl fortfarande latinska auktorer, men icke så uteslutande som förut, och i privata samt äfven i offentliga föreläsningar föredrog han ock statskunskap (notitia statuum) samt någon gång modern historia.

Hermansson afled i febr. 1737, och patronus var vid denna tid Göran Gyllenstiernas omyndige brorson Göran, för hvilken modern Ulrica Eleonora Brahe och riksrådet Gustaf Bonde voro förmyndare. Egendomligt nog togo de upp den af Obrecht först framkastade och sedermera af Bengt Oxenstierna understödda tanken, att testators mening varit, att professuren skulle beklädas af tyskar, och enligt Annerstedt hörde de sig också för hos Joh. Dan. Schoepflin i Strassburg, Ch. Wolff i Marburg och Gottlob Aug. Jenichen i Giessen, men fingo afböjande svar. Då de sex månaderna gått, skref konsistoriet, den 9 sept. 1737, till grefvinnan Gyllenstierna ett bref med anhållan, att vid »nu förekommande Skyttianiske professurs tilsättjande icke gå denne Kongl. academiens ledamöter så förbi, att ju någon lärd, erfaren och til berörda profession af academiske societetens ledamöter skickelig och wäl meriterad man kan wid dhetta tillfälle komma i höggunstig consideration och åtanka. Och thet så mycket mer, som nu snart mot samfälta fyratyo år merbemälte Skyttianiska profession af swenska professorer berömligen är worden förwaltad och bewakad.» Men detta bref synes icke hafva haft någon

effekt, åtminstone icke omedelbart, ty det dröjde ända till slutet af 1738, innan Hermansson erhöll en efterträdare. Då skref grefvinnan till Kungl. Maj:t, att hon förgäfves sökt att i enlighet med testators vilja få någon tysk professor, och att hon, då detta ej lyckats, beslutat sig för att kalla poeseos professor Johan Ihre. Konfirmation på utnämningen utfärdades den 6 dec. 1738.

Hvilka andra, som anmält sig, känner jag ej; konsistoriet har i hvarje fall denna gång ej gifvit sitt förord åt någon viss. För sin utnämning lär Ihre hafva haft en rekommendation af Ulrica Eleonora att tacka. Men i hvarje fall var valet det yppersta, som kunde göras, ty Ihre var utan tvifvel Sveriges mest lysande humanist på 1700-talet. Väl föreläste han aldrig öfver de ämnen — de språkhistoriska — som mest lågo honom om hjärtat, men äfven för själfva professuren har hans värksamhet varit af betydelse. Med hans tillträde till professuren såg det till en början ut, som om platsen nu skulle få en öfvervägande statsvetenskaplig karaktär, och vi behöfva blott läsa de äldsta från hans Skytteanska tid bevarade prælectionskatalogerna för att finna detta:

1741. Ius Publicum Imperii Romano-Germanici publicis prælectionibus in Auditorio Gustaviano Minori hora IX ante meridiem tradet. Privata vero opera Doctrinam Politices ad ductum Principiorum I. N. Clar. Gribneri enarrabit: nec iis defuturus, qui in Eloquentiæ studio ejus desiderabunt operam.

1742. Ad ductum libelli, haud pridem apud nos recusi sub titulo, Genwäg til dhe förnämsta staters Historia, studiosæ juventuti Academicæ Historiam Politicam statuum Europæ, publicis prælectionibus, qua poterit, perspicuitate tradet . . . Privatim vero Politices et Eloquentiæ studiosis suam operam lubens commodabit. [Ungefär lika 1743].

1744. Regni Galliæ historiam Politicam recentiorem

hoc semestri b. c. D. tradet, ad cetera deinde imperia, ducente ordine, progressurus. Privatim vero Politices atque Eloquentiæ studiosis operam suam lubens dicabit. [Dessa föreläsningar fortsattes under de närmast följande åren].

Därefter behandlade han jurisprudentia naturalis och jus belli et pacis, och först 1750 började han att föreläsa öfver Livii romerska historia, hvarmed han fortsatte, egendomligt nog, under hela sin återstående professorstid d. v. s. i trettio år; öfver vältalighet och politik föreläste han under denna tid endast på privata kollegier.

Ihre afled den 1 dec. 1780, och hade då sedan ett år tillbaka redan efterträdare. I oktober 1779 hade nämligen Gyllenstierna kallat Jacob Axel Lindblom till professor Skytteanus i survivance, och härtill torde, såsom Annerstedt anmärker, hafva bidragit, att Lindblom varit informator i hans hus. Några andra sökande och någon rekommendation från konsistoriet kunde således ej komma i fråga, då platsen genom Ihres död blef ledig. Denna gång blef därför platsen tillsatt på föga mer än två månader, ty den 7 febr. 1781 erhöll Lindblom konfirmation på kallelsen. Någon betydande vetenskapsman, såsom företrädaren, var ju Lindblom icke, men han var otvifvelaktigen en bland tidens bästa hufvuden och en bland den gustavianska periodens mest lysande personligheter. Särskild vinn lade han sig om den adliga ungdomen, och Kolmodin antecknar härom: »Under dessa sysslors bestridande upplifvade han de fordna lärdomsöfningarne med den adliga ungdomen eller det så kallade Skyttianska Collegium från höstterminen 1786 och hade dervid merendels så väl konungen som kronprinsen under deras vistande i Upsala 1786 och 1787 till åhörare. Till erkänsla lät den adeliga ungdomen vid hans afskedtagande slå öfver honom en minnespenning.» Ehuru själf egentligen latinare, interpreterade han icke latinska auktorer, utan valde uteslutande stats-

vetenskapliga föreläsningsämnen. Hans professorstid blef dock icke lång, ty redan i dec. 1786 befordrades han till biskop i Linköping.

Efter honom anmälde sig åtminstone tvänne sökande, nämligen Lindbloms yngre broder, magister Gabriel Lindblom, som ifrigt lär hafva förordats både af Lindblom och af konungen, samt Upsala Universitets då kanske snillrikaste vetenskapsman bibliotekarien och professorn Jacob Fredrik Neikter, och det länder Gyllenstierna till heder, att han utnämde denne högt förtjänte man. Kungl. fullmakt erhöll Neikter 7 jan. 1787. Hans föreläsningsämnen voro särdeles omväxlande. Så föreläste han fortfarande öfver Livius och Plinius, men ock statskunskap (Prænotiones Historicæ in notitiam rerum publicarum Europæ hodiernarum), allmän politik (Scientia politica), politisk geografi, »Människans historia (Historia Hominis moralis et politica), Ars Critica o. s. v., och utan tvifvel var den snillrike, fint bildade Neikter den af universitetets lärare, som kraftigast påverkade den yngre generationen; i sitt kondoleansbref till konsistoriet med anledning af Neikters död (4 maj 1803) skref också kanslern Axel Fersen fullt riktigt, att han beklagade den förlust, som universitetet lidit genom att mista »en lärare, som med liflighet och snille, med nit för academiens väl förenade vidsträckta kunskaper jemte flera utmärkta förtjenster, hvaraf hans vandel hedrades och som nu vid hans afgång förvaras af saknaden och minnet».

Konsistoriet tog nu icke någon befattning med platsens tillsättande, rekommenderade ej häller någon därtill, och det dröjde också nära två år, innan patronus, grefve Mörner, den 4 april 1805 till Neikters efterträdare utnämde docenten Olof Kolmodin, som 1792 blifvit docent i Historia Literaria Patriæ, men egentligen var latinare. Hvilken som rekommenderat honom är icke bekant, men då Kolmodin under åren 1794—1799 konditionerat såsom

informator hos den bekante rike köpmannen Carl Arwedson, har han möjligen på denna väg introducerats hos grefve Mörner. Kanske har han ock rekommenderats från universitetshåll, ty redan den 4 sept. 1804 föreslogs han att upprätthålla den Skytteanska professurens föreläsningar. Kungl. fullmakt erhöll Kolmodin den 9 april s. å.

En ganska viktig nyhet, som nu infördes, var att patronus utfärdade en instruktion för professorn, hvilken å sin sida förband sig att efterlefva densamma. Patronus' rätt att tolka testamentet och gifva i viss mån nya föreskrifter torde dock vara tvifvelaktig, då dylik rätt att tolka ett testamente väl endast tillkommer Kungl. Maj:t. Men då dessa öfverenskommelser, som nu blefvo regel, endast varit privata, mellan patronus och professorn, har universitetet icke haft någon kännedom om dem. Den mellan patronus och Kolmodin träffade öfverenskommelsen lyder:

Som det ålegat mig, att som Patronus för Skyttianska Professionen i Upsala återbesättja det Rum, som efter Professor Neikter blifvit ledigt, har mit bemödande varit, att dertil utse en Man, skickelig att detta Embete förestå, och som så vidt det möijeligit är och passar med nu varande tiders skick, kan upfylla det Testator RiksRådet m. m. friherre Johan Skytte, enligit dess förordnande af den 1 October 1622, af Skyttianus Professorn kräfver.

Jag har i detta hoppet, och uppå flere lärda Mäns recommendation och försäkran om skickelighet, utsedt Magister Docens vid Upsala Academie, Herr Olof Kolmodin till Professor Skyttianus, och ärhållit Hans Kongl. Maj:ts allernådigste löfte om confirmation. Inga egna afsickter — utan endast nit och åhåga att finna en värdig efterträdare till Professor Skyttianus — har ledt mit val, och är det med de nedanskrifne vilkor, som jag utnämt Magister Docens Kolmodin till Professor Skyttianus.

.Uti Testators förordnande är väl ej föreskrifvit, att

en Professor Skyttianus skall hafva gjort Utrikes resor, men som det altid varit vanligit, så önskar jag det ock, och förbehåller mig, att Magister Docens Kolmodin efter Utnämnandet, och af Kongl. Maj:t ärhållen permission, gjör en Utrikes resa minst på ett år, och i synnerhet uppehåller sig vid de flere berömde Tyska Universiteter, då föremålet af resan är vettenskaperna och Språkena jemte bekantskap med de mäst namnkunniga Europas Lärda, samt kännedomen af hvart och ett lands politiska läge och ressourcer och i det afseende vore och väl om en resa till Engeland och Frankrike kunde gjöras.

Sedan snart 200:de År framskridit, då den ej mindre af fäderneslandet, än lärdommen innom Sverige odödligen förtjente RiksRådet m. m. friherre Johan Skytte inrättade den vid Upsala Academie så kallade Skyttianska Professionen, på sätt dess skrifteliga författning under den 1 October 1622 fullständigt utvisar, och denna tids längd medfört ganska betydliga förändringar, icke allenast i Vettenskapernas Odling och Form, utan ock i den allmänna upfostringen, som fått en annan riktning och förändrade behof, så har den skäliga anmärkning tid efter annan blifvit gjord, att de i förberörde 1622 års författning innefattade föreskrifter, som på sin tid voro förträfliga, icke lika lyckligen inträffa med närvarande tiders skick och fordringar.

I anseende härtill, och alldenstund RiksRådet friherre Skytte vid Professions inrättning hufvudsakligen åsyftat befrämjandet af sådane kundskaper, som bereda skickeliga ämnen för flere grenar af Statens Ämbeten, och detta ändamål icke vinnas kan, utan i förening med tidens skick och fordringar, åligger det Professoren, at uti sina föreläsningar rätta sig derefter, och i möijeligaste måtto jämka Testators föreskrifter efter tidens skick och upfostringssätt.

Som en Professor Skyttianus enligit Testators föreskrift bör vara *Politicus, Historicus och Orator* och hans

Embeteskrets således innefattar dessa tränne Vettenskaper, så blifver väl hans allmänna pligt, at i dessa Lärdomsyrken Ungdomen undervisa, men i synnerhet bör han i dessas förening och samvärkan bereda, underbygga Ämbets- och Statsmän; Och en lärd, uplyst och skickelig Professor Skyttianus väljer sjelf bäst de hithörande ämnen och sättet att dem behandla.

Wårt modersmål har i allmänna ärender blifvit mera aktadt, brukbart och nödvändigt, och förty redan vunnit och än mer skall vinna den Odling, regelmässighet och smak, som skall öka dess värde i jemförelse med de öfrige mäst odlade Europeiska folkslags språk, fördenskull, och som en Ämbetsman, i hvilken class som hälst, aldra minst i de högre, hvarken kan umbära en regelbunden kännedom af språket eller dess användning i vältalighet, så skall det åligga Professoren att i Svenska vältaligheten undervisa Ungdomen, hvilket med en mera fruktbar tillämpning kan ske, då Professoren uti enskildta sammanträden eller Collegier låter dem öfva eller försöka sitt snille i snarfyndighet, genom disputations acter i Statsläran, Historien eller vältaligheten, samt i den sednare genom tal och afhandlingar, som de vänjas att rätt declamera, öfver ämnen hämtade ur nyssnämnde Vettenskaper, eller om Gustavianske konungarnes förtjenster af fäderneslandet, på sätt som skedde, då nu varande ProCancelleren ÄrkeBiskopen m. m. Doctor Lindblom var Professor Skyttianus.

Ehuru Professor Skyttianus, såsom offentlig lärare vid Academien, delar med de öfrige Professorerna pligten att undervisa, råda, leda och vårda den Academiska Ungdomen i allmänhet, skall han i synnerhet utöfva dessa pligter emot den vid Högskolan Studerande Adelen, och skulle några af Skyttianske familiens efterkommande eller Patronats Innehafvares barn och anhörige Studera vid Academien,

åligger det Professoren, att med sin undervisning, till syn och råd gå dem tilhanda.

Vid varje Termins slut, skall Professoren till Patronus insända Diarium öfver sina så publice som privatim hålne föreläsningar, jemte förteckning på huru många åhörare han i sina Collegier haft.

Till Skyttianska Professorens vård och inseende hörer och det Gyllenhjelmska Bibliothequet, som Professoren efter uprättad förteckning kommer vid tilträdet af Professionen att emottaga. Till detta Bibliothequets förökande är anslagit en årlig Summa af Trettio Tre Riksdaler 16 schilling Banco, och om jag ej misstager mig, hafva äfven några öfverskottsmedel dertill af Baron Ribbing blifvit anslagne; för dessa medel skola årligen köpas böcker; valet af dessa böcker, samt Räkningen för ofvannämnde penningar underställes KammarHerren Majoren och Riddaren friherre Gabriel Ribbings ompröfvande, som nu varande Excicutor(!) Stipendii Gyllenhjelmiani; och åtminstone hvart tredje år lemnas Patronus för Skyttianska Professionen underrättelse om detta Bibliothequets tillstånd.

Vid Professions tilträdande emottager Professoren alla handlingar rörande Profession, som varit i framledne Professor Neikters förvar, och han emottagit, efter en af Ärkebiskopen m. m. Doctor Lindblom gjord förteckning; äfven har Professoren Neikter emottagit ur Gyllenstjerniske Bibliothequet flere buntar handlingar hörande till Riksrådet Skyttes biographie.

Herr ÄrkeBiskopen Doctor Lindblom har ärnat företaga dess utarbetande, och hans efterträdare Professor Neikter hade yttrat samma afsickt.

Då detta arbete likväl hittils icke blifvit fullbordat, förmodar jag, att den nu tillträdande Professoren med nöije skall omfatta et tillfälle, at genom dess utförande inlägga förtjenst, så väl emot Testator sjelf, som emot Svänska

allmänheten, och tror jag mig således icke behöfva ytterligare till dess upmärksamhet recommendera detta ämne.

Det Skyttianska Huset i Upsala kommer Professorn af Professor Neikters Sterbhus efter hållen husesyn att emottaga, och äfven husrötan, och Huset dermed i stånd sättja, och kommer hyran af Rummen i den öfversta våningen, efter Testators förordnande, att altid användas till Husets Reparation och vidmagthållande, och hvad af denna hyran ej årligen åtgår, samlas i en Cassa tills större reparationer behöfves.

Professorns lön utgjöres af de dertill, genom framledne RiksRådet m. m. friherre Johan Skytte anslagne hemman; enligit Testators förordnande skall dessa Hemmansräntor af Patronii fogdar upbäras och Professoren tilställas; äfven som all dispositionsrätt af de till lön anslagne hemman är Patronus ensamt förbehållen; — hvad nu lönens upbärande angår, så får Professoren det sjelf gjöra, dock med förbehåll att det sker efter det förordnande, som framledne RiksMarskalken m. m. Grefve Gyllenstjerna gjort, och hvarefter Professor Neikter lönen upburit, eller om något annat förordnande i en framtid kommer at gjöras; Böndren på desse till lön anslagne hemman får ej åläggas lång utförsel af spannemålen, utan högst åtta mil från Upsala — ingen Bonde får af Professoren uptagas, utan är någon, som ej fullgjör sin skyldighet eller sitt åboende hemman vårdslösar, så underrättas Patronus derom, som då vidtager de utvägar, som pröfvas nödige.

Hos Konungen är nu, i anledning af Professor Neikters anhållan till mig, en underdånig ansökning om dessa Skyttianska hemmans försäljande till Skatte; bifalles denna ansökning, hvaraf Professor Skyttianus har en värkelig förmån, så kommer derefter ett nytt förordnande i anseende till dessa hemman och den ärhållne Skatteköpeskillingen att gjöras.

Ett af de till lön anslagne hemman är ansett som boställe åt Professorn, hvarföre det ej till Skatte får försäljas, och om Professorn skulle åstunda at hafva detta hemman under egit bruk, så äger han dertill frihet.

Som jag gjör mig försäkrad, det Herr Professorn på alt sätt söker fullgjöra alt hvad jag härigenom af honom begjärt, så är det med alt nöije, som jag detta undertecknar.

Stockholm d. 4 April 1805.

C. G. Mörner.

Med ofvanstående willkor och förbehåll förklarar jag mig till alla delar nöjd och förbinder mig att efter yttersta förmåga dem fullgöra.

Stockholm d. 4 Apr. 1805.

O. Kolmodin.

Såsom närvarande vittnen

Carl Arfwedson. Carl Arfwedson j:r.

Genast efter sin utnämning fick också Kolmodin ett års tjänstledighet att resa utrikes och började därför först 1806 att föreläsa såsom Skytteanus, då öfver hodiernum statum præcipuarum Europæ civitatum. Men efter denna tid föreläste han ända till sin död, den 14 juli 1837, blott öfver Livius eller Tacitus, åtskilliga år dock så, att han därjämte under två dagar i veckan föredrog statskunskap (Notitia civitatum Europæarum — en enstaka gång: Foedera civitatum Europæ recentioris præcipua). Professuren hade således antagit karaktären af en professur företrädesvis i latin.

Då grefve Carl Göran Mörner den 14 januari 1839 utnämde efterträdare åt Kolmodin, nämligen den begåfvade Thomas Järta, son till Hans Järta och då lektor vid Västerås gymnasium, så ansåg han sig i öfverenskommelsen med denne

böra påyrka en ändring. Den punkt, som härpå har afseende, lyder:

2:o Hwad angår de Läroämnen, som böra af Professoren föredragas, så wäljer och bestämmer en nitisk och skicklig professor sådant bäst sjelf, men då det nästan blifwit en wana att betrakta Skytteanska Professionen såsom Andra Lärostolen för Latinska språket vid Upsala Universitet och sådant aldeles icke finnes föreskrifwet uti det af Riks-Rådet Friherre Skytte uprättade förordnande, utan detsamma förmår att Professor Skytteanus skall »*före all ting wara en Politicus, Historicus och en god Orator*» och wid underwisningen »*föredraga allehanda materier, hwaraf den Studerande Ungdomen kan en märkelig nytta och fördel hafwa*», har jag ansedt mig icke böra underlåta vid detta tillfälle framställa den på min öfwertygelse grundade åsigt, att för winnande af det syftemål att bilda skicklige män för Statens tjenst, hwilket uppenbarligen röjer sig uti hela Testators förordnande, underwisningen bör mindre uteslutande, än hittils skett (åtminstone under den tid jag wistades vid Academien), egnas åt Latinets studium och tolkningen af detta språks författare, utan wäsendtligen omfatta den Politiska och Historiska del, som ingår såsom Hufwud-Element uti de åt Professionen anwisade ämnen, samt således mera riktas åt Statistiken, Geografien och Allmänna Folkrätten, kännedom af Civiliserade Staters författningar och serdeles Sweriges Statsskick, Statsförwaltningens Organisation härstädes ej blott till grunddragen utan jemwäl till det wigtigare af détaillerne, upkomsten och utwecklingen af wår Samhälls-Inrättning, Sweriges och Norriges Närings- och Handelsförhållanden, icke allenast till den del, som omfattar ställningen inom hwardera Landet utan äfwen hwad widkommer dem inbördes och i afseende på främmande makter, äfwensom den kunskap i Samhälls-Theorien, National-Oeconomien och andra hithörande hjelpredande wettenskaper som kan

bidraga att göra underwisningen i möjligaste måtto för de Studerande fruktbringande.

3:o I följd af den i förordnandet omnämnde fordran att Professor Skytteanus skall wara *en god Orator* och jemväl söka bibringa sina disciplar och åhörare kunskap och öfning uti hwad härtill hörer, tillkommer det Professoren att, på sätt lämpligt kan finnas, söka befordra den swenska wältalighetens framsteg, äfwensom kännedom icke allenast af de Gamla språken, utan äfwen af de lefwande Språk, som i skrifter och tal hos oss oftast förekomma, och jemwäl erfordras för inträde i en del Embetswerk.

Likaså höll patronus på, att Järta skulle företaga en utrikes resa till våren 1841, då lönen blefve ledig.

Under tiden uppehölls professuren till en början af den Skytteanske adjunkten J. B. Runsten. En dylik adjunktur hade nämligen inrättats 1832. Patronus hade då i en ingifven skrift till Kungl. Maj:t omförmält, att å stiftelsens anslag blifvit ett mindre öfverskott. Enär det nu saknades adjunkt i ämnet och det Gyllenhjelmska biblioteket behöfde en vårdare, hemställde han om inrättandet af en adjunktur med följande löneförmåner: tolf tunnor spannmål (två tredjedelar råg och en tredjedel korn), ett hundra riksdaler banko och bostadsrum i Skytteanum, där han äfven skulle vara bibliotekarie. Framställningen bifölls, och patronus utnämde docenten J. P. Runsten till adjunctus Skytteanus. Men han blef också den ende. 1840 års prælectionskatalog är den sista, där han förekommer, och sedan står platsen vakant, tills dess att den alldeles försvinner.

När Järta 1841 började föreläsa, ställde han sig ock öfverenskommelsen till efterrättelse och föreläste öfver den svenska statsförfattningens historia (Historia juris publici suecani). Emellertid bortrycktes den begåfvade mannen redan 8 nov. 1841 vid ännu ej fyllda fyrtio år ålder.

Patronus dröjde nu i mer än ett och ett halft år att tillsätta professuren, och det val, han till sist träffade (den 20 juli 1843), kunde knapt sägas vara lyckligt, i det att han därtill utsåg adjunkten Olof Vingquist. Denne fick underskrifva ett liknande kontrakt, som förelagts för Järta, och således förbinda sig att resa utrikes och hufvudsakligen undervisa i politiska och historiska ämnen. Men därutöfver har i kontraktet tillagts följande för 1840-talet karaktäristiska bestämmelse, som för öfrigt äfven går igen i det med Svedelius 1862 afslutade kontraktet:

»För hvar och en, som med någon upmärksamhet genomläser Testators förordnande, ligger Testators önskan, att Professoren skall söka hos sina åhörare väcka och underhålla monarkiskt-constitutionella-conservativa tänkesätt alltför uppenbar, för det jag derom kan behöfva något serskildt tillägga.»

Vingquists undervisning riktades nu uteslutande på statskunskapen eller som den då kallades »statistiken», hvarjämte han någon gång föreläste författningshistoria och geografi.

Han afled den 6 sept. 1861, och till hans efterträdare kallades då (den 9 maj 1862) af patronus professorn i historia vid Lunds universitet Vilhelm Erik Svedelius, hvilken på sin tid åtnjöt ett oerhördt anseende såsom talare och äfven såsom historiker, och det lider väl därför icke något tvifvel, att icke Svedelius, så vida utnämningen berott på konsistorium, också skulle hafva blifvit förordad till professurens erhållande. Eftervärlden kan väl ej dela samtidens höga uppskattning af Svedelius, men utan tvifvel var han en nitisk och god lärare. Sitt ämne betraktade han liksom Vingqvist såsom statskunskap, och därom vittnar ock den bekanta lärobok han i detta ämne utgaf. I 1852 års statuter upptages också »statistik» bland hufvudämnena för den vetenskapliga undervisningen inom den filosofiska

fakulteten, och examinator i detta ämne var professor Skytteanus. Likaså förekommer i 1862 års stat »en professor i Statskunskap, Skytteanus».

Svedelius erhöll afsked den 23 dec. 1881. Då gällde emellertid 1876 års statuter, och enligt dessa skulle sakkunnige utses, då universitetet skulle upprätta förslag till akademiska lärarplatsers tillsättande. Bestämmelsen gällde väl icke den Skytteanska professuren, men statsrådet Ehrenheim, som då var förmyndare för patronus, ansåg sig likväl skyldig att själf rådspörja dylika och hade därtill så mycket större skäl, som Skytte själf redan gifvit en antydan i denna riktning, då han hänvisat den blifvande patronus att taga råd af de tre nämda biskoparna. Det var således all anledning att äfven i detta fall tolka donationsbrefvet efter den nyare tidens förändrade förhållanden och således anlita sakkunnige. Detta skedde dock fullkomligt enskildt, och några papper härom finnas icke i det Skytteanska arkivet. För dem, som då tillhörde universitetet, var det emellertid icke någon hemlighet, att de båda kandidaterna voro docenten Erik Vilhelm Montan och docenten Oscar Josef Alin. Efter hvad som uppgafs var regeringen intresserad af Montans utnämning. Men då de sakkunnige bestämdt uttalade sig för Alin, blef han af patronus utnämd och erhöll den 31 mars 1882 kungl. fullmakt; Montan fick samtidigt professors namn, heder och värdighet. För universitetet var Alins val otvifvelaktigt både lyckligt och betydelsefullt, och genom sin karaktärs ädelhet, sin varma fosterlandskärlek, sin samvetsgranna och redliga forskning rörande just de frågor, som i politiskt afseende då hade den största betydelsen, kom Alin mer än de flesta andra samtida universitetslärare att invärka på universitetets ungdom, och ingen af professurens föregående innehafvare har så kraftigt sökt främja Skyttes afsikt att genom denna professur värka för politisk bildning vid universitetet. För

alla de många, som lärt sig skatta Alins värksamhet, var det därför ett hårdt slag, då på nyårsdagen 1901 den underrättelsen spred sig, att Oscar Alin på det gamla årets sista kväll slutat sina dagar.

Då platsen efter honom skulle tillsättas, anmälde sig många sökande hos patronus, nämligen e. o. professor Boëthius, docenterna Nyström, Varenius, Kjellén, Clason och Reuterskiöld, och i tidningspressen uppstod en liflig diskussion angående platsens innebörd. Den egentliga stridsfrågan var den, huruvida historiska meriter skulle gälla eller icke. Äfven denna gång anlitade patronus, ehuru blott enskildt, sakkunnigt biträde, och af dessa afgaf prof. Stavenow ett utförligt motiveradt yttrande, där han särskildt sysselsatte sig med frågan om själfva professurens karaktär:

»Då patronus för den Skytteanska stiftelsen vid Upsala universitet af mig såsom sakkunnig begärt ett motiveradt utlåtande såväl angående den Skytteanska professurens uppgift och rätta ämnesområde enligt stiftarens ursprungliga mening och enligt den nuvarande vetenskapliga forskningens och undervisningens kraf, som angående de sökandes till sagda professur kompetens och ordningen dem emellan, så vill jag härmed efter moget öfvervägande uttala min mening om de förelagda spörsmålen i den ordning, som patronus förelagt desamma och som äfven själfva saken gör till den lämpligaste.

Hvad först stiftarens, riksrådet Johan Skyttes afsikt med donationen beträffar, synes det mig klart framgå af motiveringen till densamma, att Skytte till hugfästande af sitt eget minne och till uppmuntran af de studier, som han ansåg mest gagna fäderneslandet och åt hvilka han själf tillskref sina framgångar, velat åstadkomma dels en högre undervisning i vältalighet och politik till uppfostran af blifvande statsmän för så vidt på den teoretiska undervisningen berodde, dels äfven en medelpunkt vid universitetet

för historisk-politisk forskning. Professuren kallas *oratorisk och politisk* och fordringarna på dess innehafvare äro flerstädes formulerade så, att han skall vara en god *politicus, historicus och orator*. Skyttes mening har tydligen varit, att båda delarna, vältaligheten och politiken, i alla tider skulle äga lika stor betydelse. Men under det att föreskrifterna angående professurens oratoriska uppgift äro ganska detaljeradt utförda, har Skytte velat öfverlämna den politiskt vetenskapliga uppgiften i främsta rummet åt professorns egen »prudentiæ et assiduitati» utan att närmare angifva, hvad han själf därunder inbegrep. Dock gifvas några antydningar om hvad Skytte afsett dels i konfirmationsbrefvet, dels i stiftelsebrefvet. Sålunda heter det i sistnämda bref, att professorn icke blott håller tal om svenska konungars bedrifter utan också »hög:te konungars historier ordentligen och sannfärdeligen beskrifwa och i liuset komma låther», och enligt konfirmationsbrefvet skall han hålla med namnkunnige utländske lärde män god communication om saker, som där ute förelöpa, så att de ock här inrikes må kunnige vara, såsom ock dem igen om det här inrikes sker och bör divulgeras, adviserar, slutligen ock ger öfning i historiska skrifters förstånd. Af dessa korta antydningar är det tydligt, att Skytte tänkt sig den politiska historien, företrädesvis den fosterländska och den moderna, som den bästa kommentaren till den aktuella statens organisation och lif och således såsom den egentliga läromästaren till politisk bildning. För honom har hufvudvikten legat på det konkreta politiska lifvets gestaltning; eljes skulle han otvifvelaktigt i stället hafva skapat en juridisk professur i statsrätt och folkrätt, men då han icke gjorde detta, var hans mening tydligen att skapa något annat, och han har härutinnan otvifvelaktigt visat ett djupt sinne för hvad den värkliga politiska bildningen i alla tider kräfver: kännedomen om de politisk historiska förhållan-

den, ur hvilka det närvarande statslifvet utvecklats, statslifvets lefvande krafter och dess aktuella reala uppgifter. Att han tänkt sig en sådan kommentar af historisk art ganska vid, framträder särskildt däri, att han sätter som uppgift att beskrifva Sveriges historia i allmänhet till och med före konung Gustaf den förste, äfven om han särskildt framhållit, att hufvudvikten ligger på tiden från och med dennes uppträdande, således det senaste århundradets politiska historia.

Sedan Skyttes donation gjordes, hafva snart tvenne århundraden gått, och det vetenskapliga lifvet i Sverige har utvecklat sig till en rikedom och en betydelse, som för 1600-talets lärde ännu voro oanade. Vetenskapens olika grenar hafva mångdubblats i antal, de särskilda vetenskaperna sökt vinna klarare begränsning i förhållande till hvarandra och framför allt metoden blifvit en annan. Äfven den Skytteanska professuren har under seklens lopp undergått en bestämd utveckling, den har måst följa med vetenskapens växande kraf och kasta bort, hvad som icke kunnat bestå inför desamma samt upptaga hvad som nödvändigt fordrats af den vetenskapliga utvecklingen på de områden, som tillkommit inom stiftelsens ursprungliga uppgifter. Den har måst ställa sig i bestämdt förhållande till öfriga undervisningsämnen inom samma fakultet, på det att dess undervisning må bevara ett organiskt sammanhang med fakultetens i det hela, och den måste beröras af det sätt, hvarpå samma fakultet i sin helhet fått sina uppgifter begränsade af de öfriga fakulteternas utveckling i omfattning och uppgifter. Vid ett försök att besvara den andra af patronus till mig ställda frågan angående Skytteanska professurens nuvarande uppgift och omfattning enligt det vetenskapliga lifvets och universitetsundervisningens aktuella kraf måste jag därför utgå därifrån, att stiftarens ursprungliga mening icke får anses regelbindande längre än den

med det moderna lifvets fordringar är förenlig, men att där å andra sidan en sådan förenlighet kan uppvisas donators tanke också bör fasthållas. Först och främst måste jag då eliminera bort vältaligheten. Retoriken är icke i det nuvarande universitetslifvet ett undervisningsämne och bör icke häller blifva detsamma. Då därjämte den formella sidan af nutida vetenskapsmäns produktion alltid anses tillfredsställande, då den klart och logiskt ansluter sig till innehållet, men vältaligheten i sig icke längre skattas annat än såsom en individuell talang att inom ramen af hufvudfordran på klarhet och koncishet röra sig med större eller mindre ledighet och elegans, torde hvarje hänsyn till denna för stiftaren så högt skattade hufvuduppgift för hans stiftelse numera böra öfvergifvas.

Återstår såsom professurens uppgift politiken eller statsvetenskapen, och frågan blir då, hvad detta begrepp innebär. Naturligtvis: *vetande om staten i hela dess omfång* såväl dess organisation som dess lefvande värksamhet i alla dess yttringar. Däri ingå således såväl statsrätt, inclusive folk- och förvaltningsrätt, statistik och modern politisk historia som nationalekonomi och sociologi, politisk geografi och etnografi m. fl. vetenskaper. Tydligen är ett sådant objekt som staten i hela dess konkreta rikedom ämne nog för en hel fakultet, och utomlands har också flerstädes särskilda statsvetenskapliga fakulteter utvecklat sig. Den Skytteanska professuren är nu icke en fakultet utan en enda professur och att fordra, att denna skall i sig innefatta allt detta, är orimligt. Man måste naturligtvis i dessa fall hålla fast just vid det, som är centralt och därjämte ursprungligt för professuren, och låta nyuppträdande special- eller gränsvetenskaper företrädas genom särskilda professurer, icke inrangeras med bland uppgifterna för den Skytteanska professuren. Detta skulle nämligen leda till ytlighet och saknad af rätt medelpunkt och kärna.

Visserligen måste dessa nya vetenskapers resultat i viss mån beaktas, men de få icke göras till egentligt föremål för statskunskaps-professionen, så vida denna icke skall förryckas. Jag vill således alldeles afskilja såväl den politiska geografien och etnografien som nationalekonomi och sociologi. Ingendera af dessa moderna vetenskaper har staten i egentlig mening till sitt objekt, ehuru naturligtvis både statsområdet och folkkaraktären samt det ekonomiska lifvet och öfriga sociala förhållanden stå nära staten och kunna gifva betydande resultat, som bidraga till dess klarare uppfattning. De äro gräns- eller hjälpvetenskaper till statskunskapen på samma gång som de äro stora självständiga vetenskaper för sig själfva. Statsrätten (inclusive folkrätt, förvaltningsrätt etc.), statistiken och den politiska historien höra däremot i egentligaste mening till politiken såsom vetenskap i den mån de ingå såsom nödvändiga moment i vetandet om det aktuella statslifvet. Men äfven härvid äro viktiga begränsningar att göra. Att statistiken faller inom professurens område, är otvetydigt, men statistiken är snarare en metod än en vetenskap. Dess i exakta siffror utförda mätning af sitt föremål kan naturligtvis riktas direkt på staten, liksom på alla förgreningar af samhället. En statistisk metod måste användas inom alla politiska och sociala vetenskaper. Sålunda kunna sociologi och nationalekonomi, politisk geografi och etnografi icke vara förutan statistisk betraktelse af sitt objekt. Statistiken är därför icke ett ämne, som behöfver blifva föremål för särskild professur, utan statistisk metod och därigenom vunna resultat ingå såsom hjälpmedel i alla dessa vetenskaper och naturligtvis äfven i politiken eller statskunskapen. Den kunskap, som därigenom vinnes om staten, är rent skematisk och närmast en sorts anatomisk kännedom af statskroppen, dess organ och funktioner, hvilken kunskap i och för sig är viktig nog men dock snarare material eller förutsättningar för en verklig statsvetenskap

än principiel del däraf. — En mer väsentlig roll spela de andra två centrala partierna af professurens ämne: statsrätten och den moderna politiska historien. Statsrätten behandlar statsmaktens gränser, dess organers rättsliga anordning och inbördes kompetens. Den politiska historien åter betraktar de närmaste förutsättningar, ur hvilka det närvarande vuxit fram, de personliga krafter, som uppbära statslifvet och bestämma dess organers faktiska verksamhet, de tendenser, utvecklingsmöjligheter och behof, som göra sig gällande m. m., således själfva det lif, som rör sig inom formerna. — Båda dessa vetenskaper tillsamman samt i förening med statistiken anser jag väsentligen grunda den politiska bildning, som Skytteanska professuren bör afse. Inom hvilketdera som hälst af dessa tre hufvudområden bör professorn kunna förlägga sin egentliga verksamhet, och så har äfven skett under de senaste innehafvarne af professuren, hvilka hvar i tur och ordning lagt hufvudvikten på den politiska historien, statistiken eller statsrätten. Blott den fordran är nödvändig, att alla sidorna i någon mån tillgodoses, så att professuren hvarken blir en ren professur i politisk historia eller i statistik eller i statsrätt, utan sträfvar att bevara *hela* staten såsom sitt objekt, och vidare att särskild vikt dock alltid må läggas vid det konkreta, aktuellt verksamma statslifvet.

Att den Skytteanska professuren ingalunda bör uppfattas såsom en historisk professur, låt vara med hufvudvikt på nutidens politiska historia, är klart redan däraf, att statskunskapen är ett särskildt examensämne och däraf att två professurer i historia, båda läggande hufvudvikten på den politiska historien och omfattande såväl de äldsta tider som de nyaste, förefinnas inom samma fakultet. Skilnaden mellan professuren i statskunskap och den i historia ligger icke egentligen i ämnet utan i synpunkten och metoden. Bådas ämne är staten. Men historien sysslar med

dess utveckling från ursprunget till närvarande tid och studerar den nuvarande ståndpunkten för att kunna dess fullare och riktigare uppfatta den gångna utvecklingen, som dock alltid blir hufvudsaken. Politiken eller statskunskapen åter ser icke på den gångna utvecklingen såsom ett objekt i och för sig, utan på det aktuella politiska lifvets gestaltning, endast rikare belyst och kommenterad ur den föregående historien. Den ser således på resultaten af utvecklingen och finner i deras studium sin egentliga uppgift, men måste för deras förklaring oupphörligt gå tillbaka till den historiska utvecklingen och detta utan annan gräns i tiden än den, som betingas af förklaringens fullständighet. Mindre abstrakt uttryckt kunna vi säga, att historien och statskunskapen ega stora gemensamma områden, såsom framför allt den moderna politiska historien, hvilken är en oundgänglig kommentar till det aktuella politiska lifvets förstående, på samma gång den är den nödvändiga följden och afslutningen af föregående tidsskedens historia. Med rätta räknas den emellertid till och med företrädesvis till statskunskapen, ty under det den sista tidens historia i allmänhet ej låter rätt behandla sig från rent historiska synpunkter, förknippar den sig däremot på det intimaste till det närvarande politiska lifvets betraktande. Ett annat gemensamhetsområde är statsförfattningens historia, som på grund af de mer konstanta förhållanden, som utmärka den rättsliga organisationen, och det strängare logiska sammanhanget i utvecklingen på detta område nära nog i sin helhet är nödvändig kommentar till den gällande statsrätten.

Men den Skytteanska professuren får icke heller uppfattas såsom statsrättslig professur. Statsrätten såsom självständig vetenskap har sin professur inom juridiska fakulteten, den arbetar med rent juridisk metod och söker sina närmaste hjälpvetenskaper i öfriga juridiska discipliner. Den

juridiska statsrätten begränsar sig slutligen strängt till statslifvets formella, rättsliga sida, utan att skänka de mer konkreta lefvande faktorerna sin uppmärksamhet. Politiken såsom vetenskap har vidare område och vidare syftning; den är i vårt land infogad i humanistiska sektionen vid sidan af historien och måste därför både såsom undervisningsämne och forskningsuppgift infogas *organiskt* i denna sektion. Men visserligen är statsrätten ett gemensamhetsområde för den juridiska professionen i statsrätt och den humanistiska professionen i statskunskap, blott att området för den senare är mycket vidare och att redan därigenom samt genom förbindelsen med de öfriga fakultetsämnena själfva dess metoder och synpunkter äro andra än statsrättens.

Såsom verkliga meriter för sökande till den humanistiska professuren i politik räknar jag således: I ett statistiskt författarskap. II ett statsrättsligt författarskap, vare sig det rör sig kring speciell eller allmän statsrätt. III ett historiskt politiskt författarskap, hvarvid särskildt afses det, som koncentrerar sig på den äldre eller nyare författningshistorien samt på den moderna politiska historien i allmänhet af så sen dato, att därigenom direkta förutsättningar för det närvarande politiska tillståndet beröras. Hvardera af dessa meriteringsgrunder anser jag vara i det väsentliga likställda. Dock kan jag icke undgå att gifva ett visst företräde åt den sistnämnda eller att anse, det åtminstone något kompetensprof äfven på det området bör hafva företetts, dels på grund af att den politiska lärostolen tillhör den humanistiska fakulteten och måste i historien söka sitt närmaste stöd, dels äfven på grund af ett inre skäl. Historisk metod och uppfattning äro nämligen enligt min mening den främsta förutsättningen för insikten om de lefvande politiska krafternas betydelse och för en värdesättning af de närvarande politiska företeelserna från objektiv och öfver tillfälliga meningsströmningar höjd synpunkt samt öfverhufvud

den främsta garantien för en från doktrinarism frigjord behandling af de politiska problemen.

Den bestämning af den Skytteanska professurens egentliga uppgift och ställning efter den nuvarande vetenskapens kraf, som jag härmed sökt göra, sluter sig i allt väsentligt till den utveckling, som professuren faktiskt under det sista halfva seklet haft. Jag anser, att denna kontinuitet lämpligen bör bevaras, hvilket icke hindrar, att professurens fulla självständighet och säregenhet gent emot den historiska kan ytterligare utpräglas. Denna självständighet ligger nämligen, såsom jag upprepade gånger haft tillfälle påpeka, i själfva synpunkten för de politiska företeelsernas behandling, på samma gång som dock det intima sambandet bevaras och den politiska bildning, som statskunskapsprofessuren meddelar, sluter sig organiskt till den, som gifves af lärostolen i historia. Det kan äfven förtjäna framhållas, att såsom professuren nu faktiskt gestaltat sig och efter den bestämning, jag ofvan gifvit, sammanfaller fortfarande dess uppgift i allt väsentligt med de antydningar, Skytte själf gifvit angående professurens innebörd i hvad på ämnet politik ankommer.

Den politiska vetenskapen har i vårt land företrädts dels af professurerna i statsrätt i de juridiska fakulteterna, dels af professurerna i statskunskap inom de humanistiska sektionerna. De olika insatser, dessa två grupper af professurer gjort, hafva berott på rent juridisk eller rent historisk metods och uppfattnings tillämpande på väsentligen samma objekt. Genom denna olikhet hafva de kompletterat hvarandra och tidtals än den juridiska än den historiska skolan tagit ledningen i det vetenskapliga arbetet. Bevarandet af de båda gruppernas särskilnad synes mig vara viktig för den svenska politiska vetenskapens hela framtid.»[1]

* * *

[1] Ofvanstående yttrande är tryckt från prof. Stavenows af honom bevarade koncept.

Med stöd af de sakkunniges utlåtanden utnämde patronus e. o. professorn i historia Simon Johannes Boëthius, hvilken ock den 10 maj 1901 erhöll kunglig fullmakt. Året därpå lämnade professor Boëthius sin plats i riksdagen för att odeladt kunna egna sig åt skötandet af sin professur.

Vid uppnådd pensionsålder erhöll prof. Boëthius den 30 aug. 1915 nådigt afsked efter en nitisk och plikttrogen värksamhet, som säkerligen i tacksam hågkomst bevaras af den talrika ungdomsskara, som fått åtnjuta hans gedigna undervisning och påvärkats af hans ärliga, flärdfria personlighet med dess varma kärlek till ungdomen och dess starka känsla för universitetslärarens ansvar.

Enligt de kort före prof. Boëthius' afgång utfärdade nya bestämmelserna anslogs platsen nu till ansökan ledig. Fyra sökande anmälde sig, och sektionen utsåg sakkunnige, hvilka genom rektor till patronus insände sina utlåtanden. Patronus ansåg sig emellertid icke böra utnämna någon af de sökande, utan kallade i stället därtill Professorn vid Göteborgs Högskola m. m. Fil. Dokt. *Rudolf Kjellén*, ehuru han därom ej ansökt. Kunglig fullmakt utfärdades den 18 mars 1916.

Prof. Kjellén har redan såsom student och docent tillhört detta universitet, och han kommer således ej hit såsom en främling. Att han velat utbyta sin plats vid en annan högskola mot den Skytteanska lärostolen beror säkerligen till en icke ringa grad på hans känsla för de stolta traditioner, hvilka äro förbundna med det ämbete, som han nu går att tillträda och som före honom innehafts af Schefferus, Ihre, Neikter och Alin. Då universitetet nu bjuder den nye professor Regius et Skytteanus välkommen, sker det också i förvissningen, att han djupt känner de förpliktelser, som en dylik lärostol ålägger innehafvaren.

Professor Kjellén kommer att måndagen den 15 maj tillträda sitt ämbete med en föreläsning: *Statskunskapens objekt.*

Om sina lefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Prof. Kjellén meddelat:

Johan Rudolf Kjellén är född den 13 juni 1864 i Torsö församling af Skaraborgs län. Föräldrar: kyrkoherden Anders Kjellén och Hulda Sofia Hultberg.

Genomgick Skara högre allmänna läroverk 1875—80 och aflade mogenhetsexamen därstädes den 12 juni 1880. Inskrefs som student vid Uppsala Universitet höstterminen 1880. Aflade därstädes filos. kandidatexamen den 29 januari 1883 och fil. licentiatexamen den 28 november 1888. Disputerade för doktorsgraden den 17 maj 1890 och promoverades till filosofie doktor den 31 maj 1891.

Kallades till docent i statskunskap vid Uppsala Universitet den 9 juni 1890. Förordnades att uppehålla den till Skytteanska professuren hörande examinationsskyldighet 1—15 dec. 1890 samt att föreståå nämnda professur i dess helhet vårterminen 1891. Afsked från docenturen 1893.

Förordnades till e. o. lärare i statskunskap vid Göteborgs Högskola den 5 maj 1891, med samma tjänstgöringsskyldighet som professor. Förordnades till docent i statskunskap med geografi därsammastädes den 6 mars 1894, hvilket förordnande förnyades 1896 och 1899, och har från slutet af 1892 t. o. m. vårterminen 1903 bestridt den vid Högskolan förekommande undervisningen och examinationen äfven i geografi.

Uppfördes på andra förslagsrummet till professuren i historia och statskunskap vid Göteborgs Högskola den 5 sept. 1895. Kallades den 19 november 1901 af Styrelsen för Göteborgs Högskola till professor i statskunskap med statistik, hvilken kallelse af Kungl. Maj:t stadfästes den 16 december s. å. Kallades den 15 febr. 1916 af Stiftelsens patronus till Skytteansk professor i vältalighet

och statskunskap vid Uppsala Universitet, hvilken kallelse erhöll Kungl. Maj:ts nådiga stadsfästelse den 18 i samma månad.

Utsågs till ledamot af Andra kammaren för Göteborgs stad den 30 juni 1905 (fyllnadsval) samt den 15 september s. å., och bevistade i denna egenskap de båda urtima riksdagarne 1905 samt lagtima riksdagarne 1906—1908. Har från och med 1911 års riksdag varit ledamot för S. Kalmar landstingsområde i Första kammaren (fyllnadsval 19 sept. 1910, allmänna val den 20 sept. och 21 nov. 1911). Valdes i nov. 1905 till kyrkofullmäktig i Göteborg. Har desslikes varit utsedd till suppleant i kyrkomötena 1908 och 1915 för Karlstads stifts södra valkrets.

Har i studiesyfte företagit följande resor:

Under somrarne 1901, 1902 och 1903 smärre resor i skilda delar af Skandinavien, för studier i Sveriges endogena geografi;

Under sommaren 1907 trenne veckor i den österrikisk-ungerska monarkien, för politiska studier;

Under våren och sommaren 1909 till Sibirien, Östra Asien och Kanada (rundt jorden), för politiska och geografiska studier.

Invaldes i Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets samhälle 1899 och utnämdes till riddare af Kungl. Nordstjärneorden 1911.

Har vid sidan af den akademiska tjänstgöringen utöfvat en omfattande verksamhet som föreläsare i populärvetenskaplig form, bl. a. vid svenska kolonier i utlandet (Hamburg, Paris och London december 1908, Seattle, U. S. A., juni 1909).

Har af trycket utgifvit följande skrifter:

A) *Allmän statslära:*

Studier rörande ministeransvarigheten, I—II. Akad. afhandling, 1890 (226 ss.).

Nationell samling, politiska och etiska fragment. Stockholm, Hugo Gebers förlag, 1906 (219 ss.).

Representationsproblemet; i Det Nya Sverige 1907, ss. 448—461.

Politiska essayer, studier till dagskrönikan 1907—13, andra samlingen, afd. Samhällspolitik och Allmän författningspolitik, ss. 1—139. Stockholm, Hugo Gebers förlag, 1915.

Försök till ett statsformernas naturliga system; i Festskrift till Pontus Fahlbeck den 15 oktober 1915, ss. 121—149; tysk öfversättning i Zeitschrift für Politik 1915, ss. 427—451.

Die Ideen von 1914, eine weltgeschichtliche Perspektive, Leipzig, S. Hirzel, nov. 1915 (46 ss.); tredje uppl. mars 1916.

B) *Svensk historia och författningskunskap före 1809:*

Om Eriksgatan, kritiska studier i gammalsvensk statsrätt. Uppsala 1889 (78 ss.).

Stat och samhälle i det gamla Vestergötland, I och II; i Vesterg. Fornminnesförenings Tidskrift, 1897, ss. 1—11, och 1899, ss. 1—21.

Studier i äldre Vestgötalagen; i Tidsskr. for Retsvidenskab 1898, ss. 205—241.

Om dateringen af Alsnö och Skeninge herremöten under Magnus Ladulås; i Historisk Tidskrift 1894, ss. 247—260.

Samuel Åkerhjelm d. y. och de ryska stämplingarne i Sverige åren 1746—49; ibidem 1894, ss. 1—36.

Riksrättsinstitutets utbildning i Sveriges historia; i Skrifter utg. af Humanistiska Vetenskapssamfundet i Uppsala, 1895 (191 ss.).

C) *Svensk modern författnings- och förvaltningskunskap:*

Den nationella karaktären i 1809 års grundlagsstiftning; i Hist. Tidskrift 1893, ss. 1—22.

Hvem har stiftat Sveriges regeringsform af 1809? Ibm 1896, ss. 79—103.

Den svenska grundlagens anda; Göteborgs Högskolas Årsskrift 1897 (59 ss.).

Döda bokstäfver i Sveriges gällande regeringsform; Statsvetenskaplig Tidskrift 1902, ss. 101—122, 181—200.

Kyrkomötets veto; i Det Nya Sverige 1910, ss. 59—75.

Justitieombudsmannen och författningen; Stockholm, A.-B. Ljus, 1911 (67 ss.).

Politiska essayer, tredje samlingen, afd. Svensk statsrätt, ss. 1—116. Stockholm 1915.

Om ett tillägg till Första kammarens ordningsstadga (ang. interpellationsinstitutet); motion n:o 90 i Första kammaren 1912 (bifallen).

Om ändring af §§ 56 och 58 Riksdagsordningen (ang. motionsrätten); motioner i Första kammaren 1912, n:o 94, och 1913, n:o 99.

Angående tryckning af konstitutionsutskottets protokoll; motion i F. K. 1913, n:o 31 (bifallen).

Om beloppet af de i RF. § 63 omnämda kreditivsummor; motion i F. K. 1914, n:o 19 (bifallen).

Om ändring i RF. § 109 och RO. § 5; motion i F. K. 1914, n:o 82.

Ang. utgifvande af ett personalregister till riksdagens protokoll 1809—1866; motion i F. K. 1916, n:o 9 (bifallen).

Ett samlingsprogram i rösträttsfrågan; Stockholm 1902 (47 ss.).

Motion i rösträttsfrågan A. K. 1906, n:o 148 (59 ss.).

1866 och 1909, historiska randanmärkningar till den svenska rösträttsfrågans lösning; i Historiska studier, tillägnade prof. H. Hjärne den 2 maj 1908, ss. 675—692.

Allmän röstplikt; Det Nya Sverige 1911, ss. 219—234, 295—310.

Om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt; motioner i F. K. 1912, n:o 94, och 1915, n:o 74.

Rösträttsfrågan 1866—1909, ett bidrag till den svenska statsförfattningens historia. Politiska handböcker, utg. af Hugo Geber, II, Stockholm 1915 (213 ss.).

En öfvergångsformation inom den svenska statsförvaltningen; Statsvetenskapl. Tidskrift 1907, ss. 7—30.

Skaraborgs läns Kungl. Hushållningssällskap 1807—1907, del I (352+74 ss.) och II (328 ss.; under medverkan af särskilda fackmän); Göteborg 1907.

Om ändring af §§ 35 och 36 Regeringsformen (ang. ämbetsmännens oafsättlighet); motion i A. K. 1908, n:o 253.

D) *Den svensk-norska unionen:*

Hvad har Sverige vunnit genom unionen med Norge? Af Hbg. Göteborg 1892 (59 ss.).

Den norska landtvärnsklausulen; Svensk Tidskrift 1892, ss. 462—472.

Unionen, sådan den skapades och sådan den blifvit, I—III. Fören. Heimdals folkskrifter n:o 1, 14—15, 18—19, 1893—94 (51+87+68 ss.).

Den tredje stora unionskommittén, ett stycke unionshistoria; Statsvetensk. Tidskrift 1898, ss. 135—154.

Rätt och sanning i flaggfrågan; Göteborg 1899 (36 ss.)

(Se vidare afd. Politiska tal).

E) *Utländsk statskunskap:*

Befolkningsfrågor i Förenta staterna; Statsvetensk. Tidskrift 1905, ss. 159—170.

Stormakterna, konturer kring samtidens storpolitik, första uppl. I—II. Stockholm, Hugo Geber, 1905 (246+264 ss.). »Selbstanzeige» i Zeitschrift für Sozialwissenschaft 1906, ss. 17—21.

Stormakterna, andra uppl. I—IV, ibm 1911—1913; tredje oförändrade uppl. 1914 (175+179+147+262+XLV ss.). Del III öfvers. på finska 1914.

Till kritiken af »Stormakterna»; Festskrift till Hugo Geber 30 aug. 1913, ss. 137—145.

Samtidens stormakter. Politiska handböcker, utg. af Hugo Geber, I, Stockholm 1914 (199 ss.). Tysk öfvers. »Die Grossmächte der Gegenwart» (208 ss.), Leipzig, B. G. Teubner, aug. 1914; elfte uppl. april 1916.

Hvadan och hvarthän? Två föreläsningar om världskrisen, Stockholm, Hugo Geber, 1915 (62 ss.).

Världskrigets politiska problem. Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteb. Högskola, Ny följd, XIV, Stockholm, Alb. Bonnier, 1915 (182 ss.). Tysk öfvers. »Die politischen Probleme des Weltkrieges», Leipzig, B. G. Teubner, april 1916.

Världspolitisk öfversikt, fr. o. m. år 1911; elfva nummer i Det Nya Sverige 1912—1916.

Politiska essayer, första saml., 1914, afd. Internationell politik och Den europeiska krisen 1911—1913, ss. 119—222, samt andra saml., 1915, afd. Speciella problem från utlandet, ss. 141—196.

Japans »ancien régime», en studie i orientalisk författningshistoria; Statsvetensk. Tidskr. 1906, ss. 32—48, 253—275, samt 1908, ss. 321—360.

Om utgifvande på svenska språket af en samling gällande grundlagar m. m. i främmande länder; motion i F. K. 1911, n:o 22 (bifallen).

F) *Speciell geopolitik:*

Den sydafrikanska frågan. Göteb. Högskolas Årsskrift 1898, ss. 233—267.

Studier öfver Sveriges politiska gränser. Ymer 1899, ss. 283—331.

Inledning till Sveriges geografi. Populärt vetenskapl. föreläsningar vid Göteb. Högskola n:o XIII, 1900 (180 ss.).

Geopolitische Betrachtungen über Skandinavien. Hettner's Geogr. Zeitschrift 1905, ss. 657—671.

Den ryska faran. Karlskrona 1913 (40 ss.).

Politiska essayer, första saml., 1914, afd. Allmän geopolitik och Speciella problem, ss. 1—118; ibm tredje saml., 1915, afd. Svensk geopolitik, ss. 117—207.

Das Reich Schweden. Süddeutche Monatshefte, jan. 1916, ss. 482—486.

G) *Geografi:*

Till nordpolsfrågans historik; Nordisk Tidskrift 1894, ss. 99—124.

Natur och lif i höga norden; Läsning för folket 1894, ss. 81—105.

Jordens nordligaste folk; ibm 1894, ss. 180—198, 256—280.

Den försvunna Franklinexpeditionen; ibm 1895, ss. 287—313.

Greelyexpeditionen vid Kap Sabine, en tragedi från höga norden; Ord och Bild 1895, ss. 413—425.

I hvad förhållande står det historiska Grönland till det nuvarande och till Sverige? Prisskrift i »Förgät mig ej», 1897.

Underjordiska inflytelser på jordytan; Fören. Heimdals folkskrifter n:o 10, 1893.

Bidrag till Sveriges endogena geografi, I—VII; Geolog. Fören. Förhandlingar 1902, ss. 193—220, 1903, ss. 129—170, 191—254, 320—329.

Tegnebyfenomet, om de förändrade siktlinjerna öfver fast berg inom vissa delar af Bohuslän. Ymer 1903, ss. 387—459.

Sveriges jordskalf, försök till en seismisk landsgeografi, 1910 (211 ss.); intagen i Göteb. Högskolas Årsskrift 1909. »Selbstanzeige» i Geogr. Zeitschrift 1910, ss. 490—496.

Den endogena geografiens system, 1915 (68 ss.); intagen i Göteb. Högskolas Årsskrift 1915. (Se vidare där publicerad bibliografi öfver tidningsuppsatser).

H) *Resor:*

En cykeltur genom det mörkaste Västergötland; Sv. Turistföreningens Årsskrift 1901.

Studier och äfventyr i Västerdalarne; ibm 1903.

Sångarfärden till Paris 1900, två uppl., Göteborg 1901 (245 + XXV ss.).

Sångare- och turistfärder; Stockholm, H. Geber, 1908 (247 ss.).

Den stora orienten, resestudier i österväg; Göteborg, Åhlén & Åkerlund, 1911 (320 ss.).

I) *Politiska tal,* särskildt utgifna (ej i tidningar):

Om uppgiften för ett fosterländskt förbund i våra dagar; Göteborg den 9 febr. 1896.

Fosterlandet och unionen; Göteborg den 19 nov. 1897.

Ljus öfver unionen! Stockholm den 6 febr. 1899.

Den nya moralen; Stockholm den 11 okt. 1909 (tryckt tills. med ett föredrag af T. Holmberg).

Mellanpartiet, en fråga för dagen i svensk politik; Falköping den 21 febr. 1910.

»Tyngdpunkten» och »hästlängden»; Ljusdal och Bollnäs den 20 aug. 1911.

Det nationella genombrottet; Karlskrona den 10 jan. 1914.

Kungsordet; Stockholm den 15 febr. 1914 (tr. i »Varer svenske», utg. af Bondetågets Försvarsförbund, ss. 283—294).

Gustaf Adolfs-idealet och vår tid; Göteborg den 6 nov. 1914 (tr. i Det Nya Sverige 1914, ss. 472—484).

Allvarsord i allvarstid; Stockholm den 28 april 1916.

Ett program, nationella samlingslinjer. Anföranden och tal i Riksdagens Andra kammare 1905—08, jämte programmatisk inledning. Stockholm, H. Geber, 1908 (251 ss.).

Yttranden (öfriga) i Riksdagens Andra kammare 1905—1908 samt i Första kammaren och konstitutionsutskottet 1912—1916.

K) *Blandade ämnen:*

Minnesord öfver Viktor Rydberg, Göteborg $^{3}/_{12}$ 1895. — Gustaf Ericsson Vasa, Minnesblad, Göteborg $^{12}/_{5}$ 1896. — Dödar kulturen vår lifsglädje? Läsning för folket 1896. — Uppsatser i arbetarefrågan (anonym), utg. af Fosterl. Förbundet 1900. — Några ord om de akademiska undervisningsformerna, Nordisk Universitetstidskrift 1903. — »Amerikapengarne», i Emigrationsutredningen, bil. XVIII, 1910. — Sveriges gärning i historien, Vår Lösen 1910, n:o 2 och 4. — Sveriges hjärta, ibm 1914. — Riksdagsmotioner om de norrländska malmfälten, A. K. 1907, om en järnvägsstation vid norska gränsen, F. K. 1916; m. fl. — Recensioner i Historisk Tidskrift 1889 och 1891; i Ymer 1901 (»Om maritim anpassning»); i Det Nya Sverige 1915. — Minnestal hållna i Göteborgs K. Vetenskaps- och Vitterhetssamhälle å dess högtidsdagar 1900—1903, ss. 71—80 (öfver A. E. Nordenskiöld, Gunnar Wennerberg och Ivar Hallström, 1902). — Årsafslutningar af inspektor vid Göteb. Nya

Elem.-läroverk för flickor 1904, 1905, 1907, 1908, 1910, 1913. — Artiklar i Nordisk Familjebok, hufvudsakligen 1888—1893. — Tidningsartiklar i den konservativa pressen sedan 1895 (fr. o. m. 1914 regelbundet i Nya Dagligt Allehanda); ett stort antal, i nationell och internationell, teoretisk och praktisk politik, i statsrättsliga, statistiska, historiska och geografiska frågor, därjämte reseskildringar, litteratur-, teater- och musikrecensioner, m. m.

Den lärostol inom den teologiska fakulteten, som samtidigt med den Skytteanska professuren skall tillträdas, har icke så gamla anor som denna. Såsom i några föregående rektorsprogram påpekats, hade den teologiska fakulteten redan från början tre professorer, hvilka 1621 ökades till fyra. Af dessa skulle tre föreläsa exegetik och den fjärde dogmatik. Genom en privat donation af biskop Kalsenius erhöll fakulteten 1754 ännu en femte[1] professur. Denna skulle »förklara och vindicera prænotiones theologicas samt i synnerhet med våra många fritänkares såsom Atheorum, Naturalistarum, Deistarum, Antiscripturariorum, Indifferentistarum och andra dylika villfarelsers grundliga väderläggande hafva att syssla». Donationen var dock ytterst obetydlig, 84,000 daler kopparmynt, och i 1913 års stat uppföres räntan från den Kalsenianska donationen endast med 291 kr. och 67 öre. För att förbättra lönevillkoren anslogs dock åt professor Kalsenianus ett prebendepastorat, först Fundbo, sedan Hagby och Ramsta.

Genom den nya fördelningen af den teologiska fakultetens läroämnen 1790 bestämdes, att Kalsenianus skulle föreläsa polemik och teologiska prenotioner, men redan 1806 skedde en ny fördelning, enligt hvilken Kalsenianus skulle utom prenotioner och theologia polemica jämväl öfver-

[1] Eller om man så vill en sjätte, ty »öfver stat» förekom då och då på 1700-talet en »teologus quintus». Däremot indrogs 1778 den tredje teologiska professuren.

taga kyrkohistorien, hvilken snart och ganska naturligt blef lärostolens hufvudämne.

Så fortgick det ända till 1879. Redan 1866 hade dock fakulteten hos regeringen anhållit om en ny professur inom fakulteten, hvarigenom den Kalsenianska professuren kunde uppdelas i två och två så omfångsrika och kräfvande ämnen som prenotioner och kyrkohistoria erhålla hvar sin representant. Men denna framställning ledde icke till något resultat, lika litet som fakultetens under följande år gjorda petita om ökade lärarkrafter inom fakulteten. Under åren 1875 och 1876 anvisade väl riksdagen anslag å extra stat härtill, och 1877 ombildades de gamla adjunkturerna inom fakulteten till e. o. professurer. Men först vid 1878 års riksdag erhöll fakulteten en ny ordinarie professur. Förslaget härom hade först, den 2 juli 1877, väckts i den teologiska fakulteten af professor Cornelius, med hvilken domprosten Torén förenade sig. Men fakultetens tredje ledamot, prof. Myrberg, inlade sin reservation mot beslutet. Väl ansåg han, att de teologiska prenotionerna borde skiljas från kyrkohistorien, men kunde icke förena sig med fakultetens båda andra ledamöter om behofvet af en ordinarie professur i det förra ämnet, hvilket han ansåg vara tillräckligt tillgodosedt genom den e. o. professur i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi, som vid den sista riksdagen tillkommit genom adjunkturernas ombildning. Inom konsistoriet afstyrktes också fakultetens alla petita med 9 röster emot 7. Majoriteten ansåg, att »äfven om ifrågavarande af den teologiska fakulteten begärda anslag kunde anses vara för undervisningen inom fakulteten behöfliga, fakultetens berörda framställning för det närvarande icke borde till någon det större konsistoriets åtgärd föranleda». Men egendomligt nog tog kanslern icke dess mindre upp detta förslag, som han varmt förordade, och det framlades äfven af regeringen samt tillstyrktes af statsutskottet.

I Första kammaren bifölls också den kungl. propositionen utan diskussion och utan votering. Men däremot mötte förlaget ett desto kraftigare motstånd i Andra kammaren, där sparsamhetsvännernas talan särskildt fördes af universitetets blifvande kansler E. G. Boström, hvilken därvid åberopade prof. Myrbergs reservation. Egendomligt nog uppträdde den för öfrigt ganska konservative Boström såsom ytterst radikal och yttrade bl. a.: »Härvid kan till en början ifrågasättas, om teologien bör kallas en vetenskap. Hvarje vetenskap bör nämligen vara förutsättningslös, men teologien har både sin utgångs- och slutpunkt gifven, och hela dess värksamhet inskränker sig till att inom dessa bestämda gränser systematisera sitt, som det vill synas, en gång för alla gifna innehåll. Men äfven om jag icke fäster mig härvid, återstår dock, att teologiska fakulteten i Upsala icke visat sig vara synnerligt benägen för framåtskridandet i vetenskapligt afseende. Jag häntyder här på det kända förhållande, hurusom, då en professor i teologiska fakulteten därstädes en gång tillät sig göra en anmärkning, som en annan af hans kamrater inom fakulteten icke ansåg vara fullt ortodox, denne senare invände: vill ni komma med anmärkningar, som icke äro ortodoxa, så är det så godt att först som sist lämna er tjänst vid universitetet. Häraf framgår, att något framåtskridande i vetenskapligt hänseende icke synes vara att förvänta från denna fakultet.»

Efter en ytterst liflig diskussion, vid hvilken förslaget förordades af bl. a. ecklesiastikministern (F. F. Carlson), Axel Bergström och Rydin, bifölls slutligen statsutskottets hemställan med 75 röster mot 73.

Beslutet var emellertid blott att anvisa årlig lön åt en ny ordinarie professor i teologiska fakulteten, och om professurens omfattning hade riksdagen intet bestämt. Men genom ett kungligt bref af den 18 maj förordnades, att med den nya lärostolen skulle förenas läroämnena teolo-

giska prenotioner och teologisk encyklopedi, hvarjämte universitetet ålades att inkomma med förslag rörande de ämnen, hvilka skulle förenas med den gamla e. o. professuren i prenotioner och encyklopdi.

Till den nya professuren anmälde sig blott en sökande, e. o. professor K. H. G. von Schéele, som därtill af samtliga akademiska myndigheter förklarades fullt skicklig och kompetent, hvarför han af Kungl. Maj:t den 28 febr. 1879 utnämdes till den förste innehafvaren af den nya professuren. Länge skulle universitetet dock ej få behålla honom, enär han redan den 19 maj 1885 utnämdes till biskop öfver Visby stift; på grund af särskildt förordnande tjänstgjorde han dock fortfarande såsom professor under läsåret 1885—1886. Professuren anslogs därför till ansökan ledig, och till dess nye innehafvare utnämdes den 22 april 1887 docenten Johan August Ekman, som enhälligt af alla akademiska myndigheter uppförts i första förslagsrummet. Den 29 dec. 1896 blef han visserligen förste teologie professor och domprost, men bibehöll sina förutvarande läroämnen. Då emellertid äfven han, liksom företrädaren, befordrades till biskop (öfver Västerås stift 1898), blef professuren för andra gången ledig. Af de fem sökande, som nu vid platsens ledigförklarande anmälde sig, ansåg den teologiska fakulteten två fullt skickliga och kompetenta, nämligen pastorn vid svenska församlingen i Paris Lars Olof Jonathan Söderblom och docenten vid Upsala universitet Johan Alfred Eklund och uppförde dem i nu nämnd ordning. Detta blef också, den 4 maj 1901, konsistoriets förslag, hvarefter Kungl. Maj:t den 5 juli 1901 utnämde pastor Söderblom att vara professor i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi vid härvarande universitet. Men för tredje gången i professurens historia kallades (1914) innehafvaren till en biskopsstol — denna gång i ärkestiftet.

Genom sin utnämning till Svea rikes ärkebiskop har professor Söderblom icke lämnat, men blott kommit att intaga en annan ställning till sitt gamla universitet. Statuterna gifva visserligen icke någon större befogenhet åt prokansleren, men de hafva bibehållit denna plats för att bevara det historiska sambandet emellan landets äldsta bildningsanstalt och den svenska kyrkan, som under medeltiden först skapade detta universitet och efter dess förfall återupprättade detsamma. Prokansleren är fortfarande, vid förfall för kansleren, universitetets högste chef, och äfven annars skall han med upplysningar och råd främja universitetets väl och anseende. Betydelsen af denna sista uppgift är naturligtvis beroende af prokanslerens egen personlighet, och för universitetet har det därför varit särskildt kärt att till prokansler hafva erhållit en man, som i så hög grad som han kan representera den fria, förutsättningslösa vetenskapliga forskning, som är universitetets främsta uppgift.

Sedan platsen efter ärkebiskop Söderblom förklarats ledig, uppfördes efter därom gjord ansökan docenten i religionshistoria Fil. D:r och Teol. Kand. *Edgar Hans Casimir Reuterskiöld* på första förslagsrummet af den teologiska fakulteten och det större konsistoriet, hvarför han af Kungl. Maj:t den 31 mars 1916 utnämdes till professor i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi.

De uppriktiga sympatier, som Prof. Reuterskiöld förvärfvat sig både hos lärare och lärjungar under den tid, han såsom docent tillhört universitetet, följa honom äfven vid hans nya ämbete, liksom ock de bästa välönskningar till en framgångsrik värksamhet inom en vetenskap, hvilken visserligen är ny, men som synes hafva stora utvecklingsmöjligheter.

Professor Reuterskiöld kommer att tisdagen den 16 maj tillträda sitt ämbete med en föreläsning: *Primitiv monoteism*.

Om sina lefnadsomständigheter och utgifna skrifter har Professor Reuterskiöld meddelat:

Edgar Hans Casimir Reuterskiöld är född den 19 okt. 1872 i Göteborg. Föräldrar: f. d. underlöjtnanten, föreståndaren för Göteborgs Privata Elementarskola Heribert Adam Reuterskiöld och Christine Elisabeth Wessberg.

Aflade mogenhetsexamen vid Göteborgs latinläroverk den 27 maj 1892. Inskrefs som student vid Upsala Universitet den 30 aug. 1892. Aflade filosofie kandidatexamen den 29 maj 1900. Inskrefs den 4 sept. 1900 i teologiska fakulteten. Erhöll den 21 mars 1902 nådigt tillstånd att medtaga ämnet religionshistoria i filosofie licentiatexamen. Aflade filosofie licentiatexamen den 15 september 1904. Disputerade för filosofisk doktorsgrads vinnande den 9 maj 1908 och promoverades till filosofie doktor den 30 maj 1908. Aflade teologie kandidatexamen den 13 sept. 1912.

Profföreläste för erhållande af docentur den 27 okt. 1910 och förordnades den 21 nov. 1910 till docent i religionshistoria vid Upsala Universitet. Examinerade i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi den 14 sept. och 14 dec. 1911. Förordnades den 10 aug. 1912 att under en tid af två år från och med den 1 okt. 1912 bestrida de med professorsämbetet i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi förenade åligganden, i den mån desamma icke af professurens ordinarie innehafvare bestredes. Förordnades den 2 sept. 1914 att uppehålla samma professorsämbete för en tid af ett år, räknadt från den 20 maj 1914, eller till dess under tiden ämbetet blifvit med ordinarie innehafvare besatt och denne tjänsten tillträdt, hvilket förordnande den 14 maj 1915 förnyades under samma tid och villkor från den 20 maj 1915.

Förordnades den 28 nov. 1912 att förrätta möjligen förekommande examination i religionshistoria, i filosofie kandidat- och filosofisk ämbetsexamen. Förordnades den 2 sept. 1914 att tillsvidare förrätta förekommande examination i religionshistoria inom de till filosofiska fakulteten hörande examina.

Förordnades den 28 febr. 1911 att för en tid af ett år från den 1 febr. 1911 samt den 6 febr. 1912 att för tiden 1 febr. 1912 t. o. m. den 31 jan. 1914 samt den 4 maj 1914 att för tiden 1 febr. 1914 t. o. m. den 31 jan. 1917 vara innehafvare af David Carnegies docentstipendium i apologetik.

Utnämndes den 31 mars 1916 till professor i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi vid Upsala Universitet.

Var från den 13 april 1905 till den 1 jan. 1907 anställd som amanuens vid Naturhistoriska Riksmuseets Etnografiska Afdelning. Uppehöll intendentsbefattningen därstädes den 28 sept. till den 1 nov. 1908.

Prästvigd den 2 juni 1913 i Göteborgs Domkyrka för Göteborgs stift.

Göteborgs Nations Förste kurator h. t. 1901—v. t. 1902.

Hedersledamot af Göteborgs nation i Upsala den 28 sept. 1912.

Korresponderande ledamot af Finsk-Ugriska Sällskapet i Hälsingfors den 2 dec. 1913.

Har med understöd af Kungl. och Hvitfeldtska stipendieinrättningen företagit följande utrikes studieresor: aug.—nov. 1905 till Köpenhamn, Berlin och Dresden, aug.—sept. 1908 till London och Oxford, juli—aug. 1910 till Tyskland, Frankrike och England.

Har af trycket utgifvit:

Sjätte nordiska studentmötet med kristligt program (Nordisk Universitetstidskrift, årg. 2, 1901, s. 108 ff.).

Till frågan om uppkomsten af sakramentala måltider med särskild hänsyn till totemismen (gradualafhandling), Upsala 1908.

Les religions des non-civilisés au congres d'Oxford (Revue de l'histoire des religions. B. 48, 1908.

Linnés lappska trolltrumma (Fataburen 1910).

Källskrifter till Lapparnas mytologi (Band 10 af Bidrag till vår odlings häfder, utg. af Nordiska Museet), Stockholm 1910.

Religionshistoria. En historisk metodologisk skiss. (Bibelforskaren 1911).

Till frågan om älgbildens användning. (Fornvännen 1911).

Der Totemismus. (Archiv für Religionswissenschaft. Band 15, 1912).

Linnés lappska trolltrumma 2 (tillsammans med K. B. Wiklund, Fataburen 1912).

Die Entstehung der Speisesakramente. Heidelberg 1912.

De nordiska lapparnas religion. (Populära etnologiska skrifter, utg. af Riksmuseets Etnografiska Afdelning), Stockholm 1912.

Religionshistoriens gränslinje (Bibelforskaren 1913).

Om gamla Julseder (Julhälsningar till församlingarna från präster i Göteborg stift). Göteborg 1913.

Religionerna och Gudsuppenbarelsen (Konungens ärende hastar. Studentmissionsföreningen 1884—1914). Upsala 1914.

Autoreferat af De nordiska lapparnas religion. (Beiträge zur Religionswissenschaft. Årg. I, häft 2). Stockholm 1914.

Zarathustras religionshistoriska ställning. Upsala 1914.

Anmälan af O. E. Lindberg: Gudsordets utvecklingsgång i världen I och II (Bibelforskaren 1910 och 1911).

En mångfald etnografiska och religionshistoriska artiklar i Nordisk Familjebok, nya uppl. från bokstafven C.

Recensioner i Bibelforskaren och Vår Lösen.

Recensioner, redogörelser och artiklar i den periodiska pressen.

Till bevistande af dessa installationsakter får jag härmed vördsamt inbjuda *Kanslern för Rikets Universitet, förutvarande Utrikesministern, Riddaren och Kommendören af Kungl. Maj:ts orden m. m., Filosofie Doktorn Herr Grefve* **Axel Fredrik Claesson Wachtmeister,** *Universitetets Prokansler, Svea Rikes Ärkebiskop, Kommendören af Kungl. Nordstjärneorden 1 kl. m. m., Teologie Doktorn* **Lars Olof Jonathan Söderblom,** *Länets Höfding, Hans Excellens Statsministern, Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärne- och Vasaordnarna m. m., Juris Doktorn Herr* **Knut Hjalmar Leonard Hammarskjöld,** *t. f. Landshöfdingen, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden, Grefve* **Knut Archibald Hamilton,** *Den Skytteanska stiftelsens*

patronus, Expeditionschefen, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden m. m., Grefve **Karl Axel Göran Mörner,** *Den förste innehafvaren af professuren i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi, Biskopen och Kommendören med stora korset af Kungl. Nordstjärneorden m. m., Teologie, Juris och Filosofie Doktorn* **Knut Henning Gezelius von Schéele,** *Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Infanteriregemente, Kommendören af Kungl. Svärdsorden 1 kl. m. m.,* **Claes Emil Sundin,** *Öfversten och Chefen för Kungl. Upplands Artilleriregemente, Riddaren af Kungl. Svärdsorden m. m., Friherre* **Ulf Lars C:son Sparre,** *Uppsala Stads Borgmästare, Riddaren af Kungl. Nordstjärne- och Vasaordnarna* **Johan von Bahr,** *Uppsala Stadsfullmäktiges Ordförande, Professorn, Kommendören af Kungl. Nordstjärneorden 2 kl., Medicine Doktorn* **Johan Ulrik Theodor Quensel,** *Rektorn vid Upsala Högre Allmänna Lärovärk, Riddaren af Kungl. Nordstjärneorden m. m., Filosofie Doktorn* **Alfred Nordfelt,** *Universitetets och Högre Allmänna Lärovärkets Lärare och Ämbetsmän, Universitetets Studerande Ungdom* samt *öfriga Vetenskapernas Idkare, Gynnare och Vänner.*

Samlingen sker måndagen den 15 maj och tisdagen den 16 maj kl. 12 m. i Akademiska Konsistoriets sessionsrum.

Upsala i maj 1916.

Henrik Schück.

INAUGURALIS

ACTUS,

Celebratus in Regia & incluta Academia Ubsaliensi,

CUM

Illustris & Generosus Dominus, Dominus

JOHANNES SKYTTE, SENIOR,

LIBER BARO IN Duderoff/ DN. IN Grönsiöö & Strömsrum/ Eques auratus, potentissimi

Regni Sveciæ Senator, Regiæ Cameræ administrator Academiæq; Vbsaliensis Cancellarius magnificentissimus,

In

Celeberrimo & frequentissimo Illustrium, Generosorum, Magnificorum, admodum reverendorum, nobilissimorum, consultissimorum, clarissimorum & doctissimorum hominum consessu, Professionem â se fundatam,

IOHANNI SIMONIO,

a. d. 5 Decembr. Anno 1625, solemniter commendaret.

Accesserunt ejusdem illustris & Generosi Domini trium Filiorum,

Dn. JOHANNIS,
Dn. BENEDICTI,
Dn. JACOBI,
} SKYTTE,

Liberorum Baronum in Duderoff,

De

PERSONA IESU CHRISTI

Orationes,

In Regia Academia Salana a. d. 6 Febr. Anno 1626 ex memoria ab ipsis recitatæ.

UBSALIÆ

Apud ESCHILLUM MATTHIÆ,

G
A
R
S

ORATIO

ILLUSTRIS ET GENEROSI DOMINI

Dn. JOHANNIS Skytten/ LIBERI BARONIS IN Duderoff/ DOMINI IN Grönßöö & Strömßum/ EQUITIS AURATI, REGNI SVECIÆ SENATORIS, CAMERÆ Regiæ Administratoris, Academiæq; Ubsaliensis Cancellarii Magnificentissimi.

QUod à Deo præpotente, largitore omnium rerum liberalissimo, summis votis hactenus postulavi, Auditores; ut, postquam ex literarum studiis immensas percepissem utilitates, liceret mihi aliquando animi mei promptitudinem erga eadem studia, atque adeo universum literatorum ordinem declarare; potissimum vero de patriæ hac Academia bene præclareque mereri; id jam mihi hodierno die contigisse, non solum vehementer lætor, verum etiam divinæ illius Majestati infinitas, & quantas animo concipere possum, ago gratias. Maxima quidem semper fuerunt Divini Numinis in me beneficia; Sed si illam Dei immortalis bonitatem, quadum in ipsis literarum studiis adhuc versor, cumulatus fui, penitius contemplatus fuero, deprehendo eam esse tantam, ut omnium, quos hic sol adspicit, & quos hæc terra sustinet, essem ingratissimus & negligentissimus, atque adeo lucis hujus usura indignus, si de gratitudinis quodam documento ad posteritatem etiam duraturo non cogitarem. Etenim cum ante annos tres & triginta, regnante adhuc Serenissimo Svecorum & Gothorum rege, Johanne ejus nominis tertio, anno ætatis meæ decimoquinto in exoticas Academias ad capessendum uberiorem ingenii cultum me contulissem, tam insignem, tam promptam & paratam Dei ter opt. max. in toto illo itinere expertus sum clementiam, ut animus meus discendi studio flagrans nullis vel difficultatibus frangi, vel languore quodam debilitari potuerit.

Quod quidem Dei beneficium eo magis deprædicandum censeo, quod cum alii in exteras regiones à parentibus emissi ingentem pecuniæ vim desultorie consumserunt, tempus inaniter contriverunt, ingentibusque difficultatibus pæne oppressi fuerunt; ego per Dei gratiam omnibus istis molestiis fuerim liberatus. Oblata mihi fuit libera non solum eundi, verum etiam redeundi facultas. Concessum mihi fuit in tot regnorum, provinciarum & rerumpubl. Academiis non solum frui literatissimorum hominum conspectu, verum etiam cum iisdem de rebus præclarissimis & sempiterna vita dignissimis disserere. Date mihi hoc loco hanc veniam, ut ex infinito illo eruditissimorum hominum numero, cum quibus in Germania, Helvetia, Bohemia, Gallia, Belgio, Anglia, Scotia, Dania conversatus sum, quosdam in hunc vestrum conspectum adducam. Collocate vobis ante oculos nobilissimum Neulandiæ Dominum, Carolum Uthenhovium, Johannem Metellum Sequanum, Rudolphi 2. Romanorum imperatoris historicum, Isacum Casaubonum, Albericum Gentilem Hyppolitum a collibus. Oculos vestros convertite in hæc Theologorum, Jureconsultorum, Medicorum, Politicorum, Oratorum, Historicorum, Mathematicorum & Philosophorum lumina & ornamenta admiranda: Ægidium Hunnium, Christophorum Cornerum, Georgium Mylium, Pappum, Johannem Winckelmannum, Polycarpum Leyserum, Gesnerum, Balthazarum Mentzerum, quem pontificiorum & Calvinianorum flagellum non immerito nominaveritis: H. Vultejum, Gœdeum, Dionysium Gothofredum: Ellenbergerum, Plateros, Volfios, Lazarum Schonerum, Henricum Monantholium, Rodolphum Snellium, Davidem Chytræum, Mattheum Dresserum, Johannem Caselium, Servinium, Henricum Stephani, Suffridum Petri Leovardiensem, Paulum Melissum, Hermannum Kirchnerum, Melchiorem Junium, Hugonem Grotium, Danielem Heinssium, & Rudolphum illum seniorem, philosophorum hac nostra tempestate, ut Icti verbo utar, philosophissimum. Deum immortalem, quot & quanti hi fuerunt in republ. literaria viri!

Felicitatem hanc meam auxit, vehementerq; cumulavit, quod regibus aliisque principibus viris innotuerim & benevolentiam eorundem mihi conciliaverim; Quæ quidem res mihi ad alia aspiranti postmodum fuit ac etiamnum est adjumento.

Non jam commemorabo, quod cum ex umbratili & domestica exercitatione dictionem meam in publicum omnium conspectum eduxissem, aliorum quoque benignitatem fuerim demeritus. Sed ne hac tam prolixa commemoratione earum rerum, quæ mihi in peregrinis regionibus evenerunt, vos offendam, ad eas, quæ mihi in patriæ visceribus constituto obtigerunt, provocabo.

Et licet Amplissimus hic mihi dicendi campus oboriatur, ita ta-

men me geram, ne bonitatis vestræ aura abusus fuisse videar. Post Deum immortalem literarum studiis debeo, quod ante annos quatuor & viginti, a Serenissimo Svecorum & Gothorum rege, Carolo ejus nominis nono in aulam fuerim vocatus. Vocationis vero hujus quis extiterit fructus, quas ex eadem commoditates, quas utilitates hauserim, depromserim, quid opus est referam? Etenim cum tacitas animorum vestrorum cogitationes, tacitumque sensum audire mihi videar, quo non solum fortunam meam admiramini, verum etiam eandem mirifice collaudatis, non ero in iis, quæ omnium oculis observantur, enumerandis, copiosus. Functio hæc aulica effecit, quod cum defuncti Regis Caroli, benignissimæ recordationis, tum hujus Sereniss. Svecorum & Gothorum regis, Gustaphi Adolphi, Domini mei clementissimi, inusitatam benevolentiam acquisiverim; quod gravissimis reipublicæ temporibus tantorum regum consultationibus fuerim adhibitus; quod ab iisdem regibus dignus fuerim judicatus, qui in publicis conventibus, comitiis, coronationibus, legationibus, aliisq; solennitatibus verba facerem; quod sæpissime vel cum aliis regni magnatibus, vel solus, res arduas & graves, a Regum, principum, rerumpubl. & civitatum legatis propositas pertractarim, dictisque legatis ex mandato & jussu clementissimorum meorum regum responderim.

Functioni huic aulicæ post Deum ter opt. max. humillime refero acceptum, quod in regni hujus venis, bonis & facultatibus, quod variis honorum titulis cum a clementissimis meis Regibus, tum a Serenissimo Magnæ Britanniæ rege, Jacobo ejus nominis primo, quod à nominatis & aliis etiam Regibus, principibus & rebus publicis, eximiis & magnificentissimis muneribus fuerim cumulatus. Videte, & Dei præpotentis in me collata beneficia accuratius mecum recognoscite, judicate annon eadam mereantur, ut gratitudinis quodam signo affectionem meam erga studia vicissim demonstrem?

Cogitanti itaque mihi, qua potissimum ratione favorem exhibitum, omnium oculis subjicerem, nulla res mihi visa est commodior, nulla aptior, nulla decentior, quam si ex reditibus meis, quos Deus elargitus esset, professorem eloquentiæ vel politicæ in patria Academia honorificentissime alerem, sustentarem, qui studiosæ adolescentiæ ad eadem studia rectius colenda veluti facem quandam præberet.

Cum vero id sine Serenissimi nostri Regis venia, singularique gratia effici non posset, impetravi tandem a Sacra sua R:a M:te, Domino nostro clementissimo pro me & posteris, ut integrum mihi & illis sit omni tempore professorem vel eloquentiæ vel politicæ nominare, eligere, investire. Anxie & sollicite mihi demum inquirenti, cui hoc munus recte demandari posset, occurrit clarissimus & excellentissimus vir Dominus Johannes Simonius, quem præsentem hic intuemini.

Non potui committere, quin eum ad munus hoc obeundum literis meis humanissime invitarem. Et cum is eruditionem suam singularem, qua in eloquentiæ facultate pollet, in Academia Rostochiensi ultra annos triginta probaverit, cum publicis scriptis & monumentis quanta facundia valeat, omnibus testatum reddiderit, potuissetne alius dignior illi in hac functione præferri & anteponi? Vestrum jam est, patres Academici, virum tam eximium, tam bene de republ. literaria meritum, vestrum jam est, senem hunc venerandum omni favoris & benevolentiæ significatione complecti: vestri muneris est, eum pro collega vestro & Academiæ hujus membro legitimo agnoscere.

Ad te, nobilissima & lectissima concio, properat meus sermo. Caruistis per aliquot temporis spacium oratoriæ facultatis professore. Eruditissimus vero noster Simonius, cum is sit, qui troporum luminibus possit variare, insignibus figurarum exornare, modulatione vocis permulcere, dignitate gestus excitare; cum is sit, qui orationem & elegantissimis verbis & gravissimis sententiis refertam possit in medium agmen educere; cum is sit, qui ariditati vestræ rorem possit impertire, nullum mihi dubium est, quin ad oratorium illius tribunal modeste sitis properaturi, illius opem & auxilium imploraturi. Ad hanc rem alacrius faciendam inflammabit vos ipsius eloquentiæ dignitas, majestas, splendor & utilitas, quæ quidem tanta est, ut à nullo mortalium nedum a me satis exprimi queat.

Excitabit vos, quod augustissima philosophorum, Medicorum, Ictorum & Theologorum umbracula in solitudinem spinosam, exsuccam & exsanguem abitura essent, nisi vivido eloquentiæ succo tanquam imbre quodam cœlesti alerentur & reficerentur. Et cum maximus sit eloquentiæ usus; isq; per totam vitam longe lateq; diffusus, manibus pedibusq; annitimini, ut sub tanti viri auspiciis veræ eloquentiæ fundamenta possitis comprehendere; date operam, ut arida, tenui, inani & sopistica Philosophandi ratione relicta, eam Philosophandi rationem optimam omniumque saluberrimam existimetis, quæ eloquentiæ sale sit conspersa. Admonitioni meæ si parueritis, si morem gesseritis, ne dubitetis, quin aliquando maxima cum dignitate & laude in Reipubl. luce versari possitis: Eloquentiæ donis si fueritis instructi, multorum benevolentiam vobis conciliabitis: Serenissimus & clementissimus noster Rex, qui eloquentium & disertorum hominum opera vehementer jam indiget, vos in aulam, in curiam, in judicum subsellia clementissime invitabit, favoris sui gratiam vobis indulgebit, servitio vestro in legationibus, in conventibus, in Comitiis gratiose utetur; imo vero, ubi cognoverit vos expectationi illius satisfacere, bonis, facultatibus, prædiis etiam vos amplificabit. Ad te tandem, clarissime Simoni, oratio mea se convertit. Cum admiranda Divini numinis voluntate

in regnum hoc amplissimum deveneris, cum ii, qui eloquentiæ divitiis instrui cupiunt, hac tua præsentia insigniter lætentur, effice quæso, ut in interiorem tuam amicitiam & familiaritatem recepti, tot & tantis bonis cumulentur: Da operam, ut eloquentiæ studiosorum ad te confugientium numerus maximam tibi in septentrionali hac plaga authoritatem conciliet, ut quemadmodum illustrissimis Megapoleos principibus fidem, dexteritatem & candorem tuum in erudienda pube scholastica hactenus probasti, eoque nomine gratiam & favorem eorundem tibi procurasti, ita etiam Serenissimi & gloriosissimi nostri regis benevolentiam cumulate possis demereri. Fateor imo vero profiteor, rei hujus, quæ a te hodierno die suscipitur, magnitudinem esse tantam, ut facile cujusvis animum possit debilitare ac frangere: verum cum nulla sit oratoriæ facultatis portio, quam non attigeris, cum in oratoria hac palæstra tot annos laudabiliter sis versatus, non dubito, quin Svecanæ juventuti ad summam eloquentiæ laudem efflorescenti tantum ipse prodesse coneris, quantum possis, quod certe maximum esse video. Ac licet peropportuna hoc loco occasio mihi offeratur te humaniter admonendi, qua scilicet ratione ars hæc sit tractanda & inculcanda; cum tamen perspectum satisque exploratum habeam, te nullius indigere admonitione, dabis mihi hanc veniam, si tc de quibusdam tantum commonefecero. Non inficiaberis, quin infiniti hujus artis magistri ita sint comparati, ut multa cujusvis generis tam utilia quam inutilia congerant unum in locum, auditores suos præceptorum multitudine obruant, & denique minutis & spinosis disputationibus ingenia discipulorum fatigent.

Tibi vero ad gloriosæ cujusdam laudis palmam consequendam nihil erit promptius, quam si egregium & excellentem aliquem oratorem & politicum ad imitandum proponas, & in eo quæ maxime excellant, accurate demonstres. Nihil erit tibi vel singulari quadam voluptate delectabilius, vel studiosis eloquentiæ utilius, quam si eos assiduis exercitationibus ad omnem copiam, varietatem, gravitatemque traducas, quam si eos ex domestica exercitatione in medium agmen, in pulverem publicum quam sæpissime educas. Hæc res, prout per se est laudabilis & vehementer commendanda: ita etiam efficiet, ut dicentibus inque Scholastico hoc pulvere se exercentibus animus addatur, ut tandem aliquando in regum & principum consessibus ea quæ recte & sapienter cogitarunt, lectissimis verbis gravissimisque sententiis, eloquantur.

Et cum amplissimus hic consessus, frequentia hæc tanta, quantam antehac non vidi, exigere videatur, ut a te aliquid proponatur, quod oratoriæ facultatis, quam tibi excolendam statuisti, præstantiam & laudem amplificet: rem non solum mihi, verum etiam toti huic au-

ditorio feceris gratissimam, si post privilegiorum a clementissimo nostro Rege benigne mihi concessorum recitationem, si postquam juramentum ex more & consuetudine cum hujus, tum aliarum etiam Academiarum solemne ipse præstiteris, expectationi nostræ planissime hac in parte satisfeceris.

Quod reliquum est, Deum illum immortalem veneror, ut huic instituto spiritus sui gratia velit adesse, atque adeo efficere, ut, quod a me salutari consilio bonaq; intentione fundatum & procuratum, id cedat in nominis divini gloriam, in Academiæ hujus & ordinis literarii amplificationem, & studiosæ adolescentiæ fructum.

Faxit Deus, ut quam hactenus Academia hæc vestra serenissimi nostri Regis sensit liberalitatem, gratiam & benevolentiam, eam quoq; in posterum experiri possit cumulatissime: Largiatur ille Deus exercituum, ut sub tanto Rege Academia hæc in dies possit collocupletari: faxit Deus, ut benignissimus noster Rex redeat debellatis & devictis hostibus triumphator & victor gloriosissimus. Dixi.

JOANNIS SIMONII
ORATIO.

ILLUSTRIS, generosa, magnifica, admodum veneranda, consultissima, clarissima, nobilissima & doctissima concio. Quod à Deo opt. Max. multum diuque precatus sum ex eo tempore, quo Serenissimi Potentissimi & invictissimi Principis ac Domini, Domini GUSTAVI ADOLPHI 2, Svecorum, Gothorum, Vandalorumque Regis, magni Finnoniæ Principis, Esthoniæ, Careliæ Livoniæq; Ducis, Domini Ingriæ, Principis pii, felicis, augusti, patris patriæ, Domini nostri clementissimi permissu atque auctoritate, Illustris & generosus Dominus, Dn. JOANNES Skytte, Senior, liber Baro in Duderof, Dominus in Grönssöö & Strömssrum, eques auratus, potentissimi regni Sveciæ Senator, Regiæ Cameræ administrator, hujusque inclutæ Academiæ Cancellarius magnificentissimus, Dominus meus gratiosus, me Rostochio, ubi jam trigesimum primum annum per Dei gratiam, sub clementissima illustrissimorum & præcelsissimorum Ducum Megapolitanorum; quibus, ut & collegis meis Professoribus Universitatis Rostochiensis, viris excellentissimis, pro summis in me beneficiis etiam in altera vita gratias me debere agnosco; protectione, illorumq; stipendiis publice Rhetoricen & bonas litteras docebam; ad hanc cathedram perbenigne ac liberaliter invitabat: ut, annuente & juvante divino numine, in splendissimum hoc regnum pedem inferre, atque regiam hanc Salanam, pervetustum hoc & nobile pietatis & Musarum domicilium subire mihi liceret: ejus voti me hodierno die reum factum: mihi quidem gratulor; illi vero, quo ab unico hoc ipsum est, præpotenti Deo gratias ago & maximas & singulares. Tantam enim viri illius præclarissimi, Patroni omne ævum mihi colendi, tamq; in me propensam benevolentiam sensi: ut, nisi honestissimæ ejus voluntati morem gessissem, videri potuissem & Dei providentiæ, quam hoc ipso in negotio reapse cognovi, reluctari, & tanti Viri judicio; quanquam id de alio quovis potius, quam de me, qui illo haud dignum me fateor, generosus ille animus tulisset, etiam atq; etiam persæpe optavi; velle refragari. Est in historiarum monumentis: fuisse Imperatorem, in quem seditio mota sit, eam solum ob caussam,

quod ex pedibus laboraret: quasi hoc saltim morbo vexatus, cætera salvus, parum aptus esset ad imperij dignitatem tuendam: Sed conjuratione patefacta, cum ipse principes sceleris in judicium tractos voce imperatoria juste & severe condemnasset, conversum eundem ad turbam, quæ tribunal circumstabat, Videtis ergo, dixisse, caput sapere & imperare, non pedes. Vereor, concio illustris generosa magnifica reverenda consultissima, clarissima, nobilissima & doctissima, vereor, ne si hanc narrationem ad meum institutum conferam, in gravissimum φιλαυτίας crimen, incurram, statimq; in ipso primo limine, ipsaq; janua impingam. Verum ambitionem jactantiamq; procul habeo: vestra vero, viri præstantissimi, tum illorum, qui lumina hujus regni estis, generositas & dignitas, tum vestrum, qui regiæ huic Universitati docendo cum summa laude præestis, eruditio atq; humanitas, & apud Germanos meos deprædicata est, & apud me certa est. Ex quo fit, ut tanto minus me hic peccaturum confidam, quanto majorem in vestra pietate & virtute spem repositam habeo. Quis enim ego sim, qua ætate, qua afflicta sim corporis valetudine, in quam ante triennium singulari meo fato mihi incidere contigit, conspectius est, quam ut dissimulare debeam: extremum mihi quoq; dolentius, quam ut verbis exprimere queam. Et tamen quid illustris & generosus Dominus, magnificentissimus hujus Lycei Cancellarius, de me in hac tanta mea infelicitate; quo tempore omnes facilime benevolentiam hominum perspicere possumus; & antea statuerit, & adhuc statuat: quam benevole item, cum Illustri ejus Generositate, magnificus hujus Salanæ & Vicecancellarius & Rector, clarissimi omnium ordinum ejusdem Professores, domini & collegæ mihi colendi, in me, nihil tale promerito, ornando conspirent: & ille tum hactenus multoties, tum hoc ipso articulo temporis, oratione sua elegante & diserta; & isti, honestissimum mihi in facultate Philosophica locum assignando, meq; huc deducendo, clarissimum amicissimumq; hac die signum extulerunt: quorum ut omnium benevolentiæ paribus officiis, ita illustris ipsius Generositatis exspectationi equidem parum me respondere optime scio, qui exploratum me ipsum cognitumq; optime habeo: sed ut eam, quantum sciam poteroq; sustineam, sedulo omniq; cura ac studio ut enitar, mihi incumbere video. Verum enimvero, cum non sit hominis via ejus, nec viri, dirigere gressus suos: Ad te, ergo, omnipotens, vere, vive & æterne DEUS, PATER domini nostri JESU CHRISTI, qui una cum FILIO tuo, λόγῳ tuo & icone tua, Domino nostro JESU CHRISTO, crucifixo pro nobis & resuscitato, DEO homine, ad dexteram tuam pari majestate & gloria tecum regnante, & SPIRITU SANCTO tuo, vero ab utroq; procedente DEO, res omnes, quæ factæ sunt, non solum ex nihilo creasti, sed etiam, quæ infinita tua est & admirabilis sapientia,

juxta cum Politiis & regnis, quæ tuæ Ecclesiæ pijsq; Scholis veram in verbo tuo traditam, & genuinam, megalandri Lutheri ministerio ab impiis traditionum humanarum sordibus perpurgatam doctrinam profitentibus, fortiterq; ad sanguinem usq;, te vires suppeditante, propugnantibus, liberale hospitium præbent, in decumano hoc inauditoq; propemodum Diabolorum rasæq; cohortis furore, clementer conservas, atq; ex his tibi semen sanctum, in medio inimicorum tuorum, potentissime colligis: ad te DEUM trinunum, Deum sanctum, Deum veracem, sapientem justum, castum, me converto; teq; supplex, per immensam tuam misericordiam, rogo, ut hoc, quod cepisti, cujusq; tu solus auctor es, pro inenarrabili bonitate tua, o amator hominum, quam clementissime defendendum ornandumq; suscipias: ejusq; progressui bene dicas, ut a me nihil cogitetur, dicatur, fiatq; aliud, nisi quod gloriosissimæ sanctissimi nominis tui laudi serviat, quod publice privatimq; prosit, quod ad hujus Academiæ auctoritatem, discentium utilitatem, ad meam ipsius salutem faciat, conducatq;

Ab hac precatione nunc ad id accedo, quod hic solemnis ritus, quo in hujus illustris, generosæ, magnificæ, nobilissimæ, consultissimæ & clarissimæ coronæ præsentia, auctoritate regia, beneficio & promotione & voce illustris & generosi Domini, Professionis hujus fundatoris munificentissimi, mirifico rerum humanarum gubernatore DEO sic disponente, me immissum animadverto, suo quodammodo jure a me flagitat atq: postulat. Atq; utinam, illustris & generose Dn. Baro, Dn. JOHANNES SKYTTE, Cancellarie hujus Salanæ magnificentissime, patrone gratiose, reverendissime, Dn. Archiepiscope Ubsaliensis, vicecancellarie magnifice, magnifice Domine Rector, admodum venerandi, consultiss. clariss. doctiss. omnium ordinum regii hujus Archei Professores dignissimi, Dn. collegæ colendi, generosissima, nobilissima & studiosissima juventus, concio ornatissima; Utinam votis quid consequi possem: efficerem profecto, ut huc a me conducta venirent omnia, quæcunq; ab homine, vestræ dignitatis studiosiss. unquam afferri possent; quæ celeberrimus hic locus pro amplitudine sua meretur; quæ spectatæ vestræ virtuti debentur; quæ istæ defecatæ, cultissimæq; aures præstolantur. Sed, quæ vestra eximia humanitas paulo antea me solabatur: eadem me nunc quoq; erigi ac confirmari, omni sensu complector. Quam humanitatem vestram quoq; imploro, ut me primo de Oratoris vi excellentiaq; disserentem: deinde quædam de officio docentium in Scholis, harumq; præstantia (non quod mihi virgulam censoriam sumere velim, sed mei ipsius commonendi causa) in illustrem & splendidissimum hunc consessum afferentem, aura benignitatis suæ sublevet: ut quid mihi in hoc mare ingresso de subsecutura, si ita Deo visum fuerit, navigatione polliceri habeam: ex ea re discam atq; percipiam.

Ex iis facultatibus, quas Philosophorum princeps honoratissimas appellat, quibus Architectonice utitur, duas inprimis excellere, Oratoriam & rei militaris scientiam: in omni ætate ab omnibus recte sentientibus existimatum est: cum usu experientiaq; comprobatum sit, has duas artes esse, quæ homines locare possint in amplissimo dignitatis gradu. Utra vero ex his illustrior, utra alteri præferenda, utra magis expetenda sit: & jam ante Ciceronem quæsitum est a magnis viris, & minime tamen adhuc plane videtur explicata deliberatio. Per Oratoriam vero non intelligimus artem talem, qualem scripsit Cleanthes, Chrysippus item, ast sic, ut, si quis obmutescere cupiat, ei nihil aliud legendum esse, eloquentiæ parens Tullius alicubi censeat: sed intelligimus eam rationem, quæ affert Orationem compositam & ornatam, & artificio quodam & expositione quadam distinctam, non quidem, quæ sit verborum optimorum atq; ornatissimorum sonitus inanis, aut, quæ solum procudere doceat linguam: quid enim hoc utroq; magis est furiosum? sed cui sententia & scientia subsit ab oratore ante percepta & cognita: quæq; variis rebus ad usum vitæ necessariis thesaurum habeat instructum. Hanc Oratoriam volumus. Quam etsi Scævola, in iis, quos Cicero de Oratore scripsit, auro contra æstimandis, libris, Græculos quosdam secutus, autumat esse ejusmodi, cui se recte multi opponant, qui aut interdicto cum ipsa contendant, aut eam ex jure manu consertum vocent, quod in alienas possessiones tam temere irruat: falli tamen Scævolam, vel inde patet: quod inter Oratoriam, qualis a Principe Romani eloquii descripta est, interq; administram Oratoriæ, quæ est Rhetorice, ingens esse discrimen; fieriq; per naturam non posse, ut idem seipsum efficiat: ipsa etiam ratio dictitat: ut non multum à Cleanthis opinione distare videantur, qui Scævolæ sequaces Oratorem, hoc est, virum Politicum tam arctis limitibus cancellisq; includunt atq; circumscribunt. Atq; haud scio, an non merito culpari possint, qui Imperatoriam quidem non negant plurimas suo ambitu continere scientias: Oratoriam vero paucarum rerum cognitione coarctari & posse & fas esse, defendunt. Relinquit enim hæc facultas Physico, Ethico, Jurisconsulto, cæterisq; hoc genus, cuiq; suæ disciplinæ possessionem & professionem: tractationem autem Orationis, quæ sine multarum, magnarumq; artium cognitione nulla est, eadem sibi, maximorum in Ecclesia, in republ. in Senatu, in concione negotiorum perficiendorum caussa assumit.

Hanc ergo Oratoriam cum Imperatoria in contentionem dignitatis venire: eamq; veterem esse, atq; jam usq; ab heroicis temporibus ductam, disceptationem: manifestum est. Nec certe lis est de lana, quod dici solet, caprina. Constat enim, utramq; semper in auctoritate atq; dignitate, & hoc quoq; nomine conjunctas fuisse: siquidem compertum

est, quæ nationes bellica gloria claruerunt, in iisdem viguisse studium Eloquentiæ. Advocemus veterem Græciam; clarissimum ea hujus rei testimonium dicet & locupletissimum. Romana vero gente quæ fuit ulla unquam gens & bello clarior formidolosiorq;? & Eloquentia magis insignis excellentiorq;? Agite, Macedonum tot victoriæ, tot eximia decora unde provenerint, si quis interroget, quid respondebimus? hoc primum, opinor, ab Alexandro Duce: deinde illud, a Phalange, quæ fuit acies in exercitu Macedonico firmissima. At? quibus artibus Alexandrum ad res illas, quas & aggressus est & confecit, omnium opinione majores, elatum esse censebimus aliis, quam quas Oratoria nostra complectitur? quibus civitates & exercitus constitui, languentes excitari, nutantes confirmari, reluctantes retrahi, inflammati sedari, cordati majores reddi, & solent & possunt? Quin ipsam Phalangem, ejusq; struendæ artem ab uno Homero, eloquentiæ, si Fabio credimus, fonte uberrimo promanasse: doctissimi homines memoriæ prodiderunt. Ac, ne vetera tantum consecter: proponamus ante oculos nostros Serenissimum & potentissimum amplissimi hujus Regni Regem, GUSTAVUM ADOLPHUM II, multarum septentrionalium ditionum maximarumq; regionum Monarcham, victoriis rebusq; gestis, & in Rempubl. meritis insignem heroem: cujus nescio plusne valeat virtus in bello, an in pace sapientia & moderatio eniteat? Sacra n. ipsius Regia Majestas rem Sueticam quantum sua pietate & prudentia, quantum manu & consilio confirmaverit, confirmetq; quam gloriose auxerit augeatq; quanta cum immortalis dignitatis nominisque Suetici nunquam intermoritura honoris accessione amplificarit amplificetq; ejus præclaræ famæ magnitudo ita percrebuit, ut jam hoc orbe non contenta, sese ad oppositum huic nostro verticem penetrarit, diffuderitq. Tranquillis vero non solum rebus, sed in medio etiam bello, ornat patriam, munit legibus & institutis, nutrit Ecclesias & Scholas, pietatem, justitiam, temperantiam publice privatimq; colit, liberalitate sua supplices atq; egentes sublevat atq; tutatur: ut tanto Regi multo rectius, magis tamen pio sensu, atque Augusto Cæsari olim Flaccus, acclamare possimus:

Serus in cœlum venias, diuq;
Lætus intersis populo huic potenti!
Neve te nostris vitiis iniqua
Ocyor aura
Tollat! hic magnos vegetus triumphos,
Hic ames dici Pater atq; Princeps!
Nec sinas hostes equitare inultos

CHRISTO Domino duce, Te Imperatore, GUSTAVE ADOLPHE, Rex vere secunde, Rex potentissime, Rex clementissime! Hoc evi-

dens, atq; excelsa in arce Phidiæ positum exemplar imitatur illustris generosa & magnifica Suetica Nobilitas: de qua vere dici potest, quod non minus, atq; quondam Achilles, utriq; rei impense studeat, & ut dicendo valeat, & armis bellicisq; artibus coruscet: in quibus colendis eximiam suam virtutem, in tractandis prudentiam laudabiliter ostendit.

Ex quibus omnibus patere existimo: quam amico inter se vinculo Oratoria & Militaris scientia conjuncta sit. Sed, utra alteri sit anteponenda: quam certe contentionem ex utriusq; excellentia natam, facile est videre; utra dico alteri sit præferenda: Palæmone opus esse arbitror: cum & ipse Tullius hanc disputationem in medio reliquerit. Jubet quidem, in gemmeo suo de officiis opere, arma togæ cedere, laureamque linguæ concedere: ast idem alibi Imperatoriam cæteris artibus omnibus ita præfert, ut in illius tutela ac præsidio omnes urbanas res, omnia præclara studia latere, serio dimicet: omnia illa nobis studia de manibus excuti asserens, simul atq; aliquis motus belli novus bellicum canere cepit. Missam ergo & nos faciamus hanc litem: & interim firmissime statuamus, vicissim & ab oratoria facultate adjuvari arma, & his illam sustineri sic, ut non parva claritatis accessio & Oratoriæ & Oratori ex armorum gloria fiat. Quod cum omnibus, qui ultra alpha & beta sapiunt, constitutissimum sit certissimumque; tum idipsum evincit vis & officium Oratoris, si cum imperatorio munere sobrie comparetur.

De qua re cum nunc mihi dicendum sit: ante omnia deprecor tacitas, si quæ concipiantur de Phormione apud peritissimum belli ducem de bello verba faciente, cogitationes. Nec enim ego; dum collatione facta Oratoris officium demonstro; ea omnia quæ totius Imperatoriæ sunt, quæq; in hujus quasi visceribus latent hærentq; quæ à clarissimis viris, nonnullis etiam ducibus belli, magno labore cognita, plurimisq; vigiliis elucubrata sunt, hic explicabo: sed, quæ proposito meo serviat, ex priscis potissimum quædam delibaturus, summa rerum fastigia sequar. Quinq; igitur, Auditores spectatissimi, ut ego suspicor, sunt, quæ in concilianda imperatoris & Oratoris affinitate, ut inde hujus vis magis eluceat; palmam possident, ordinesq; ducunt: utriusq; ingenium & habilitas: in bello negotioq; suscipiendo mens sagax: militem legendi armandique peritia: aciei instruendæ, cumque hoste congrediendi solertia: tandem victoriæ scopus & finis. Atque, ut hinc ordiar, quid in Duce belli, quo tanquam fundamento virtus ipsius nitatur, quærendum putabimus aliud, quam ut auctoritate valeat, ut rei militaris scientia sit præditus, felicitate donatus, prudentia divinitus ornatus: utq; sit vir bonus? Sunt quidem, qui ab imperatore flagitant, ut erga suos & amicos justus & mansuetus sit; in hostes vero prædo,

fur, latro, crudelis. Sed jure belli agentem, ejusque æstui, victoriæq; insolentiæ sapienter moderantem, & in acie rite legitimeque versantem imperatorem nec furti, nec latrocinij, nec crudelitatis allinari, nedum condemnari posse: tam apud me est certum, quam certum est, Solem lucere, cum medio stat cœlo nullis nubibus tectus. Quare nec eidem, cum suum officium facit, boni viri nomen detrahi posse: clarissimum hoc Auditorium mecum pronunciaturum, spes me fovet pulcerrima.

Nec minus Oratorem oportet esse virum bonum: qui sit meritis gravis, factis clarus, qui dicendi arte præstet; felicitate, qua Rempubl. & caussas regat, sit conspicuus, qui prudentia & auctoritate polleat: hæcq; omnia Dei munere habeat. Non inficior, idem hic quoq; evenire, de quo Poëta queritur, Iliacos intra ut muros peccetur & extra: Non raro enim fit, ut Orator aut fallacibus conclusiunculis, tanquam aureis quibusdam catenulis, auditorum aures animosque illaqueet: aut ea, de quibus agit, majora minorave faciat, quam ipsa res patiatur admittatq; hæc fieri non inficior. Quid vero hic respondeam aliud, quam quod eloquentissimi Græcorum sui temporis hominibus idem obijcientibus responderunt? esse nempe duo tempora, quibus liceat res majores, quam sunt, minoresve facere, unum necessitatis, alterum cum ludere velis: quæ duo si quis in amplificando minuendove transiliat, hunc inaurare pistillum, & exornare cercopithecum: decipere vero fallere & inescare auditores, non esse veri Oratoris, qui quidem & vir bonus esse debet; cum & in universum verum sit, quod Philosophus præcipit, cum inquit: οὐ γὰρ δεῖ φαῦλα πράττειν (liceat n. mihi Græca Latinis miscere) sed esse ejus, qui, ut idem loquitur, est ἐν τῇ προαιρέσει, qui est præstigiator deceptorque. Novit Orator quoq; bonus facultatem deceptiunculas nectendi: quam, nisi ludibrium adversariis debere velit, apprime eum novisse oportet: sed quia vir bonus est, ab iis abstinet: nisi forte viderit, contra quos pugnat, hos stolida insipientis sapientiæ persvasione usque adeo intumescere, ut eam vix intra pelliculam continere queant: nec apertæ exploratæq; veritati locum dare velle. Utrumq; ergo & Ducem belli & Oratorem virum bonum esse, avemus.

Sed est & hoc Imperatoris, non solum ut bellum justum, vel Rempubl. suosq; defendendi caussa; vel ablata, nec per clarigationem aut certa juris via recuperata repetendi; vel socios & vicinos, si his obnoxius sit, ab aliis injuste oppressos vindicandi ergo; sollicite de tota belli ratione hujusq; eventu subductis calculis; suscipiat: sed ante quam ex præsenti tranquillitate rem in armorum discrimen adducat: de commeatu quoq; sibi prospiciat: militum adventitiorum indigenarumque conquisitionem faciat: præfectos, tribunum magistrosque militares, signiferos, chiliarchas, centuriones, decuriones, ductores, tesserarios, præfectum rerum capitalium aliosque administros prudenter curet & comparet.

Non valde dissimilis est noster Orator. Nam & hujus est, non nisi honestis caussis advocatum venire: & quam ad agendum aut gubernandum accedat, prius & commeatu & militibus se probe instruere. Sed, qui sunt, inquies, milites isti Oratorii? quis est ille commeatus? Dicam, si potero. Illorum nomine comprehendo rationes rerumque momenta, quibus Orator ad defendendam suam caussam, propulsandumque adversarium æque ac bellicus Dux militibus utitur: quos suos soldurios Orator partim ex fundo proprio, partim ex alieno cogit. Atque in his rerum momentis, quædam primipilorum locum obtinent, argumenta, ut Philosophus vocat, εὐδοκιμῶντα, clara, magna, manifesta, quibus in arcem caussæ invadit Orator: quædam gravis sunt armaturæ, argumenta moventia, quibus caussæ eripiuntur, quibus resisti vix potest, cum rapide feruntur: quædam vicem obeunt Quæsitoris; in quibus sunt pacta, promissa, scripta, jurata, igni aut verberibus aut equuleo extorta. Hic est ille Oratorij imperatoris exercitus! hic miles! in quo coadunando tanto erit Orator felicior: quanto majore commeatu, hoc est, rerum omnium & maximarum & pulcerrimarum, ad finem vitæ utilium; quæ in universa scientia & prudentia, aut certe majore ejus parte sunt; cognitione pleniore pectus suum completum habeat. Nec enim sine hoc commeatu conscriptio Oratoriorum militum ulla laudabilis esse, aut recte fieri potest: cum hac scientia & prudentia destituti pro Ixione nubem captent, pro Penelope ancillas sectentur, proq; eloquentia loquentiam venentur, inq; suos casses cogant: ut omnino fatendum sit, quemadmodum Ducem belli decorat Martis habitus, galea cristata, thorax, baltheus, loricæ, clypeus, hasta, acer & Mauri peditis cruentus vultus in hostem: sic literarum beneficio Oratorem prudentia armari, sapientia ornari, dicendi vi roborari.

Imperator porro, cum exercitum conscribit, promiscue quidem omnes, qui nomina dant, in album refert: sed postea, militibus in unum locum, quem diribitorium appellant, convocatis, delectum agit: pueros senesq; reijcit: eos autem, qui mascula sunt ætate, qui laudis amore flagrant, qui robusti, fortes, spe pleni, pugnandiq; rationis non plane rudes sunt, hos seligit, selectos vario armorum telorumque genere, quæ expressius Græcis φυλακτήρια, & ἀμυντήρια dicuntur, pro cujusq; militis conditione & statu, accurate instruit & munit: quibus in aciem educti, possint, pro re nata, cominus eminus cum hoste congredi, turmas perfringere, loca munita oppugnare, in hostiles legiones tonare, fulminare, fulgurare, omniaq; adversa ruere, rapere agere, prosternere.

Orator quoq; argumentorum suorum copias primum ex confusa communiq; sylva colligit: sed deinde, non quicquid in solum venerat, in Orationem admittit: sed singulos suos milites inspicit: quæ vel probandi, vel oblectandi, vel commovendi vim habent, cernit necessa-

ria & propria, omniaq; quibus pondus adest, sibi retinet; levia reficit; non nunquam, nisi condensata ad victoriam aliquid operæ navare possint, prætermittit; communia & non necessaria posthabet. Selectum autem suum militem minime permittit inermem vagari nudumq;. Habet n. & Oratoriarum legionum ductor suum inventionis elocutionis dispositionis & actionis armamentarium, a variis armaturis, quæ in militem suum distribuat, quibusq; eum firmet, quam optime paratum. Sunt, quibus contra vim miles tectus esse queat, argumentationum, ut rursus cum Aristotele loquar, δεικτικῶν cassides, galeæ, loricæ pectorales: sunt, quibus vel pone vel ex intervallo pugnet, amentatæ conclusionum ἐλεγκτικῶν hastæ, incisorum pugiunculi, pneumaticæ rerum bene vel secus gestarum atque conglobatarum fundæ: sunt ad expugnandum magnificæ, gravis, concitatæ acutæ asperæq; orationis testudines arietariæ: sunt argumentorum fortiter propositorum & motu rationibusq; communitorum, permixtisq; ornamentis amplificatorum catapultaria pila; sunt, quibus voluntatum inclinatio paratur, suculæ; sunt, quibus animi auditorum immutantur, ut non eodem modo de iisdem rebus sentiant, machinæ fulminales.

Quibus ipsis ita militi suo prospicit, ut, ubi ad manus res devenit, postulante caussa, vel lente & caute, gressu gradiatur oratorio, ne vi hostili circumveniatur; vel etiam impetu in adversa signa facto, nihilo secius, quam imperatoris miles, tonet, fulguret, fulminet, instarq;torrentis, hybernis nivibus aucti, objectos aggeres agat, ruat, rapiat, prosternat.

At vero, nunquid instructum suum exercitum ociosum sinit esse Dux belli? tum, opinor, id faciet, cum volet ignem vepreto immittere. Non patitur, Auditores, non fert, non sinit Dux belli militem turpiter ociari. Atq; ut de umbratilibus intra vallum velitationibus nihil hic memorem: ubi tempus pugnandi fuerit, in campum copias educit: idque non tumultuarie, verum optima mente, optimoque ordine: in quo ipso magnum esse ad victoriam momentum, periti rerum bellicarum affirmant. Itaque belli Dux aciem pro tempore & occasione format nunc in cuneum, nunc in rostrum seu caput porcinum, nunc in globum, nunc in forficem seu forpicem, aut turres, aut serram: modo quadratam effingit cum alis; modo ejusmodi, qualem Persarum Rex Ismaël Selimo Turcico, Jovio referente, opposuit. In ipso autem milite in aciem ordinando sapienter providet, ut vel Xenophonteam Oeconomiam observet, vel Homericam sequatur, vel aliam quamcumque dispositionem usurpet. Hostes vero quando aggreditur: tum vero videas eum advocare singulares petitiones, utque cum baritu in hostem miles feratur: videas singulares deflexiones, singulares in invadendo gradus, recessus in retrocedendo singulares, & si quæ sunt strategemata.

Eadem ratione Orator suam manum ex umbra in Solem, in Senatum, in curiam, in forum, in suggestum, in comitia producit, non modo acie sua pro materiæ, eorumque, quæ circumstant, genio prudenter, nunc integre, nunc per κρύψιν, nunc vulgariter, nunc exquisitiore modo, nunc directe, nunc inflexe adornata; sed ordine quoque Homerico in collocando milite suo servato, ut initio & in fine contentionis; quibus ex partibus conflictus solet oriri acerrimus, semper firmissima quæque argumenta collocet, conjecto in medium agmen manipulo levioris armaturæ, quæ & condensare solet, ut, quia seorsim non possunt, saltem grandine noceant: utque a circumstantibus probandi vim accipiant. In conflictum autem ita emittit militem suum, ut nunc cæsim, nunc punctim, nunc rotundis ictibus, nunc circumductis, nunc aperte, nunc quasi per cuniculos, per dilemmata contracta, obscura, per gryphos stoicos hostilem exercitum animose viriliterque petat: & pro amicorum salute, proque iis quæ chara sunt, pro relligione, pro republ. pro patriæ ornamentis & commodis, etiam affectibus; quæ Oratori Macedonica quædam phalanx est: dimicet atque decertet: Ubique autem quoties usus fert, & aptissima vocis moderatione, & decoro actionis genere ab Oratore animatus contendat.

Imperator denique bellicus id pugnat, ut hostem dejiciat, vincat, superet: utque magnitudine atque utilitate rerum gestarum generi humano quam maxime prosit: tum ut victoriam; quod omnino facere eum, si pius est, oportet; ad ejus solius, qui omnia nutu suo temperat, gloriam conferat: ut inde Dei bonitas, justitia & potestas illustrior pateat, majorque, quam antea, animis oculisque hominum aperiatur, patefiatque. Quid ab Oratore eo, qui munus suum cum laude administrare satagit, exspectandum dicimus aliud? Habet & hic Reip. hostes, criminis læsæ majestatis divinæ & humanæ reos; legum regni fundamentalium violatores; patriæ proditores, seditiosos, hujusq; farinæ alios: in quos impetum facit, quos accusat, condemnat, cruci canditatos designat: insectatur levitatem senum: criminatur juventutis libidinem: male accipit multorum temeritatem, timiditatem, superbiam, edit magnas pugnas, magnas strages: regno privat Tarquinium: urbe expellit Catilinam: Verrem ad incitas redigit: Antonium toti mundo despuendum proponit. Rursus, quas idem non adfert commoditates? quid est, quod non suscipiat, unde emolumenti plurimum in Remp. hujusque partes non redundet? Sæpe urbem, vitamque civium, bona, fortunas, conjuges, liberos, Dei beneficia, consiliis suis, ex flamma atque ferro eripit: conjurationis consensum extinguit; innocentiam pœna judiciorum liberat: languentes aut ad decus excitat, aut ab errore abducit, aut in improbos inflammat. Ad quæ si accedat summum illud, quod humanissime Plato quoque constituit, ideo affirmans, esse elo-

quentiæ studendum quo *Deo grata & hominibus salutaria* dicere queamus: si, inquam, Orator omnia sua ad Opt. max. gloriam laudemq; referat; quæ alia major quam hæc ipsa oratoria vis, quod decus pulcrius, quæ excellentior facultas ab homine exoptari unquam possit?

Delineavi, Illustris, generosa, magnifica, clarissima, nobillima, doctissima atque amplissima Concio, & in hoc theatro contemplandos examinandosque exhibui duos viros, alterum marte, alterum arte præstantem, utrumque suis virtutibus insignitum, suo milite stipatum, suo commeatu instructum, suis armis ornatum, suo diribitorio gaudentem, suum instruendæ aciei genium, sua fulmina, suas petitiones, deflexiones, pugnas & strages, suum victoriæ finem sibi vindicantem. Nunc vos, Auditores excellentissimi, cognoscite ipsi & judicate, an non uterque pari quidem, quod dici solet, passu, qua conjunctione, ambulet? oratoriæ tamen aliquid a militari lucis accedat?

Nisi forte illa mitior & benignior videri debeat, ideo, quod; cum militaris per lanienas per direptiones, per vastationes ad pacem tendit: tum Oratoria sine tumultu, sine cædibus, sine subditorum lacrumis, quæ ad ornandam tuendam amplificandamque remp. pertinent, sola oratione prudenti; in qua suum ipsa omne præsidium habet, quam felicissime peragit. Fidibus Poëtarum legimus inhibitos rapidos fluminum lapsus, retardatos celeres ventorum flatus, tracta saxa, motas e sedibus suis quercus: Rectius & verius hæc in mea quidem opinione, assignatur oratoriæ: quæ in pacatis civitatibus quam maxime regnat. Quæ enim alia, quam hæc, fuit, quæ homines à feritate ad huminatatem & mansuetudinem transtulit, & in urbes congregavit? hæc leges rogavit: hæc judicia ac forum ordinavit: huic commodorum publicorum, huic privatorum constitutio, huic omnium laudabilium disciplinarum, bonarumque artium theatra erecta debentur. Quæ egregia Eloquentiæ facinora, quam diu ipsius vox auditur, & ipsa florere: calamitatibus vero belli flagrantibus suo honore, suo fructu, sua dignitate spoliata jacere: in propatulo confessoque est. O incredibile oratoriæ comitatis decus, omnique admiratione majus! Habeant in precio Duces veteranos milites: prædicent arma diversa, eaque horrida: suspiciant ballistas, arietes, serpentinas, Monachos, Dracones, Basiliscos, tormenta alia, ipso nomine formidolosa: quibus hostes superent, urbes expugnent, castella capiant! Nos Oratoriam, humanissimam illam reginam amplectamur: blandam illam Dominam exosculemur: flexanimam illam Svadam in oculis feramus: quæ oratione, prudentiæ sale condita, urbes & oppida conservat, Regum magnorumque populorum consilia regit, nefarios sceleratorum conatus reprimit, indomitos æstuantis plebis tumultus compescit, voluntatesq; frenat ac refrenat.

Etenim; ut omittam illud, quod dici solet, bellum facere prædones,

quos pax suspendit: agite quomodo Martiales aut superant hostes? aut expugnant urbes? aut capiunt castella? plerumque ita: ut vagientes infantum cunæ, funeribus impiis cruentatæ, trepident, sanguinemque innoxium abominentur: tecta & segetes exusta lugeant: urbes in cinerem redactæ squaleant: liberi, propinqui, amici a suorum complexu ad cædem tristissimam abrepti, dentibus frendeant, interque risum Sardonium animam effundant: utque hæc ipsa, & his alia non leviora, cum libidine detestanda, horrendis stupris, inauditaque barbarie fiant patrenturque. O miseriarum bellicarum miseriam miserrimam! At Oratoriam mihi vide! hæc non pilo, sed stilo: non bombardis, bipennibus, sicis; sed catis & doctis dictis, svadendo dissvadendo, laudando vituperando, defendendo accusando, docendo, communicando, aliisque similibus, certa æquitate temperatis, machinis, res saluberrimas maximeque mirandas in regnis, populis liberis, urbibus, agris, civitatibus summa dexteritate perficit, ut percommode cadant, beneque & prospere absque omni luctu eveniant.

Fateor equidem: Imperatorum ac militum esse, instrumentis bellicis fulminantibus aggeres disjicere, muros sternere, valla solo æquare, hostes in suam potestatem redigere. At Cyneas, Pyrrhi, Epirotatum quondam potentissimi Regis, Senator, gloriatus est, plures a se eloquentia, quam a Rege suo armis civitates esse superatas. Dirutas urbes restituere, fortitudinis ac manuum esse, concedo. Sed Roma olim a Gallis capta, ni favillis sepulta jacuisset, & domicilium orbis terrarum clarissimum in urbem Hetruriæ Vejos translatum fuisset: nisi, tu Camille, qui Gallos profligatos deleveras, nisi tu idem gravi ac senili oratione Romæ restaurandæ auctor & svasor fuisses. Obsidiones solvere, & hostes a muris pellere, telorum & virium proprium esse, non nego: At Coriolanum, cum Romani Volscorum exercitum Romam obsidentem copiis & legionibus propulsare non poterant, unica mulier Veturia debili & miserabili oratione vicit & obsidionem solvere coëgit. O stupendam dicendi oratoriæque auctoritatem!

Hujus tantæ, tantis bonis & donis ditatæ dotatæque disciplinæ cum quidam quasi administer esse debeam: quantum ab his, qui sedent, majoris census viris ego proletarius distem; lubens agnosco. Vigilandum mihi autem, omnibusque modis, quod Deus benefortunet, providendum annitendumque intelligo, ut in pervetusta hujus Academiæ partis ejus, quæ mihi concreditur, procuratione, Christo me juvante, id præstem, unde omnes colligant, mihi persuasissimum esse: nactum me laborum & industriæ campum latissimum, quem qui decurrit, eum oportere certa & indubitata Pietatis in Deum & superiores, fidei erga Collegas, diligentiæ in obeunda vocatione, studii in colenda disciplina, amoris erga discentes, candoris & benevolentiæ adversus omnes, in-

dicia & specimina proferre atque exhibere: neque committere, ut neglectio virtutis malitiam, repudiatio legum improbitatem, fuga laboris desidiam, pietatis violatio profanitatem coarguat. Ut enim hæc, quæ dixi, omnium Academiarum prosperitas florensque fortuna exigit: sic cum justitia rationeque congruit, ut a nemine prætermittantur, cui discentium cœtus chari acceptique sunt. Est enim bene pieque constituta litteraria Respublica, quam cum Stagirite εὐνομουμένην πόλιν indigetare possumus, tantum bonum, quantum quis cogitatione assequi se posse, unquam optet. Itaque nec negligenter nec oscitanter vult haberi: utque patrimonium suum tueatur confirmetque, non solum multis adminiculis indiget, plurimorumque, quibus suam salutem commendet, auxilium efflagitat: sed ipsa quoque suis civibus, quid quisque ad bona universitatis, tum servanda, tum augenda afferre debeat, utque id probe fideliterque sine dolo & fraude faciat, imperatoria quadam voce præcipit.

Scribit Petrus Galatinus, multa fuisse in eo, quem Deus sub veteri testamento sibi in his terris habitandum legerat, loco, in templo Hierosolomitano admiranda; inter quæ inprimis quatuor videntur fuisse, quæ legentes vel audientes facilime in stuporem convertere queant. Nam nec muscas ac vespas ibi conspectas narrat, licet boves & oves ad sacrificandum magna copia, æstuante etiam Sole, mactarentur: nec fœtore nares astantium læsas fuisse: ut ut holocausta quotidie comburerentur: cum minima quoque officula in prunis aut vivis cineribus in culinis nostris imprudenter relicta virosum ac vix tolerandum odorem excitare soleant: fumum prætera impetu venti nunquam hinc inde disjectum, sed semper per rectam columnam in cœlum ascendisse: denique cum tanta singulis diebus turba precatum in templum veniret, ut stantes sese colliderent, procumbentibus tamen in genua sat spacii fuisse. Hæc Galatinus: quæ num ad Academiam, ad pietatis & eruditionis templum, recte accommodari possint, ut hujus ratio, quidque ipsa velit jubeat, hinc quodammodo deprehendi possit: quæso, nisi grave fuerit, mecum recognoscite.

Non apparebant in templo Hierosolomitano muscæ nec crabrones: Nec hoc ignavum pestiferumq; genus, homines non homines, qui se studiosorum titulo venditant, cæterum abdomini & ventri soli sacrificant, in scholis regiis, quæ Spiritus Sancti officinæ sunt, versari, jus fasque est. Exulabat illinc fœtor: ecce & hic templum Domini! nihil huc impurum, nihil hircosum, nihil spurcum intromittatur: sancta sint hic omnia, sint omnia suaveolentia: vigeant hic lilia; vireat amaracus; vernent rosæ ipsas Agendicas subpurpurante sua albedine ac pulcritudine vincentes. Sit suavis Docentium in curanda re litteraria sollicitudinis animorumque consensus: quo non magis carere possunt

Athenæa, quam dextera manus sinistra. Faciant & Discentes quod decet: ut pie honesteque vivant, ordinem in studiis servent, necessaria discant: nec aranearum telis; quod Plautinus quidam suis loculis factum dolet; obduci subsellia suamque patiantur industriam. Absit undiq; livor, malevolentia, calumniandi pruritus: regnet ubiq; humanitas, fides, pietas. ad summam; singuli exemplo Atheniensium, quacunq; locati sint in parte, faciant, quod sancta flatio functioq; requirit. Sed hos optimos & Docentium & Discentium conatus, Academiarumque tranquillitatem sæpe vis aliqua ventorum tempestasque turbat, & tantum non dissipat. Opus est ergo regiis Archeis auctoritate patrocinioque superiorum. In cerebro humano scimus esse quasdam cellulas mirifice exstructas: quas in bene affecto corpore non collabi, cum nullis fient subnixæ fulciminibus, etsi in natura videtur habere caussam, eas tamen divinitus quoque conservari, nullum est dubium. Pari modo, Deum esse principem Academiarum piarum protectorem: nemo, ut mea fert sententia, est, qui ambigat. Cujus DEI vices cum in defendenda, ornanda, & amplificanda hac Salana Serenissimus & Potentissimus Svecorum Rex, Dominus noster clementissimus, gerat: quantas pro benignissimo hoc patrocinio gratias DEO, quantas S. R. ipsius Majestati; quantas potentissimi hujus Regni illustrissimis Senatoribus ac Proceribus, & in his illustri & Generoso Domino, magnificentissimo augustæ hujus Musarum Sveticarum sedis Cancellario debeamus: res ipsa nos monet.

Atque, ut quis meus hic sit sensus, libere dicam, ita statuo: Sacram Regiam Majestatem Sveciæ, GUSTAVUM ADOLPHUM secundum, esse ex clarissimis veteribus Argonautis, heroibus ad omnem posteritatem commendatissimis, superstitem, quæ hoc clementissime & gloriosissime agit, ut aureum litterarum vellus, hoc est, veræ pietatis & omnium ingenuarum artium cultura, cui Cimmeriæ tenebræ noctem passim minitantur, ab hoc malo tuta sit & libera. Cui Sacræ Regiæ Majestati cum Regni Senatores, viri generosissimi & amplissimi allaborent: non erit huic Salanæ sub Dei protectione, maximique Regis tutela vis ulla major pertimescenda: fructus autem, eodem præpotente Deo dante, ut ipsa hactenus tulit, ita deinceps feret copiosissimos: ut qui ad eam, si non tanta, quanta olim ad templum Domini precabundi, tamen, quanta ad alvearium apes, multitudine studiosi invisunt, ex ea ita abeant instructi, ut potentissimo huic regno, cæterisque populis, in partibus Reipubl. sibi committendis, prognariter prosint, magnoq; emolumento sint. Cum ergo hæc sit omnium Academiarum ratio, ut omnibus & singulis civibus suis, quid quemque facere deceat, non tacito nutu, sed manifesto quasi præconio imperet: non me apud intelligentes in reprehensionem incursurum putabam, si his recensendis meipsum mei officii in hac hujus diei solemnitate admonerem.

Nec aliud clementissima S. R. Majestatis in hoc suum Lyceum benignitas deposcit, quam ut quod quisque docentium in promovenda doctrina & disciplina optime potest, id inprimis cupide studioseque exolvat: ut hæc Salana Svetica nulla temporis diuturnitate consenescat, sed futuris seculis, pietatis, omniumque virtutum & litterarum celebritate floreat. Galliæ Reges Parisiensem Academiam primogenitam filiam nominant: sic hæc Salana Potentissimorum Regum Sveciæ filia est: huic S. R. Majestas optime provisum consultumque cupit. Novit enim sapientissimus Rex, novit exploratumque habet: substructiones & sublimium arcium moles ingentes, magna hominum fama singularique exspectatione excitatas, gloriæ quidem ædificantium, quamdiu per naturam queant, servire: tamen lapides ipsos parietesque mutos surdosque esse: at scholas, viva Doctorum, veram relligionem, jura, medica, philosophica, cæterasque bonas artes, litteras & linguas dextre & erudite profitentium voce animatas, summi omnium rerum effectoris atque moderatoris laudes, Potentissimorum Regum regnorumque, virorum prælustrium, rerumpub. celebrium, fortissimorum militum, omniumque, qui hanc civilem societatem conservarint, adjuverint, auxerint, magnanimitatem, res præclare gestas, excellentiam virtutemque gratissimo animo omnibus litteris & linguis apud omnes populos in æternum prædicare. Ad hanc Regiam voluntatem accedit illustris & generosus Dominus, Dn Johannes Skytte Senior, Liber Baro in Duderof, magnificentissimus hujus Salanæ Cancellarius, quem S. R. Maj. in hujus curæ partem clementissime vocavit. Quanta enim benevolentia illustris ipsius generositas hoc Athenæum complectatur; quam sollicitum ipsius animum salus ejusdem habeat, quantopere tentet, ut huic quam rectissime cautum sit: me tacente hæc etiam subsellia, quæ paullo ante orationem ipsius gravem ornatam & sapientem audiverunt, ipsa testantur, quæ hujus sui benefactoris nomine lætari mihi videntur.

Quare, quo graviores sunt, quas adduximus, caussæ: hoc magis decebit eos, quibus ingenuæ & patritiæ juventutis cura in Nympheis commissa est, ad clavum in communi navi sedentem remigiis suis strenue & alacriter juvare: in summo autem malo ipsoque carchesio summum nautarum præceptum, ὀρθὰν τὴν ναῦν inscriptum habere: neque solum habere, sed ad id sæpe sæpiusque oculorum aciem convertere: cursumq; ipsum & totam velificationem, non ad veterem Cynosuram Helicemve, nec ad hodiernam pixidem nauticam, acumve magnete tinctam, sed ad cœlestem regulam, ad veræ Relligionis normam, ad bonorum morum efformationem, ad omnis humanitatis omniumque laudabilium disciplinarum culturam propagationemque, ad perpetuum Patriæ decus dirigere: ut, quemadmodum Platonis Politia,

sic tota litteraria navigatio θεοείκελος & θεοειδής sit. Hoc eximium bonum sicut tuo, o cœlestis sancte Pater, beneficio hæc Ubsaliensis semper hactenus sectata est: sic, ut in perpetuum tempus sectetur, consequaturque, Te cum Filio tuo, Domino nostro JESU CHRISTO & SPIRITU TUO SANCTO, Te bonorum omnium certum finem deprecamur.

Dixi, Illustris, generosa, magnifica, admodum reverenda, consultissima, clarissima nobilissima amplissima doctissimaq; Concio, dixi tum de Oratoris, tum de eorum, qui scholis præsunt, officio, deque oratoriæ scholarumque præstantia: quanquam quantum potui, non quantum debui, dixi. De quo utroque quod me disserentem clementer benigne humaniterque audire voluistis, eo ipso apud me effecistis, ut in vestro ære me perpetuo futurum sancte spondeam, officioseq; pollicear.

Quod superest, ut, a quo cœpit, in eo finiat oratio, Tibi DEO Trinuni, primo & unico imperiorum, regnorum, principatuum, universique ordinis politici auctori atque arbitro, quantas mente comprehendere, quantas verbis exprimere possumus, gratias & habemus & agimus: quod Serenissimum potentissimum & invictissimum Principem ac Dominum, Dn. GUSTAVUM ADOLPHUM II. Svecorum, Gothorum Vandalorumq; Regem, Dominum nostrum clementissimum, cum Serenissima Regina, clementi ac potenti numine tuo, hactenus non solum salvos & incolumes huic Regno Ecclesiis, Reip. & scholis superstitare voluisti: sed Regis etiam heroicam dexteram ad bellum pro lege, pro grege, & pro libertate, felicitate summa armasti: & oramus te, benignissime Deus, ut utramque Majestatem solita tua bonitate prosequaris, cunctisque animi, corporis, fortunarum, & conjugii dotibus dotes, cumules, amplifices: ipsum vero Regem & Dominum nostrum clementissimum, omnibus omnis faustitatis muneribus ac numeris in toga sagoque, sub dio, sub pellibus, in campo, in castris, domi forisque plena manu ornes, munias, augeas: ut in hoc tremendo horribilique totius mundi motu Remp. Sveticam & potentissimam & amplissimam dexteritate optabili, prudentia ex te delibata, prosperitate diuturna, viribus integris ac optime in Nestoreos annos se habentibus bene beateque administret. Age, mitissime Pater, exaudi de sancto templo tuæ majestatis nostras preces! conserva eam, quam Sacræ ipsius R. Majestati, potentissimique hujus regni illustrissimo, generosissimo atque clarissimo Senatorum Procerumque ordini dedisti, mentem: ut omnia studia, consilia, opes atque copias suas omnes ad nominis tui gloriam, ad Ecclesiæ & Scholarum incrementum, ad Reip. emolumentum, ornamentum, firmamentum, ad omnium bonorum præsidium & commodum, ad salutem suam conferant. Denique nos omnes Spiritu

tuo Sancto rege, duc & doce, ut sub Regio florentissimoq; tam eximii Evergetæ patrocinio, sub tuis alis, quisque in ea, quam nactus est, sparta, tibi accepta, Ecclesiæ salutaria, Reip. fructuosa, nobis singulis & universis proficua dicamus atque faciamus: usque dum hac vita functi ad te transferamur:

cui Deo uni & trino, Regi Regum, Domino dominantium,
laudes gratesq; sunto æviternitatibus, nullo fine
terminandis.

DIXI.

RECTOR ACADEMIÆ UPSALIENSIS
M. SVENO JONÆ WESTROGOTHUS
Heb.Ling.Professor ordin. Regiæ Academ.
hujus civibus & alumnis,

S. P.

SPartam collaudant & singularibus encomiis extollunt Pagani scriptores Plutarchus & Cicero præcipue, eamq. ut honestissimum virtutis domicilium indigitant, quod secundum Lycurgi Lacedæmoniorum legislatoris statutum, maximum honorem, non ditioribus & potentioribus, sed senectuti provectæq, ætati deferebat. Proinde quidam, profectus Lacedæmonem, cum vidisset honorem quem juniores præstabant senioribus: in sola, inquit, Sparta expedit senescere. Quod ipsum ut de nobis, nostra Repub. literaria, quam etiam officinam honestatis & virtutis domicilium esse speramus, dici, vereq. affirmari queat: agite cives optimi ostendendum jam: hanc humanitatis & observantiæ laudem in excipiendis reverenter & humaniter viris veneratione dignis & præclarissimis minime a quopiam nobis jure præripi posse. Venit ad nos vir non tantum canitie veneranda; verum etiam eximiæ eruditionis & Virtutis, Dn. Magister JOHAN. SIMONIVS Eloquentiæ Professor ante hac, per multos annos, in celeberrima Academia Rostochiana laudatissimus. Quem inde propter celebritatem nominis & singularem animi moderationem in ornamentum nostræ Academiæ Illustris & Generosissimus DN. D. JOHANNES Skytte *L. Baro de* Duderoff, *Dn. de* Grönsöö & Strömssrum *Eques auratus, Regni & Regis Consiliarius Amplissimus, nec non Regiæ Academiæ hujus Cancellarius Magnificus, ad Professionem, quam hic Illustri & Christiano Heroe digna munificentia, ac liberalitate; bonis propriis ac reditibus, S. M. tiæ Illustriq; Familiæ Skyttianæ in perpetuam nominis memoriam decus & monumentum laudabiliter instituerat & singularibus privilegiis a S. R. M. procuraverat, honorifice expetivit & vocavit. Idcirco etiam huc accessit Illust. ipsius M., ut amplissimam donationem, augustam nim. ejusdem Professoris habitationem splendidam & magnifice hoc anno extrui cæptam, & e bonis immobilibus prædia Illust. S. M. tiæ hic in vicinia commode sita, in Ecclesiæ ædificationem Reipub. que Patriæ emolumentum, Academiæ huic Upsaliensi tanquam perpetua bona & possessionem nunquam abalienandam, dicet & consecret: primiq. Illust. Skyttianæ familiæ ordinarij Professoris prædicti M. SIMONII Viri Clarissimi & celeberrimi sollemni introductioni*

cras hora 9. in auditorio Novo præsit & Illust. S. M.tiæ moderatione exornet. Cujus quidem introductionis actus cum inter celebriores, qui hic panegyrice instituti sunt, Illustrium, nobilium ac doctissimorum virorum præsentia, & Oratione etiam ab ipso Professore Oratorio diserta & elegante, dubio procul illustrissimus sit futurus: quapropter omnibus & singulis Academiæ nostræ Civibus & alumnis, publico hoc programmate, de future hoc actu, die Crastino, dicta hora & loco instituendo, constare volumus, serio & humaniter eosdem commonefacientes, ut frequentes adsint, nobiscum surgenti hujus Academiæ felicitati & incremento ex animo gratulentur: officium ac honorem Clarissimo viro optimeq. de literarum studijs merito exhibeant. submissionem obsequentiam & εὐταξίαν nostri ordinis Illust. Cancellario Antistiti & Patrono Academiæ propensissimo oppido comprobent & contestentur. Valete P. P. Upsaliæ 4. Decemb. Anno 1625.

In Solennem Inaugurationem

Clarissimi & eximij Viri

DN. M. IOHANNIS SIMONII,

Professoris Eloquentiæ in Regia Academiâ Upsal. constituti & creati, cui Inaugurationi interfuit, imò & præfuit,

Vir Illustris et Generosus

DN. JOHANNES SKYTTE &c.

SKYTTIUS ecce heros Musarem tecta subire,
Conspectuq; sui quasi luce recente replre
Splendida Pieridum dignatur templa Salana.
Nec tantum hoc, fundit sermonem, dulcior omni
Qui melle ex magni quasi Nestoris ore fluebat,
Cunctorumq; aures apta gravitate tenebat.
Multorum sic vir meritorum laudibus ingens
Consiliis linguaq; valet, quæ copula rara est;

Erigit & signum Musis melioribus amplum
Ad bene sperandum, Magni sub numine Regis.
Hinc prodit Suadæ SIMONIUS ille medulla,
Augusto augurio quem firmat SKYTTIUS autor,
Eloquiiq; senem pleno dat munere fungi.
Palladis in templo hic cathedra sublimior extat,
Atque facultatem fandi mox laudibus effert
Condignis, tantoque ornat sermonis honore,
Fecerit ut dubiam Phæbo sub judice palmam,
Num Peitho decori magis ipsi, num ipse sit illi.
Et quantum esse putas? quem tantus inaugurat heros
SKYTTIUS, & meritæ virtutis præmia confert.

JOANNES LOCCENIUS JC.
ex animo gratulatur.

IN EANDEM.

SAlve Teutonici decus atq. corona Lycei,
Jannes Aonij gloria summa chori!
Salve Salanis vir optatissime Musis,
Vir magno Ingenio, vir gravis eloquio!
A patria, quem cana fides comitatur euntem,
Atq. comes longæ dexter Apollo viæ,
Qui noris veterum præclara Poëmata vatum,
Atq. artes castæ Palladis egregias:
Cujus mirifice facundæ munera linguæ
Florent, & largi fluminis instar eunt,
Non levis ambitio, nec lucri vana libido
Compulit ad nostras te, venerande, plagas:
Sed tua dum Svecicis virtus innotuit oris,
Nominis & magni candida fama tui:
Protinus excellens virtute & sanguine clarus,
Insigni nostræ captus amore scholæ,

Maximus ingenio, doctrina maximus Heros,
Skyttius ad Svecicum te vocat ipse solum:
Ut fias nostris ductor vir optime Musis:
Musis Teutonicis, qui modo ductor eras.
O mentem gratam! o factum prælustre Baronis!
Qui ædificat Musis tecta benigna sacris!
Munificasq. manus monstrat, veriq. favoris
Signa per immensum concelebranda solum!
Si quis forte tuos, dubius miretur honores
Et laudes, Musæ, quos meruere tuæ;
Ille sui vertat veloces luminis orbes
Ad faciem patriæ, vir venerande, tuæ;
Hæc, quando roseas te velle relinquere sedes
Sciret, protulit hos, voce gemente, sonos:
Quæ mea culpa, tuam vertit, vir candide, mentem,
Ut possis Rosea, miror, abesse tua?
Talibus est tacitos animi testata dolores:
O, utinam possem jam comes esse tibi!
Non me terrerent spumosi murmura ponti,
Nec stridens madidis horridus aër aquis.
Ast, quia quo tua fors jussit migrare necessum est:
Est igitur mentis vana querela meæ.
Ergo bonis avibus, pede fausto & sidere dextro
Pergas propositam continuare viam.
Sala tuis verum, modo florentissima Musis,
Commissum grata mente capesse decus.

ERICUS JOHAN. F. Sudercopia-Gothus.

ELOQENTIAE ET HVMANITATIS STUDIOSIS

S. D.

Ἀρχομένους δ' ἔργου πρόσωπον χρὴ θέμεν τηλαυγὲς, auspicantes opus, frontispicium decet facere longe splendidum: inquit Poëta Pindarus. Illustris autem & Generosus Dominus, Dn. JOANNES SKYTTE Senior, Liber Baro in Duderof, Dominus in Grönsiöö & Ströms-

rum, Eques auratus, Potentissimi Regni Sveciæ Senator, Cameræ Regiæ administrator, inclutæque hujus Academiæ Cancellarius magnificentissimus, Dominus meus gratiosus, sapientissime instituit, quod & diplomate Regio confirmatum est, ut hujus Professionis a se fundatæ initium non tam splendidum sit, quam pium, Deoque dicatum atque consecratum: utque divinæ laudis prædicatio nunquam in ea sileat, sed & nunc & futuris temporibus relligiose celebretur. Quæ me caussa impulit, ut tam piæ illustris ipsius Generositatis, Deo quasi domum sacram erigere cupientis, voluntati, tanquam χρυσέας κίονας προθύρῳ; ut hoc mihi idem Poëta, Platonis judicio, quod in 3. lib. de Legibus exstat, σοφώτατος, accommodet; additurus meam opellam, decreverim, hanc meam novam Professionem; quod felix sit faustumque; ordiri a materia, qua nec ulla est splendidior, nec mysteriis magis referta, nec ad salutares in piis præcordiis cogitationes excitandas efficacior, hoc est, ab Incarnatione Filii DEI, & hujus Persona. Sed quam ad hanc accedam, prius descriptionem Gaudii Christiani, & prædicationem beneficii, quod nobis misso Filio Deus exhibuit, duas has dispositiones; quibus ad diligentiorem incarnati Filii Dei mysterii meditationem inflammari nos posse, statuo; præmittam: ut, qui volent singuli eas elaborare, & in Dei hominis gloriam vel sub festum, vel paullo post recitare possint, reliquæ enim, quæ subsequentur, plures quasi actores & oratores desiderabunt. Agite, ergo, Generosi, nobilissimi, ornatissimi & studiosissimi juvenes, cras, juvante Deo, hora, quam mature significabo, in Collegio Novo adeste: &, quod me etiam non monente facietis, quod monet vetus quidam Philosophus, νοῦν καὶ γραφίδιον vobiscum adferte. Præparemus, quæso, nos ad Nativitatis festum: quæ est solemnitas DEI PATRIS, Filio suo in desponsatione naturæ humanæ nuptias facientis: quæ est solemnitas FILII DEI, qui propter nos homines nostramque salutem ad nos de cœlo descendit, & HOMO FACTUS est: quæ est solemnitas DEI SPIRITUS SANCTI, qui adumbratione sua hoc nobile opus effecit: est solemnitas Angeli, evangelizantis Pastoribus magnum gaudium: est solemnitas multitudinis militiæ cœlestis laudantium Deum & Puero nobis nato ministrantium: est solemnitas Mariæ semper virginis, quæ à Deo Patre in Filiam, a Deo Filio in matrem, a Deo Spiritu Sancto in sponsam confirmata est, & publice renunciata est: est denique solemnitas omnium solemnitatum, & proma conda omnium omnino a Deo in nos collatorum beneficiorum, quæ & numero sunt infinita & magnitudine inenarrabilia. Hoc ergo agamus, Juvenes Præstantissimi. Ego ad ista Pietatis plena, aliaque e Politicis, Historiis, Serenissimorum Regum Sveciæ rebus gestis, ex antiquitate & classicis autoribus; quod præfiscine tamen dixerim; delibata exercitia, Deo mihi vitam & valetu-

dinem clementissime erogante, aut dux vobis aut comes ero. B. B. V. V. P. P. Ubsaliæ. a. d. 8. Decembris Anni cadentis 1625.

JOANNES SIMONIUS,
Skyttianus in Regia & incluta Svetica
Salana Professor Publicus & ordinarius.

Uppsala 1916. Almqvist & Wiksells Boktryckeri-A.-B.